

Algemeen ambtsbericht Sudan

Datum 20 juni 2017

Colofon

Plaats Den Haag

Opgesteld door Cluster Ambtsberichten en Terugkeer (CAT)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave.....	3
1 Landeninformatie	6
1.1 Politieke achtergrond en ontwikkelingen	6
1.1.1 Relatie Zuid-Sudan	6
1.1.2 Interne politieke ontwikkelingen.....	7
1.1.3 Abyei	13
1.1.4 Zuid-Kordofan en Blue Nile.....	13
1.1.5 Darfur	14
1.2 Veiligheidssituatie	18
1.2.1 Vredesmissies	18
1.2.2 UNAMID	18
1.2.3 UNISFA	19
1.2.4 Abyei	19
1.2.5 Zuid-Kordofan en Blue Nile.....	20
1.2.6 Darfur	24
1.3 Documenten	29
1.3.1 Nationale identiteitskaart	30
1.3.2 Paspoort.....	31
2 Mensenrechten	35
2.1 Juridische context	35
2.1.1 Verdragen en protocollen	35
2.1.2 Nationale wetgeving	35
2.2 Toezicht	35
2.2.1 Nationale organisaties	35
2.2.2 Verenigde Naties	36
2.2.3 Niet-gouvernementele organisaties.....	37
2.3 Naleving en schendingen	38
2.3.1 Vrijheid van meningsuiting	38
2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	43
2.3.3 Vrijheid van godsdienst.....	48
2.3.4 Bewegingsvrijheid	51
2.3.5 Rechtsgang	52
2.3.6 Arrestaties en detenties	57
2.3.7 Mishandeling en foltering	59
2.3.8 Verdwijningen	60
2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden	60
2.3.10 Mensenhandel	61
2.3.11 Eerwraak/bloedwraak	61
2.4 Positie van bijzondere groepen	62
2.4.1 Dienstplichtigen en deserteurs	62
2.4.2 Vrouwen	63
2.4.3 Minderjarigen	67
2.4.4 LHBT.....	69
2.4.5 Personen van Zuid-Sudanese afkomst.....	70
2.4.6 Minderheden	72
3 Migratie	75

3.1	Binnenlandse ontheemden	75
3.1.1	Darfur	75
3.2	Opvang vluchtelingen	79
3.3	Sudanese vluchtelingen in de regio.....	87
3.3.1	Terugkeer	89
3.4	Activiteiten van internationale organisaties	90
3.5	Positie UNHCR	91
4	Bijlage(n)	92
4.1	Kaart van Darfur.....	92
4.2	Literatuurlijst	93
4.3	Afkortingen	96

Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Sudan beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Sudan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Sudanese asielzoekers. Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van juli 2015 tot en met mei 2017.

Het ambtsbericht beschrijft de situatie in Sudan. In het ambtsbericht wordt ook aandacht besteed aan de positie van personen van Zuid-Sudanese afkomst.

Dit onderzoeksrapport is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties (VN) en niet-gouvernementele organisaties (ngo's), vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. Doordat Sudan (tijdelijk) geen visa verstrekke aan ambtenaren van dit ministerie, heeft geen *fact finding* missie plaatsgevonden naar Sudan. Vanwege gebrek aan capaciteit heeft de Nederlandse ambassade in Khartoum geen aanvullende bijstand aan de totstandkoming van dit ambtsbericht kunnen verlenen. Daardoor zijn enkele vragen uit de *terms of reference* voor dit ambtsbericht niet of in beperkte mate beantwoord.

In het ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk één wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op het gebied van politiek en veiligheid.

In hoofdstuk twee wordt de mensenrechtensituatie in Sudan geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Sudan partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van de naleving dan wel schending van een aantal klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk drie komen ten slotte de opvang van binnenlandse ontheemden en vluchtelingen, de activiteiten van internationale organisaties en de positie van de *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR) aan de orde.

1 Landeninformatie

1.1 Politieke achtergrond en ontwikkelingen

Van 1956 tot 1972 en van 1983 tot 2005 was Sudan verwickeld in een burgeroorlog tussen het voornamelijk islamitische Noorden, grotendeels beheerst door de Sudanese regering, en het voornamelijk christelijk/animistische Zuiden, grotendeels in handen van de rebellenbeweging *Sudan People's Liberation Movement/Army* (SPLM/A). Naast het Noord-Zuid conflict ontstonden er ook gewapende conflicten in Oost-Sudan (vanaf 1994), Darfur (vanaf 2003) en Abyei, Zuid-Kordofan en Blue Nile (vanaf 2005). Al deze conflicten hebben hun oorzaak in de tegenstelling tussen centrum en periferie en de ongelijke verdeling van macht en welvaart.¹ In 2005 sloot de Sudanese regering met de SPLM/A een alomvattend vredesakkoord (*Comprehensive Peace Agreement* (CPA)).² In oktober 2006 tekende de Sudanese regering een vredesakkoord met het *Eastern Front* in Oost-Sudan. Op 9 juli 2011 werd Zuid-Sudan een onafhankelijke staat. Niet alleen raakte Sudan hierdoor een groot deel van haar grondgebied kwijt, ook verloor het land 75% van haar oliegebieden aan Zuid-Sudan, hetgeen een aanzienlijke inkomstenderving voor Sudan betekende en sociaaleconomische onrust tot gevolg had.

Tijdens de verslagperiode hield Sudan zich steeds meer bezig met andere buurlanden en de Golf dan met Zuid-Sudan. Internationale en regionale ontwikkelingen pakten tijdens de verslagperiode gunstig uit voor de Sudanese regering. In oktober 2016 verlengde de VS de economische sancties tegen Sudan, maar uit waardering voor de Sudanese bijdrage aan terrorismebestrijding werden deze in januari 2017 voorlopig opgeschort.³ De Europese Unie (EU) ziet Sudan tegenwoordig meer als partner in de strijd tegen mensenhandel als onderdeel van het Khartoum Proces dan als pariastaat. Daarnaast is Sudan vanwege de relatieve stabiliteit in het land een steeds belangrijke partner voor de Verenigde Staten (VS), de EU en de internationale gemeenschap, vooral door de voortdurende crises in Libië en Zuid-Sudan. Naast de toenemende internationale erkenning heeft de toenadering van de Sudanese regering tot Saoedi-Arabië het land een financiële reddingsboei opgeleverd door het verstrekken van leningen.⁴ Door betere diplomatieke betrekkingen heeft de Sudanese regering meer armslag bij het vredesproces in Darfur.⁵

1.1.1 Relatie Zuid-Sudan

Tijdens de verslagperiode bleef de uitvoering van de akkoorden die beide landen na de afscheiding van Zuid-Sudan in 2012 hadden gesloten onder druk staan vanwege interne conflicten en wederzijdse beschuldigingen van steun aan rebellen.⁶ Sudan werd er van beschuldigd de gewapende oppositie, de *SPLA-In Opposition* (SPLA-IO) van vicepresident Riek Machar, in Zuid-Sudan te steunen. Omgekeerd werd Zuid-Sudan door Khartoum beschuldigd van steun aan de *Sudan People's Liberation Movement/North* (SPLM/N) dat samen met rebellengroepen uit Darfur het *Sudan Revolutionary Front* (SRF) vormt.

¹ Met het centrum wordt bedoeld op Khartoum en andere grote steden waar zich de economische macht bevindt.

² Zie voor bijzonderheden het algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

³ Sudan Tribune, *Sudan, U.S. to discuss permanent lift of sanctions in Washington*, 16 april 2017.

⁴ Zie bijvoorbeeld Radio Dabanga, *Saudi Arabia to finance Sudanese agriculture, dams projects*, 4 november 2015.

⁵ UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

⁶ Op 27 september 2012 sloten de partijen een negental akkoorden over: 1. Samenwerking. 2. Olie. 3. Veiligheidszaken. 4. Rechten van staatsburgers. 5. Pensioenen. 6. Handel. 7. Bankwezen. 8. Grenzen. 9. Economische betrekkingen. Zie voor bijzonderheden het algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

De formele beëindiging van de gewapende strijd in Zuid-Sudan in augustus 2015, leek de weg vrij te maken naar een verbetering van de onderlinge betrekkingen. In oktober 2015 vond in Addis Abeba (Ethiopië) een buitengewone vergadering plaats van het *Joint Political and Security Mechanism* (JPSM). Tijdens deze bijeenkomst accepteerden Sudan en Zuid-Sudan beiden de kaart van de *Safe Demilitarised Border Zone* (SDBZ) van november 2011, inclusief de scheidingslijn tussen Noord en Zuid. Ook spraken beide partijen af alle mechanismen voortvloeiende uit de JPSM, waaronder het *Joint Border Verification and Monitoring Mechanism* (JBVMM) te activeren.⁷ De JBVMM bleef echter hinder en tegenwerking ondervinden van beide landen bij het uitvoeren van verificatie- en monitoring werkzaamheden langs de noord-zuid grens en in de SDBZ.⁸

Begin 2016 waren er verscheidene positieve ontwikkelingen in de relatie tussen Sudan en Zuid-Sudan. Op 3 januari 2016 ging Sudan akkoord met herziening van de doorvoerkosten van Zuid-Sudanese olie vanwege de daling van de olieprijs. Op 25 januari 2016 riep de president van Zuid-Sudan op tot normalisering van de onderlinge betrekkingen en gaf orders om de Zuid-Sudanese troepen terug te trekken tot acht kilometer van de grens met Sudan. Op 26 januari 2016 gaf de Sudanese president opdracht de grens met Zuid-Sudan te heropenen. Ook kondigde de Sudanese president op 3 februari 2016 een hervatting aan van het riviervervoer tussen Kosti in Sudan en Juba in Zuid-Sudan. In maart 2016 veranderde de stemming echter. Sudan beschuldigde Zuid-Sudan opnieuw van steun (verlenen van onderdak en actieve ondersteuning) aan de rebellen van de SPLM/N.⁹ Zuid-Sudan beschuldigde de Sudanese regering op haar beurt opnieuw van bombardementen op Zuid-Sudanees grondgebied.¹⁰ Op 29 maart 2016 werd in de media bericht dat de Sudanese regering besloten had de grens met Zuid-Sudan opnieuw te sluiten.¹¹

Op 5 juni 2016 kwam het *Joint Political and Security Mechanism* (JPSM) in een reguliere zitting bijeen. Beide partijen committeerden zich opnieuw aan de volledige uitrol van het *Joint Border Verification and Monitoring Mechanism* (JBVMM) en de terugtrekking van alle troepen uit de *Safe Demilitarised Border Zone* (SDBZ). Ook kwamen beide partijen overeen dat de tien grensovergangen tussen beide landen in twee fases zouden worden heropend.¹² Ofschoon sindsdien geen JPSM-bijeenkomsten meer plaatsvonden, bevestigden Sudan en Zuid-Sudan in november 2016 aan UNISFA dat hun troepen zich hadden teruggetrokken uit de *Safe Demilitarised Border Zone*. Ook verleenden beide landen nadien toestemming aan UNISFA om daar te patrouilleren.¹³

1.1.2 Interne politieke ontwikkelingen

De *National Congress Party* (NCP) domineert het politieke landschap. Zo zijn de posten van president en eerste vicepresident, alsmede alle gouverneursposten in

⁷ Het *Joint Border Verification and Monitoring Mechanism* (JBVMM) en de *Safe Demilitarized Border Zone* (SDBZ) maken onderdeel uit van de overeenkomst van 27 september 2012 tussen beide landen met betrekking tot de gezamenlijke grens. Zie voor bijzonderheden het algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

⁸ UNSC, S/2015/870, 13 november 2015; UNSC, S/2016/353, 15 april 2016; UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

⁹ In de tweede helft van 2016 heeft de Sudanese regering de druk op de Zuid-Sudanese regering opgevoerd over de invoering van de overeenkomst van september 2012 om de steun aan rebellengroeperingen te staken. De Sudanese regering heeft diverse malen aangedrongen op beëindiging van de Zuid-Sudanese banden met JEM en SPLM/N. Als gevolg van de toegenomen druk vanuit Sudan, bevestigde de Zuid-Sudanese minister van Defensie, Kuol Manyang, de aanwezigheid van Sudanese gewapende groeperingen in Zuid-Sudan – hetgeen de Zuid-Sudanese regering tot dan toe herhaaldelijk had ontkend. Manyang verklaarde dat de regering hen had opgedragen uiterlijk eind november 2016 het land te verlaten. UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

¹⁰ UNSC, S/2016/353, 15 april 2016. UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ UNSC, S/2017/312, 11 april 2017.

handen van de NCP en bezet deze partij 323 van de 426 zetels in het nationale parlement. Sinds december 2011 regeert de NCP met de steun van de *Democratic Unionist Party* (DUP) onder leiding van Mohamed Osman al-Mirghani, het *Beja Congress* en een aantal kleine splinterfacties. De formele top van de NCP is het *National Congress* (zeshonderd leden), dat de partijleider en de *National Shura Council* (zestig leden) kiest. De *National Shura Council* kiest de leden van het *Executive Leadership* (dertig leden). De leden van het *Executive Leadership* bezetten belangrijke posities binnen de regering en het overheidsapparaat. De belangrijkste tegenstelling binnen de partij is die van conservatieven ('*hardliners*' of haviken) versus gematigde hervormingsgezinden.¹⁴

In Sudan is de slechte economische situatie (waarvoor de schuld wordt neergelegd bij de jarenlange, in januari 2017 opgeschorte, Amerikaanse sancties¹⁵) als gevolg van een zwak overheidsbeleid verder verslechterd. Er is sprake van inflatie, dalende koopkracht en een tekort aan basisvoorzieningen (voedsel, water en energie). De regering moet noodgedwongen bezuinigen, onder meer door het schrappen van subsidies. Groeiende onvrede en demonstraties worden met harde hand neergeslagen.¹⁶ Volgens economen wordt het merendeel van de nationale begroting besteed aan militaire uitgaven en nationale veiligheid.¹⁷ De leden van de NCP, vooral degenen uit bevoorrechte etnische groepen, hebben de economie stevig in hun greep en gebruiken de rijkdom die ze hebben overgehouden aan bankieren en zakendoen om politieke steun te kopen.¹⁸ Er is sprake van zelfverrijking en corruptie. Sudan behoort tot één van de meest corrupte landen ter wereld en staat op de 170ste plaats (van de 176) in de *Transparency International 2016 Corruption Index*.¹⁹

Oppositie

Belangrijke en invloedrijke oppositiepartijen zijn de *National Umma Party* (NUP) onder leiding van Sadiq Al-Mahdi, de *Popular Congress Party* (PCP) van de in maart 2016 overleden Hassan Al-Turabi²⁰, de *Sudanese Congress Party* (SCP) onder leiding van Ibrahim Al-Sheikh, de *Sudanese Communist Party* (SCP) en de in 2014 nieuw gevormde *Reform Now Party* (RNP) onder leiding van Ghazi Salahuddin^{21, 22}.

¹⁴ Vertrouwelijke bronnen.

¹⁵ Zie voor nadere informatie: Enough Project, *Modernized Sanctions for Sudan*, april 2016; UNGA, A/HRC/33/48/Add.1, 4 augustus 2016.

¹⁶ Vertrouwelijke bron.

¹⁷ Enough Project, *Kleptocracy in Khartoum: Self-Enrichment by the National Islamic Front/National Congress Party*, december 2015. De Onafhankelijke VN-Expert inzake mensenrechten in Sudan noemt een percentage van 78%. UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

¹⁸ De NCP wordt vooral gesteund door islamisten, salafisten/wahabieten en andere conservatieve Arabische moslims uit het noorden van Sudan. Hoge partijleden met commerciële belangen profiteren van lucratieve overheidsopdrachten. Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*.

¹⁹ Transparency International 2016 Corruption Index, 25 januari 2017. De meest kwetsbare gebieden zijn naar verluidt de oliesector, de politie en veiligheidsstrijdkrachten en de inkomsten innende instanties. De Sudanese regering heeft de afgelopen jaren verschillende maatregelen genomen (strafbaarstelling, oprichting anti-corruptie agentschap, etc.) om corruptie te bestrijden maar de naleving en handhaving laat ernstig te wensen over. Vertrouwelijke bron.

²⁰ Met het overlijden van Turabi is een einde gekomen aan het gezicht van de publiek gepredikte politieke islam. De facto was zijn invloed, en die van de *Islamic Movement*, op het reilen en zeilen van de Sudanese politiek reeds lang tanende. Ibrahim al-Sanousi werd in maart 2016 de nieuwe leider van de *Popular Congress Party* (PCP). Vertrouwelijke bron. Zie ook The Guardian, *Hassan al-Turabi obituary*, 11 maart 2016.

²¹ Dr Ghazi Salahuddin was oorspronkelijk één van de oprichters van de NCP maar was het niet eens met het overheids geweld tegen demonstranten en richtte een nieuwe partij op. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

²² In 2015 stonden 79 (seculiere, linkse, liberale, islamistische, traditionele en regionale) politieke partijen geregistreerd bij de *Political Parties Affairs Council*. Niet alle politieke partijen (waaronder NUP en DUP) hebben zich echter formeel geregistreerd of hun registratie helemaal afgerond. De registratie van de *Sudanese Republican Party* is geweigerd. Vertrouwelijke bron. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

De NUP is in 2014 een bondgenootschap aangegaan met de gewapende oppositie. Dit bondgenootschap kreeg gestalte in de *Paris Declaration*.²³ Na zijn arrestatie en vrijlating in 2014 verbleef Al-Mahdi jarenlang in Egypte. Begin 2017 keerde hij terug naar Sudan.²⁴ De PCP is na de aankondiging van de nationale dialoog in januari 2014 meer toenadering tot de regering gaan zoeken zonder officieel uit de oppositie te stappen. De *Sudanese Congress Party* (SCP) staat kritisch tegenover de regering.²⁵ De *Sudanese Communist Party* (SCP) is een kleine maar invloedrijke partij die bondgenootschappen heeft gevormd met de PCP, Arabische groepen, *Nasserites*²⁶ en enkele kleine partijen in Zuid-Kordofan en Blue Nile. De nieuwe oppositiepartij RNP heeft zich in 2015 formeel laten registreren.

In 2009 is de *National Consensus Forces* (NCF) opgericht, een onofficieel politiek platform bestaande uit oppositiepartijen, vrouwenorganisaties en andere groeperingen.²⁷ Het *Sudanese Revolutionary Front* (SRF) is de belangrijkste vertegenwoordiger van de gewapende oppositie. Het SRF bestaat uit onder meer de *Sudan People's Liberation Movement-North* (SPLM /Noord), de *Sudan Liberation Army-Minni Minawi* (SLA-MM), de *Sudan Liberation Movement-Abdel Wahid* (SLM-AW) en de *Justice and Equality Movement* (JEM) van Gibril Ibrahim.²⁸ De gewapende oppositiebewegingen hebben door verschillende allianties met politieke oppositiepartijen invloed in de Sudanese politiek. Zo tekenden in januari 2013 de NCF en het SRF het *New Dawn Charter*.²⁹ In augustus 2014 ondertekenden het SRF en de NUP de *Paris Declaration*.³⁰ In december 2014 gaven politieke en gewapende oppositie een gezamenlijke verklaring uit, de *Sudan Call*.³¹

Positie president Al-Bashir

President Al-Bashir, die zowel staatshoofd, regeringsleider, partijleider en *commander-in-chief* is, heeft de touwtjes strak in handen met het argument dat de eenheid en de veiligheid in het land bewaard moeten blijven. Hij heeft ook de volledige controle over de *National Intelligence and Security Service* (NISS), de *Popular Defence Forces* (PDF) en de *Rapid Support Forces* (RSF). De rol van de politieke vleugel van de regeringspartij NCP is gemarginaliseerd. Alle belangrijke beslissingen worden door president Al-Bashir genomen, met instemming van een kleine groep ingewijden uit leger en veiligheidsdienst.³²

²³ Zie voor bijzonderheden over de *Paris declaration* het algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

²⁴ Sudan Tribune, *Al-Mahdi returns to Khartoum, says U.S. humanitarian proposal is "reasonable"*, 27 januari 2017.

²⁵ In november 2016 werden verscheidene leden van de partij, onder wie voorzitter Al-Sheikh, gearresteerd. ACJP, *17 members of the political opposition Sudanese Congress Party (SCP) currently detained incommunicado*, 1 december 2016.

²⁶ Een verzameling linkse pan-Arabisten, verenigd onder het *Professional Front*, die *Nasserites* werden genoemd omdat ze aanhangers waren van de Egyptische oud-president Gamal Abdel Nasser.

²⁷ De NCF vertegenwoordigt de belangrijkste oppositiepartijen, een aantal vrouwenorganisaties, voormalige vakbondsleden en andere groepen. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013. De NCP is onderling verdeeld over deelname aan de nationale dialoog. Sommige leden hebben deelgenomen, anderen weigerden deelname.

²⁸ Khalil Ibrahim, de oprichter van JEM, werd in december 2011 gedood bij een bombardement. Hij werd opgevolgd door zijn broer Gibril Ibrahim.

²⁹ Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

³⁰ Daarbij verklaarde het SRF zich bereid tot een staakt-het-vuren als basis voor een geloofwaardige nationale dialoog. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

³¹ In de *Sudan Call* wordt gepleit om een einde aan de oorlogen te maken en te werken aan een alles omvattende oplossing, te beginnen met het staken van de vijandelijkheden in Darfur, Zuid-Kordofan en Blue Nile en het ten val brengen van het één-partij-regime in Khartoum. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015. In de *Sudan Call* zijn verenigd de NCF, SRF, NUP en de *Alliance of the Sudanese Civil Society Organisations*. Vertrouwelijke bron.

³² Vertrouwelijke bron. Waar voorheen de politieke vleugel van regeringspartij NCP nog een rol speelde, is deze sinds 2015 gemarginaliseerd. Begin 2015 keurde het parlement in recordtijd enkele vergaande grondwetswijzigingen goed, die de bevoegdheden van de president verruimden en hem in staat stelde de gouverneurs van de staten te benoemen.

Van oudsher was de politieke radicale islam een belangrijke machtsbasis van president Al-Bashir. Er zijn aanwijzingen dat president Al-Bashir zich steeds meer afkeert van de radicale islam en daarom islamitische *hardliners* als voormalig eerste vicepresident Taha en voormalig senior presidentieel assistent dr. Nafie Ali op een zijspoor heeft gezet. Recente benoemingen van gouverneurs (ex-militairen) en vervanging van de legertop (door non-islamisten) zouden dit bevestigen.³³ Bij zijn buitenlandse beleid heeft Al-Bashir gekozen voor actieve steun aan de door Saoedi-Arabië geleidde coalitie in Jemen ten koste van de relaties met Iran.³⁴ Volgens de *International Crisis Group* zou president Al-Bashir zijn radicale reformistische islamitische verleden hebben ingeruild voor een pragmatisch soeni-Arabisme, gericht op overleven.³⁵

Radicale islam

Sudan kent een traditie van religieuze tolerantie vooral door de van oudsher dominante positie van de verschillende Soefi-orde, geworteld in de tribale samenleving. Deze tolerantie staat echter onder druk.³⁶ De afgelopen jaren heeft het salafisme in Sudan aan invloed gewonnen. Ook zou er sprake zijn van een toenemend aantal 'radicale' moskeeën.³⁷ De in Khartoum gevestigde *International University of Africa* (IUA) is van oudsher een kweekvijver en broedplaats van extreem islamitisch gedachtegoed.³⁸ In Khartoum komt radicalisering voornamelijk voor bij jongeren (zowel mannen als vrouwen) afkomstig uit rijkere families en met een relatief hoog opleidingsniveau.³⁹ Door de slechte economische omstandigheden groeide de afgelopen jaren de invloed van de radicale islam echter ook bij lagere klassen in arme wijken van Khartoum en op het platteland.⁴⁰ Overigens zijn de meeste Sudanese nog altijd vreedzame aanhangers van het soefisme.⁴¹

Nationale dialoog

De belangrijkste oppositiepartijen en gewapende groeperingen pleitten voor de start van de nationale dialoog voor een brede voorbereidende dialoog in het buitenland onder auspiciën van het *African Union High Level Implementation Panel for the Sudan and South Sudan* (AUHIP) en een staakt-het-vuren voor de duur van zes maanden.⁴² De Sudanese regering wees een voorbereidende bijeenkomst buiten Sudan resoluut van de hand met een beroep op het nationale karakter van de dialoog. Ter voorbereiding op de start van de nationale dialoog kondigde president Al-Bashir op 22 september 2015 twee decreten af waarin hij eenzijdig een staakt-het-vuren voor de duur van twee maanden afkondigde voor Darfur en Zuid-Kordofan en Blue Nile (de Twee Gebieden, zie paragraaf 1.1.4) en tevens amnestie aanbood aan leden van rebellengroepen die deel zouden nemen aan de nationale

³³ Vertrouwelijke bronnen.

³⁴ *The Sudan Armed Forces and Prospects of Change*, in: CMI Insight April 2016, no. 3.

³⁵ International Crisis Group, *Sudan's Islamists: From Salvation to Survival*, 21 maart 2016.

³⁶ Niet alleen vermindert de tolerantie ten opzichte van islamitische, maar ook ten opzichte van christelijke stromingen. Zie verder paragraaf 2.3.3.

³⁷ Vertrouwelijke bronnen. Zie ook African Arguments, *Sudan, ISIS and radical Islam: examining a contradictory approach*, 18 mei 2015; Global Post, *For Sudan, breaking ties with its radical past is a 'delicate balancing act'*, 18 januari 2017.

³⁸ Aanzienlijke hoeveelheden studenten uit Azië en Afrika (Nigeria, Somalië) kregen beurzen om aan de IUA te studeren. Naar verluidt hebben leden van Boko Haram en Al-Shabaab zich hier in alle rust kunnen organiseren. Vertrouwelijke bron.

³⁹ Niet zelden gaat het om jongeren die op last van hun in het Westen wonende ouders terug naar Sudan verhuisd zijn, daar worden geacht zich aan te passen aan de conservatieve Sudanese sociale omgangsvormen, en door deze culturele 'spagaat' kwetsbaarder zouden zijn voor beïnvloeding van buitenaf. Vertrouwelijke bron.

⁴⁰ Vertrouwelijke bron.

⁴¹ Ibid.

⁴² Op 27 januari 2014 kondigde president Al-Bashir een Nationale Dialoog aan over vrede en veiligheid, politieke hervormingen en democratisering, economische hervormingen en nationale identiteit. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

dialogoog.⁴³ Het *Sudan Revolutionary Front* (SRF) kondigde in september 2015 (ingaaende oktober 2015) eveneens een eenzijdig staakt-het-vuren af voor Darfur en de Twee Gebieden voor de duur van zes maanden.⁴⁴

Op 10 oktober 2015 opende president Al-Bashir in Khartoum de *National Dialogue Conference* over vrede en veiligheid, politieke hervormingen en democratisering, economische hervormingen en nationale identiteit. Er werden zes speciale comités ingesteld. Aan de dialoog namen in totaal 112 politieke partijen en 39 gewapende groeperingen deel, voornamelijk splinterfacties. Met uitzondering van de *Popular Congress Party* (PCP) boycotten alle belangrijke oppositiepartijen (*National Umma Party* (NUP), *Sudanese Communist Party* (SCP), de *Reform Now Party* (RNP) en alle belangrijke gewapende groeperingen de nationale dialoog.⁴⁵ Ook coalities als de *Sudan Call* en het *Sudan Revolutionary Front* (SRF) boycotten de nationale dialoog. Zij bleven de nationale dialoog in de voorgestelde vorm afwijzen, omdat deze 'niet transparant, niet *all-inclusive* en te veel gestuurd zou zijn door de overheid'. In februari 2016 kondigden veertig leden van oppositiepartijen (die vrijwel allemaal deelname aan de nationale dialoog hadden afwezen) de vorming aan van een nieuwe politieke coalitie, de *Future Forces of Change* (FFC)⁴⁶.

Bemiddeling door AUHIP

In augustus 2015 verzocht de *Peace and Security Council* (PSC) van de *African Union* het *African Union High Level Implementation Panel for the Sudan and South Sudan* (AUHIP) om zich in te blijven zetten voor een geloofwaardige, inclusieve en transparante nationale dialoog en onderhandelingen over de beëindiging van de vijandelijkheden in Darfur en de Twee Gebieden te blijven faciliteren.⁴⁷ In november 2015 organiseerde het AUHIP in Addis Abeba, waar de AU zetelt, in het kader van 'één proces, twee trajecten' directe en gelijktijdige gesprekken over Darfur en de Twee Gebieden met de Sudanese regering, de Darfurese rebellenbewegingen en de *Sudan People's Liberation Movement-North* (SPLM/N), met een focus op een mogelijke wapenstilstand, toegang voor humanitaire hulp in de regio en deelname van de gewapende groepen aan de nationale dialoog. Deze gesprekken leverden niets op.⁴⁸

Roadmap

Om de impasse in het vredesproces in Darfur en in Zuid-Kordofan en Blue Nile (de Twee Gebieden) te doorbreken, stelde de voorzitter van de AUHIP, Thabo Mbeki, een *roadmap* voor. Deze voorziet in een algeheel staakt-het-vuren, de facilitering

⁴³ Veel waarnemers beschouwden de amnestie als een aanmoediging voor leden van de oppositie in het buitenland om terug te keren naar Sudan zonder angst voor arrestatie of represailles. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴⁴ Tijdens de onderhandelingen over de dialoog bleef de regering barrières opwerpen voor de oppositie. In november 2015 werd Kamal Ismail, de leider van de *Sudanese National Alliance Party* (SNAP) gearresteerd na terugkeer in Sudan van een bijeenkomst van oppositiepartijen in het buitenland. Drie andere oppositieleiders, de secretaris-generaal van de SCP, Mohamed Mukhtar al-Khatib, Siddiq Youssef van de SCP en Galaa al-Azhari, de voorzitter van de *Unified National Unionist Party* (UNUP), waren eerder door de Sudanese autoriteiten verhinderd om naar deze bijeenkomst in het buitenland te gaan. UNSC, S/2015/729, 25 september 2015; *Sudanese Tribune*, *Sudanese security arrests opposition figure upon return from Paris*, 15 november 2015; UNSC, S/2015/1027, 24 december 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁴⁵ De nationale dialoog zou oorspronkelijk op 10 januari 2016 worden afgesloten maar werd tot twee keer toe verlengd. Op 9 mei 2016 kondigde de speciale comités aan dat zij klaar waren om hun rapporten te presenteren. Een van de aanbevelingen zou zijn een grondwetsherziening en de instelling binnen drie maanden van een vierjarige nationale verzoeningsregering. UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; ICG, *Crisis Watch Database Sudan*, 1 maart 2016.

⁴⁶ Initiatiefnemers waren onder meer Gazi Salahedin (*Reform Now Party*) en Al-Tayeb Mustafa (*Just Peace Forum*).

⁴⁷ UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁴⁸ UNSC, S/2015/1027, 24 december 2015; UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

van humanitaire hulp en een nationaal dialoog waar alle partijen aan kunnen deelnemen. De Sudanese regering ondertekende de *roadmap* op 21 maart 2016, de *Sudan Call* coalitie – waar onder meer JEM, SLA/MM en SPLM/N deel van uitmaken – ondertekende de *roadmap* pas op 8 augustus 2016 in Addis Abeba na flinke druk van onder meer de VN.⁴⁹

Beëindiging nationale dialoog

De nationale dialoog werd op 10 oktober 2016 beëindigd met de *Conference of National Dialogue*.⁵⁰ Hoewel de Sudanese regering en enkele regionale partners de dialoog prezen als een groot succes, bleef onduidelijkheid bestaan over de invoering van een nieuwe grondwet, politieke rechten en de rol van de veiligheidsdiensten. Bovendien ondermijnde de weigering van de *Sudan Call* om deel te nemen aan het proces het beoogde inclusieve karakter ervan. JEM, SLA/MM, SPLM/N en de *National Umma Party* wezen de *National Dialogue* af, omdat ze vonden dat het proces werd gecontroleerd door de regering, hetgeen niet was afgesproken in de *roadmap* van het *African Union High-level Implementation Panel*. De voorzitter van de AUHIP heeft geprobeerd president Al Bashir over te halen om een nieuwe dialoog te houden met alle partijen. De Sudanese regering stelde echter dat de Nationale Dialoog was afgerond en dat de groepen die deze niet hadden ondertekend konden deelnemen in de implementatie ervan.⁵¹ Aan het einde van de verslagperiode verkeerde de SPLM/N in interne crisis.⁵² Het AUHIP stelde verdere onderhandelingen uit tot de SPLM/N intern orde op zaken zou stellen.⁵³

Nieuwe regering

Als uitvoering van de uitkomst van de Nationale Dialoog is er een Premier benoemd (Bakry Osman) die op 11 mei een nieuwe regering heeft gepresenteerd. Voor een groot gedeelte oude wijn in nieuwe zakken, maar er lijkt een beweging naar de-islamisering (niet volledig uiteraard). De posities van islamisten lijken te zijn overgenomen door hooggeplaatste personen uit het leger.⁵⁴ De de-islamisering

⁴⁹ Vanwege de voortdurende impasse met betrekking tot de beëindiging van de vijandelijkheden en de nationale dialoog initieerde het AUHIP in maart 2016 in Addis Abeba besprekingen tussen de Sudanese regering en leden van de *Sudan Call* coalitie (NUP, SPLM/N, JEM en SLA/MM). Aan het einde van de besprekingen presenteerde het AUHIP een *roadmap* die onder meer voorzag in een onmiddellijke hervatting van de besprekingen over een beëindiging van de vijandelijkheden in Darfur en de Twee Gebieden. De *roadmap* zou moeten leiden tot een permanent staakt-het-vuren overeenkomst, en een bijeenkomst van het *National Dialogue "7+7 Committee"* met de *Sudan Call* coalitie om te praten over participatie in de nationale dialoog. De Sudanese regering tekende de *roadmap* vrijwel onmiddellijk, maar de *Sudan Call* coalitie wees de *roadmap* af met als argument dat de *roadmap* het niet-inclusieve karakter van de nationale dialoog bevestigde. Ook beschuldigde de *Sudan Call* coalitie de AUHIP, dat de *roadmap* tegelijkertijd met de regering tekende, de kant te hebben gekozen van de Sudanese regering. In april 2016 tekenden de leden van de *Sudan Call* coalitie een nieuw politiek *Charter* (Handvest) waarin de lijnen werden uitgezet voor een vierjarige overgangsperiode gericht op vrede, veiligheid en democratisering. Na enige internationale druk en nadere garanties tekenden de leden van de *Sudan Call* coalitie op 8 augustus 2016 alsnog de *roadmap*. UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016; UNSC, S/2016/587, 1 juli 2016. Rift Valley Institute, *This year in Sudan (Part 1)*, 25 mei 2016. Vertrouwelijke bron. UNSC, S/2016/812, 27 september 2016. UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

⁵⁰ Op 10 oktober 2016 nam president Al-Bashir de aanbevelingen van de Algemene Vergadering van de Nationale Dialoog in ontvangst. President Al-Bashir kondigde een aantal vervolgstappen aan. Zo zal een *Implementation Committee* worden opgericht om de aanbevelingen te implementeren en zal er een *Strategic Document* worden opgesteld. Een *Constitutional Committee* zal zich buigen over de grondwet als opmaat naar de volgende verkiezingen in 2020. Als gebaar richting gewapende oppositie verlengde president Al-Bashir het eenzijdig afgekondigde staakt-het-vuren van juni 2016 tot het einde van het jaar. Vertrouwelijke bron.

⁵¹ UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017. De documenten van de nationale dialoog zijn inmiddels in het Engels gepubliceerd. Zie <http://hewarwatani.gov.sd/eng/images/Papers/NDen.pdf> <http://hewarwatani.gov.sd/eng/images/Papers/Rec-en.pdf>.

⁵² Op 7 maart 2017 traden fricties aan het licht toen de vicevoorzitter van de SPLM/N, Abdel-Aziz Hilu, zijn ontslag indiende bij de *Nuba Mountains Liberation Council* (NMLC). Daarop riep de NMLC de secretaris-generaal van de SPLM/N, Yasir Arman, af te treden en stelde dat de vredesonderhandelingen dienden te worden opgeschort totdat de interne crisis zou zijn opgelost. Nuba Reports.org, *SPLM-N internal strife, the chance for renewal*, 10 april 2017.

⁵³ Sudan Tribune, *SPLM-N calls to postpone Sudan peace talks and to delay lift of U.S. sanction*, 25 april 2017; Sudan Tribune, *SPLM-N, U.S. officials discuss ways to reshape humanitarian proposal*, 28 april 2017.

⁵⁴ Hoewel de militaire top uit gelovige moslims bestaat, zijn het geen *hardliners*. Vertrouwelijke bron.

lijkt ogenschijnlijk in strijd met de toenemende discriminatie van christenen tijdens de verslagperiode. Zie paragraaf 2.3.3.

1.1.3 Abyei

Abyei is een betwist gebied op de grens van Sudan en Zuid-Sudan dat sinds juni 2011 tijdelijk – dat wil zeggen totdat de bevolking (Ngok Dinka en Misseriya)⁵⁵ zich per referendum over de definitieve status van het gebied heeft uitgesproken⁵⁶ - bestuurd wordt door een gezamenlijk bestuur, het *Abyei Joint Oversight Committee* (AJOC), van beide landen.⁵⁷ Tijdens de verslagperiode werden geen stappen gezet om dit referendum te houden.⁵⁸ Het gebied is officieel gedemilitariseerd en staat onder toezicht van de *United Nations Interim Security Force for Abyei* (UNISFA).⁵⁹

In de verslagperiode werd er weinig politieke vooruitgang geboekt. Het AJOC is sinds maart 2015 niet meer bijeen geweest. Ook de door de Afrikaanse Unie voorgestelde dialoog tussen de traditionele leiders van Ngok Dinka en Misseriya in Addis Abeba is niet van de grond gekomen.⁶⁰

UNISFA bleef ondertussen de *grass-root-level* dialoog tussen Ngok Dinka en Misseriya gemeenschappen stimuleren en faciliteren. In de verslagperiode vonden met wisselend succes in Abyei verscheidene bijeenkomsten met vertegenwoordigers van Ngok Dinka en Misseriya gemeenschappen plaats. In Aweil (Zuid-Sudan) vond van 17 tot 19 september 2015 een conferentie plaats over onderling grensverkeer en vreedzaam samenleven. Hieraan namen vertegenwoordigers van Dinka, Raja, Misseriya en Rizeigat deel. De Ngok Dinka waren hierbij als waarnemer aanwezig. Een vervolgbijeenkomst in november 2015 werd echter voor onbepaalde tijd uitgesteld.⁶¹ Aan het eind van de verslagperiode vonden opnieuw ontmoetingen plaats tussen vertegenwoordigers van de verschillende stammen.⁶²

1.1.4 Zuid-Kordofan en Blue Nile

Het conflict is Zuid-Kordofan en Blue Nile – ook wel de Twee Gebieden genoemd - is grotendeels een voortzetting van de burgeroorlog van 1983 tot 2005 waarin de *Sudan People's Liberation Movement* (SPLM) streed tegen de centralisatie van macht en welvaart door de Sudanese regering. Terwijl Zuid-Sudan een zelfstandige staat werd en Abyei het recht op zelfbeschikking verwierf, werd weinig vooruitgang geboekt bij de onderhandelingen over een bepaalde mate van autonomie van Zuid-Kordofan en Blue Nile binnen Sudan waarin was voorzien door het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA) van 2005.⁶³ De SPLM/N, dat in 2011 de wapens had

⁵⁵ De meeste permanente inwoners van Abyei behoren tot de Ngok Dinka. Ongeveer zes maanden per jaar trekken ongeveer 150.000 Misseriya herders met hun vee door Abyei. IRIN, *The roots of Abyei's dangerous impasse*, 10 oktober 2015.

⁵⁶ Zowel Sudan als Zuid-Sudan ging akkoord met een referendum, maar konden het niet eens worden over de bestuurlijke indeling en de kiesgerechtigden. Zuid-Sudan heeft in 2013 eenzijdig een onofficieel referendum gehouden in Abyei. Daarin sprak de overgrote meerderheid zich uit voor aansluiting bij Zuid-Sudan, maar het referendum werd geboycot door de Misseriya. Sudan betwist de uitkomst. Enough, *What Happens to a Dream Deferred?*, 1 november 2013; BBC, *Abyei opts to join South Sudan in unofficial referendum*, 31 oktober 2013; Sudan Tribune, *South Sudan foreign minister contests Abyei belonging to Sudan*, 5 januari 2017.

⁵⁷ Op 20 juni 2011 ondertekenden de Sudanese regering en de SPLM hiertoe het *Agreement on Temporary Arrangements for the Administration and Security of the Abyei Area*, als onderdeel van het *Abyei Protocol of the Comprehensive Peace Agreement*. Zie voor bijzonderheden het algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

⁵⁸ CSW, *Sudan CSW calls for implementation of CPA on Abyei*, 9 januari 2017.

⁵⁹ UNSC, S/2015/700, 11 september 2015; UNSC, S/2015/870, 13 november 2015, UNSC, S/2016/353, 15 april 2016 en UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² UNSC, S/2017/312, 11 april 2017.

⁶³ In 2005 sloot de Sudanese regering met de SPLM/A dit alomtvattend vredesakkoord. In het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA) van 2005 werden Zuid-Kordofan en Blue Nile samen aangeduid als de *Two Areas*. Ook Abyei kreeg een aparte status in het CPA en werd samen met Zuid-Kordofan en Blue Nile aangeduid als de *Three Areas*. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

opgenomen, zette tijdens de verslagperiode haar strijd tegen de regering, onderbroken door periodes van staakt-het-vuren, voort.

In Zuid-Kordofan en Blue Nile heeft de SPLM/N drie belangrijke leiders: Malik Aggar⁶⁴, Abdel-Aziz Al-Hilu⁶⁵ en Yasir Arman⁶⁶. In 2013 had de SPLM/N in de door haar gecontroleerde gebieden in Zuid-Kordofan civiele overheidsinstellingen (bestuur, politie en rechtspraak) ingesteld. In 2014 werden deze ook in Blue Nile ingevoerd, zij het van beperktere omvang.⁶⁷ Aan het einde van de verslagperiode vond een interne strijd plaats over het leiderschap van de beweging.⁶⁸

In november 2015 organiseerde het AUHIP in Addis Abeba besprekingen over Zuid-Kordofan en Blue Nile met de Sudanese regering en de SPLM/N. Daarbij lag de focus op een mogelijke wapenstilstand en toegang voor humanitaire hulp in de regio. Deze besprekingen leverden niets op. Ook informele gesprekken tussen de Sudanese regering en SPLM/N in december 2015 (Addis Abeba) en januari 2016 (Berlijn) waren weinig succesvol. SPLM/N bleef aandringen op een allesomvattende nationale benadering waarbij de wortels van het conflict werden aangepakt, terwijl de Sudanese regering de reikwijdte van de onderhandelingen wilde beperken tot Zuid-Kordofan en Blue Nile. Volgens de Sudanese regering zou de SPLM/Noord voor een verbreding van de discussie bij de Nationale Dialoog moeten aansluiten. In maart 2016 wees de SPLM/N als onderdeel van de oppositionele coalitie *Sudan Call* een door AUHIP opgestelde *roadmap* die onder meer voorzag in hervatting van de besprekingen af. In april 2016 gaven gaf het *Sudan Revolutionary Front*, waar onder meer de SPLM/N deel van uitmaakt, een verklaring uit waarin zij het eenzijdige staakt-het-vuren voor Darfur en de Twee Gebieden, dat sinds oktober 2015 van kracht was, opnieuw met zes maanden verlengden.⁶⁹ De Sudanese regering kondigde in juni 2016 eenzijdig voor de duur van vier maanden een staakt-het-vuren af voor de Twee Gebieden.⁷⁰ Op 8 augustus 2016 ondertekende SPLM/N als lid van de *Sudan Call* alsnog de AUHIP *roadmap* en werden nieuwe onderhandelingen gestart. Deze werden echter na een paar dagen alweer afgebroken.⁷¹ Aan het einde van de verslagperiode kwam hierin geen verandering. In april 2017 gaf SPLM/N een communiqué uit waarin werd gesteld dat het 'het totalitaire regime' (de regering in Khartoum) zou worden verdreven om een allesomvattende vrede te bereiken.⁷²

1.1.5

Darfur

Darfur kenmerkt zich van oudsher door tegenstellingen tussen Arabische en niet-Arabische etnische groeperingen. Er is echter niet altijd een duidelijk etnisch

⁶⁴ Malik Aggar is voorzitter van zowel de SPLM/N als het SRF. Hij is afkomstig uit Blue Nile (Ingessana gebergte).

⁶⁵ Abdel-Aziz Al-Hilu is vicevoorzitter en zowel commandant van de SPLM/N als het SRF. Hij is afkomstig uit Zuid-Kordofan (Nuba-gebergte).

⁶⁶ Yasir Arman is secretaris-generaal en tevens de hoofdonderhandelaar van de SPLM/N. Malik Aggar en Yasir Arman werden bij verstek ter dood veroordeeld voor hun aandeel in de gevechten met regeringstroepen in 2011. In oktober 2016 verleende president Al Bashir hen amnestie. Radio Dabanga, *Sudanese Presidential 'goodwill amnesty' for convicted SPLM-N rebels*, 27 oktober 2016.

⁶⁷ IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

⁶⁸ Op 7 maart 2017 trok Abdul Aziz al-Hilu zich terug als vicevoorzitter. Sudan Tribune, *NUP to mediate to contain differences within SPLM-N: al-Mahdi*, 20 maart 2017. Sudan Tribune, *SPLM-N Agar and Arman in S. Kordofan to contain internal political crisis*, 27 maart 2017. Sudan Tribune, *SPLM-N body in Sudan's Blue Nile reiterate support to its leadership*, 13 mei 2017.

⁶⁹ UNSC, *S/2016/268*, 22 maart 2016; UNSC, *S/2016/587*, 1 juli 2016; UNSC, *S/2016/510*, 8 juni 2016; Vertrouwelijke bron.

⁷⁰ Vertrouwelijke bron.

⁷¹ Ibid.

⁷² Vooralsnog was niet duidelijk welke invloed de interne strijd om het leiderschap had op de strijd van de SPLM/N tegen het regime in Khartoum. Sudan Tribune, *SPLM-N renews commitment to comprehensive peace*, 18 april 2017.

onderscheid te maken tussen 'Arabische' en 'Afrikaanse' stammen.⁷³ Daarnaast zijn er in toenemende mate spanningen tussen Arabische stammen onderling. In de verslagperiode leidden deze zo nu en dan tot hevige onderlinge gevechten, zoals tussen de Rizeigat en de Ma'aliya en tussen de Beni Hussein en de Rizeigat.⁷⁴

De rebellenbewegingen, waaronder verscheidene facties van het *Sudan Liberation Movement/Army* (SLM/A) en de *Justice and Equality Movement* (JEM-Gibril) strijden tegen de regering voor meer regionale macht en tegen marginalisering van de regio. De *Liberation and Justice Movement* (LJM)⁷⁵ streed sinds 2010 tegen de regering, maar tekende op 14 juli 2011 een vredesakkoord (*Agreement on the adoption of the Doha Document for Peace in Darfur/DDPD*). In april 2013 sloot de JEM-Sudan zich hierbij aan.⁷⁶ De overige rebellengroepen bleven actief, vormden een alliantie, het *Sudan Revolutionary Front* (SRF), die zich uitstrekte tot buiten de regio en bepaalden mede de nationale agenda.

Onderhandelingen

In de verslagperiode werden er door verschillende partijen (AUHIP, Qatar en de *United Nations–African Union Mission in Darfur* (UNAMID)) pogingen gedaan om de regering en de rebellenbewegingen die het *Doha Document for Peace in Darfur* (DDPD) niet hadden ondertekend, zoals *Justice and Equality Movement* (JEM)/Gibril, *Sudan Liberation Army /Minni Minnawi* (SLA/MM) en *Sudan Liberation Army/Abdul Wahid* (SLA/AW), weer aan de onderhandelingstafel te krijgen.⁷⁷

Op 8 augustus 2016 ondertekenden SLA/MM en JEM-Gibril als leden van de *Sudan Call* alsnog de AUHIP *roadmap* en werden de volgende dag onderhandelingen gestart over een staakt-het-vuren. Deze werden echter na een paar dagen weer afgebroken. In oktober 2016 verlengden zowel de Sudanese regering als de rebellenbewegingen SLA/MM en JEM-Gibril het eenzijdige staakt-het-vuren, respectievelijk tot en met december 2016 en tot en met april 2017. Voor zover bekend heeft SLA/AW zich hier niet bij aangesloten.⁷⁸

JEM en SLA/MM zijn niet langer een factor van betekenis in Darfur als gevolg van de effectieve strategie van de regering om de opstand te beteugelen. JEM opereert nu overwegend in Zuid-Sudan, terwijl SLA/MM vooral actief is in Libië. Leden van deze groepen werken als huurlingen en zijn naar verluidt betrokken bij criminele activiteiten – zoals plunderingen, ontvoeringen en mensensmokkel – in deze landen.⁷⁹ JEM en SLA/MM lijken een afwachtende strategie ten opzichte van Darfur te hebben aangenomen. Weg van de militaire druk van de Sudanese regering

⁷³ De nomadische Arabische stammen bedrijven vooral veeteelt, de niet-Arabische stammen doen aan landbouw. Belangrijkste Arabische stammen zijn de Rizeigat, de Ma'aliya, de Salamat, de Beni Hussein en de Misseriya. Belangrijke niet-Arabische stammen zijn de Fur, de Zaghawa en de Masalit. De SLA/AW van Abdul Wahid bestaat vooral uit Fur, de SLA/MM van Minni Minnawi bestaat vooral uit Zaghawa. JEM en LJM zijn etnisch diverser en bestaan uit verschillende Arabische en niet-Arabische stammen.

⁷⁴ UNSC, S/2017/250, 23 maart 2017; News24.com, *Sudan tribal clashes kill 9 in Darfur: local leaders*, 9 april 2017.

⁷⁵ De *Liberation and Justice Movement* (LJM) is een overkoepelende groep van rebellerende splinterfacties.

⁷⁶ Het vredesakkoord omvat onderwerpen als sociale ontwikkeling, verzoening, lokale autonomie, terugkeer van vluchtelingen en ontheemden, machtsdeling, financiële compensatie, justitie, mensenrechten en veiligheid.

⁷⁷ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁷⁸ UN News, *African Union mission in Darfur welcomes unilateral six-month truce by two armed groups*, 3 november 2016.

⁷⁹ De SLA/MM houdt zich vanaf de tweede helft van 2015 met honderden strijders op in Libië. Ook JEM zou in Libië actief zijn. De twee groeperingen zouden bij gevechten samen optrekken met het Libische nationale leger. Aanvankelijk zouden zij vooral actief zijn in het gebied van Kufrah. Na het legeroffensief in het gebied waar zich veel olievoorraden bevinden, de zogenaamde oil crescent, zouden de Darfurese groeperingen ingezet zijn in Zillah om deze voorraden te bewaken. Sommigen zouden daarnaast betrokken zijn bij criminele activiteiten zoals het bewaken van illegale *checkpoints*, ontvoeringen en mensensmokkel. UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

proberen zij hun capaciteit weer op te bouwen met de inkomsten uit hun werkzaamheden als huurlingen en hun criminele activiteiten.⁸⁰

Doha Document

Een struikelblok bij de onderhandelingen bleef de rol van het *Doha Document for Peace in Darfur* (DDPD) in het onderhandelingsproces. De Sudanese regering wilde uitsluitend met de rebellenbewegingen over Darfur praten binnen het kader van het DDPD. De rebellenbewegingen, op enkele kleinere bewegingen na,⁸¹ wilden een meeromvattende agenda en wezen het DDPD als raamwerk voor onderhandelingen af.⁸²

De uitvoering van het *Doha Document* vorderde in de verslagperiode slechts langzaam. Verschillende onderdelen van de overeenkomst bleven open staan ondanks het verstrijken van de *deadline*. Als gevolg van onderlinge onenigheid (opsplitsing LJM⁸³), onvoldoende financiering en onvoldoende politieke wil, bleef de implementatie van de *Darfur Regional Authority* (DRA), achter bij de verwachtingen. Met betrekking tot machtsdeling richtte de implementatie van het document zich vooral op het oprichten van instellingen, waaronder de *Special Criminal Court on the Events in Darfur* en de *Darfur Land Commission* en daarmee samenhangende politieke benoemingen en weinig op goed bestuur of capaciteitsopbouw.⁸⁴

Referendum

Het *Doha Document* voorziet in een referendum over de administratieve indeling van Darfur – of de vijf staten tot één staat worden verenigd of vijf staten zullen blijven. Ondanks bedenkingen van de *Darfur Regional Authority* en onenigheid over de voorwaarden om te stemmen en over wie daartoe gerechtigd waren, hield de regering van 11 tot 13 april 2016 het referendum.⁸⁵ Volgens de officiële resultaten

⁸⁰ Sudanese veiligheidstroepen hebben hun aanwezigheid aan de grens met Libië versterkt. De *Rapid Support Forces* (RSF) zouden daar duizend strijders hebben ingezet, om onder meer infiltratie van Darfurese gewapende groeperingen tegen te gaan. JEM en SLA/MM ontkennen dat zij opereren in Libië. Volgens de JEM zijn de JEM-strijders daar in feite overlopers die zich nog steeds voor JEM-strijders uitgeven, zoals Abdallah Banda en Haroun Abu Tawila. UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

⁸¹ Op 4 februari 2016 tekende de Sudanese regering een vredesakkoord met een aantal Darfurese splinterfacties, te weten de *Democratic Justice and Equality Movement* onder leiding van Mohammed Ibrahim Azraq, de *Sudan Liberation Army* onder leiding van Salih Adam Ishag, en de *Sudan Liberation Army* onder leiding van Nour Al-din Zurg. Deze splinterfacties waren ook bereid om deel te nemen aan de *National Dialogue Conference*. Andere splinterfacties bleven de gewapende strijd tegen de regering voortzetten. Zie bijvoorbeeld Radio Dabanga, *Sudan: North Darfur rebel groups announce new insurgency*, 3 december 2015. UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016.

⁸² In november 2015 organiseerde het AUHIP in Addis Abeba gesprekken over Darfur met de Sudanese regering en de Darfurese rebellenbewegingen (JEM/Gibril en SLA/MM). Daarna volgden informele gesprekken tussen de partijen in Ethiopië in januari 2016. De SLA/AW weigerde consequent deel te nemen aan gesprekken met de Sudanese regering. Bij nieuwe consultaties in april 2016 spraken JEM/Gibril en SLA/MM opnieuw de bereidheid uit om met de Sudanese regering in gesprek te gaan. In april 2016 gaf het Sudan Revolutionary Front, waar onder meer JEM-Gibril, SLA/MM en SLA/AW deel van uitmaken, een verklaring uit waarin zij het eenzijdige staakt-het-vuren voor Darfur en de Twee Gebieden, dat sinds oktober 2015 van kracht was, opnieuw met een half jaar verlengden (tot 24 oktober 2016). Op 30 juni 2016 kondigde de Sudanese regering opnieuw een eenzijdig staakt-het-vuren af voor Darfur. UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; UNSC, S/2016/587, 1 juli 2016 en UNSC, S/2016/812, 27 september 2016; Vertrouwelijke bronnen.

⁸³ Als gevolg van spanningen tussen de secretaris-generaal van de LJM, Idriss Bahar Abu Garda, en de voorzitter van de DRA, El Tigani Seisi, over corruptie, het eenzijdig nemen van besluiten, het bevoordelen van stammen en het ontbreken van een gezamenlijke politieke ideologie, was de LJM, die bestond uit zes losse facties – vijf voormalige SLA facties en het *United Revolutionary Forces Front*, uiteen gevallen langs etnische lijnen waarbij de Fur, samen met de Massalit en sommige Arabische stammen Seisi steunden en de Zaghawa, de Tunjur en andere Arabische stammen Abu Garda steunden. Dit conflict leidde uiteindelijk tot de vorming van twee nieuwe politieke partijen: de *National Liberation and Justice Party* onder leiding van Seisi en de *Liberation and Justice Party* onder leiding van Abu Garda. ICG, *Sudan's Spreading Conflict (III): The Limits of Darfur's Peace Process*, 27 januari 2014; UNSC, S/2015/729, 25 september 2015.

⁸⁴ UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁸⁵ Volgens overheidscijfers hebben ruim 3.5 miljoen mensen (van de in totaal 4.5 miljoen kiesgerechtigden) zich geregistreerd. Vooraf had president Al-Bashir bepaald dat de opkomst ten minste tachtig procent zou moeten zijn. De werkelijke cijfers zijn niet controleerbaar, wegens gebrekkige toegang tot veel gebieden van Darfur.

kreeg de vijf staten-optie 97.27% van de stemmen. Daarmee kreeg de regering – die aan de laatste optie de voorkeur gaf – de mogelijkheid haar verdeel-en-heers politiek in Darfur verder uit te spelen.⁸⁶ JEM, SLA/MM en SLA/AW verwierpen de uitslag van het referendum.⁸⁷

In de verslagperiode werd de tweede fase van het *Darfur Internal Dialogue and Consultation* proces in Darfur en Sudan uitgevoerd. De dialoog richtte zich op de oorzaken van het conflict, tribaal geweld, delen van macht, gerechtigheid en verzoening en de rol van lokale gemeenschappen.⁸⁸

In het kader van afspraken op het gebied van veiligheid vonden in de verslagperiode in samenwerking met de *Sudan Disarmament, Demobilization and Reintegration Commission* verschillende demobilisaties plaats.⁸⁹

In april 2016 kondigde de Sudanese regering aan dat met de vrijwel afgeronde implementatie van het *Doha Document*, waaronder het uitgevoerde referendum, de plannen voor terugkeer van ontheemden en de ontwapening van burgers, de termijn van de *Darfur Regional Authority* (DRA) na juli 2016 niet opnieuw zou worden verlengd. Verscheidene commissies en fondsen die op basis van het DDPD waren opgezet zouden na beëindiging van de DRA rechtstreeks onder de *Presidency* worden geplaatst. Op 7 september 2016 werd de DRA formeel opgeheven.⁹⁰

De implementatie van het *Doha Document* heeft tot de ontwapening van een deel van de gewapende strijders geleid. De implementatie heeft ook geleid tot machtsdeling in bepaalde instituties van de *Darfur Regional Authority* waardoor de Darfurese politieke elite daar in iets ruimere mate is vertegenwoordigd.⁹¹ Echter, de belangrijkste besluiten worden genomen door de veiligheidscomités, waar de gouverneurs, de NISS en het leger de boventoon voeren. Gouverneurs zijn vrijwel zonder uitzondering voormalige legergeneraals afkomstig van buiten de regio.⁹²

Bovendien besloten Westerse landen niet waar te nemen om geen legitimiteit te verlenen. Waarnemers waren er wel van de Arabische Liga en de AU (technische missie). Vertrouwelijke bron.

⁸⁶ Om kiesgerechtigd te zijn moest men minimaal drie maanden in Darfur verblijven. Hierdoor konden ontheemden en vluchtelingen veelal niet stemmen. Vertrouwelijke bron.

⁸⁷ De rebellenbewegingen die het Doha document niet hadden getekend, wezen het referendum categorisch af. Ook waren er in de ontheemdenkampen in Darfur demonstraties tegen het referendum en had men binnen de *Darfur Regional Authority* bedenkingen tegen de *timing* van het referendum. De staatkundige situatie is niet de voornaamste zorg van de Darfurezen. Die willen vooral veiligheid en terugkeren naar huis, hetgeen niet kan omdat hun land door anderen ingenomen is. Verschillende zegslieden van de rebellen noemden de uitslag van het referendum dan ook 'hoe dan ook zinloos'. UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016; Vertrouwelijke bron; UNSC, S/2016/587, 1 juli 2016. UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016. UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

⁸⁸ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁸⁹ In Oost- en West-Darfur startte in september 2015 de demobilisatie van 1.500 ex-strijders van de *Liberation and Justice Movement* (LJM), JEM-Sudan en ondertekenaars van het *Darfur Peace Agreement* (DPA) uit 2006. In Zuid-Darfur vond de demobilisatie plaats van 1.183 ex-strijders van de LJM, JEM-Sudan en ondertekenaars van het DPA uit 2006. Ook demobiliseerde het Sudanese leger in Zuid-Darfur 116 soldaten van de *Sudanese Armed Forces* en 200 strijders van de *Popular Defence Forces* (PDF). In december 2015 en januari 2016 vonden in Centraal- en West-Darfur demobilisaties plaats van ex-strijders van ondertekenaars van het DDPD en het DPA uit 2006. In totaal werden 1.482 ex-strijders, waaronder 189 van de LJM en 1.293 van ondertekenaars van het DPA uit 2006, gedemobiliseerd. In april en mei 2016 vond in Noord-Darfur de mobilisatie plaats van 779 ex-strijders van de LJM, JEM-Sudan en ondertekenaars van het DPA uit 2006. In de tweede helft van 2016 werden in Centraal-Darfur 800 ex-strijders van de LJM, JEM-Sudan en ondertekenaars van het DPA uit 2006 plaats. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁹⁰ UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; UNSC, S/2016/587, 1 juli 2016 en S/2016/812, 27 september 2016.

⁹¹ UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017. Zie ook Sudan Tribune, *Dabajo group says Sudan's government violates power-sharing deal*, 30 mei 2017.

⁹² UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017; Vertrouwelijke bron.

1.2 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode kon de veiligheidssituatie in Abyei over het algemeen als rustig worden getypeerd.⁹³ In de conflictgebieden Zuid-Kordofan, Blue Nile en Darfur bleef de veiligheidssituatie onverminderd slecht. In de rest van Sudan is de veiligheidssituatie over het algemeen rustig en stabiel. Wel zijn er af en toe geweldsincidenten als gevolg van bijvoorbeeld gewelddadig ingrijpen bij protesten en demonstraties en zijn er geregeld berichten over spanningen aan de grens met Zuid-Sudan.

1.2.1 Vredesmissies

In Sudan zijn twee VN-vredesoperaties actief: UNAMID (United Nations/African Union Hybrid Operation in Darfur) en UNISFA (United Nations Interim Security Force for Abyei).

De VN-sancties, ingesteld in 2005 (resolutie 1591), tegen Sudan bleven in de verslagperiode van kracht. Deze sancties omvatten onder meer een wapenembargo voor Darfur.⁹⁴

1.2.2 UNAMID

Op 31 juli 2007 aanvaardde de VN-Veiligheidsraad resolutie 1769 waarmee de *United Nations/African Union Hybrid Operation in Darfur* (UNAMID) werd ingesteld. Het mandaat van UNAMID valt volledig onder hoofdstuk VII van het VN-Handvest en staat in bepaalde omstandigheden het gebruik van geweld toe. Het hoofdkwartier van UNAMID bevindt zich in El Fasher (Noord-Darfur); er zijn op verschillende andere locaties in Darfur ook troepen van UNAMID gestationeerd.⁹⁵ UNAMID beschikt niet over zwaar militair materieel en vuurkracht en is daardoor niet altijd opgewassen tegen de soms beter bewapende Darfurese milities. In juni 2016 verlengde de VN-Veiligheidsraad het mandaat van UNAMID opnieuw met een jaar tot 30 juni 2017. In de resolutie werd benadrukt dat UNAMID zich met name moest richten op de bescherming van ontheemden en het voorkomen van tribaal geweld.⁹⁶

In de verslagperiode werd UNAMID het slachtoffer van in totaal 231 aanvallen en criminele acties, waaronder inbraak, diefstal, beroving en ontvoering, gepleegd door gewapende milities en criminele elementen. Ook werd UNAMID ernstig beperkt in haar bewegingsvrijheid. De Sudanese regering weigerde UNAMID geregeld de toegang tot bepaalde gebieden. Met name UNAMID patrouille- en verificatiemissies naar Jebel Marra en andere conflictgebieden (zoals Mouli, vijftien kilometer ten zuiden van de hoofdstad van West-Darfur, El Geneina, en Anka, een dorp bij Kutum, een stad in Noord-Darfur) werden veelvuldig geweigerd na het plaatsvinden van gevechten, aanvallen op burgers of intertribaal geweld. Ook kreeg UNAMID in de verslagperiode vliegbeperkingen opgelegd en verliep de afgifte van visa en de inklaring van goederen moeizaam door tegenwerking van de Sudanese autoriteiten. Deze beperkingen zorgden ervoor dat de missie gehinderd werd in de uitvoering van

⁹³ UNSC, S/2015/700, 11 september 2015, UNSC, S/2015/870, 13 november 2015, UNSC, S/2016/353, 15 april 2016 en UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

⁹⁴ Andere sancties betreffen onder meer een reisverbod en het bevriezen van tegoeden van bepaalde personen. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

⁹⁵ De blauwhelmen zijn afkomstig uit landen als Bangladesh, Nepal, India, Nigeria, Tanzania, Rwanda, Ethiopië en Burkina Faso.

⁹⁶ VNVR Resolutie 2296. Vertrouwelijke bron.

haar mandaat en onvoldoende in staat was burgers en ontheemden bescherming te bieden.⁹⁷

De Sudanese regering is voorstander van een vertrek van UNAMID. Volgens Sudan is de veiligheid in Darfur immers sterk verbeterd en is er geen noodzaak meer voor een VN-missie. In de verslagperiode werd verder onderhandeld over een exit strategie en het overdragen van taken aan de regering van Sudan en de VN-coördinator van alle 27 VN-instellingen in Sudan, het *United Nations Resident Coordinator's Office*.⁹⁸

1.2.3 UNISFA

Op 27 juni 2011 aanvaardde de VN-Veilighedsraadresolutie 1990 waarmee de *United Nations Interim Security Force for Abyei* (UNISFA) werd ingesteld. De UNISFA bestaat uit maximaal 5.326 militairen van de *Ethiopian National Defence Force* (ENDF) en vijftig politiefunctionarissen.⁹⁹ Het mandaat van UNISFA, dat deels onder hoofdstuk VII van het VN-Handvest valt, werd in december 2011 (resolutie 2024) uitgebreid met het ondersteunen van het verificatie- en monitoringsproces van de noord-zuid grens. In november 2016 verlengde de VN-Veilighedsraad het mandaat van UNISFA tot 15 mei 2017.¹⁰⁰ Op die datum werd het mandaat verder verlengd tot 15 november 2017.¹⁰¹

1.2.4 Abyei

In de verslagperiode bleven grote gewapende confrontaties tussen de Ngok Dinka en Misseriya gemeenschap uit mede dankzij de preventieve en bemiddelende rol van de UNISFA. Zo voerde UNISFA duizenden patrouilles uit, escorteerde konvooien en faciliteerde tientallen *joint security committee*-bijeenkomsten met gemeenschapsleiders. Wel waren er in de verslagperiode tientallen (veiligheids)incidenten. Het ging hierbij veelal om veediefstallen en criminaliteit. De daders waren onbekend, mits anders vermeld.¹⁰²

Enkele voorbeelden van incidenten:

- In juli 2015 werd in Shegeg een karavaan van Misseriya-handelaren overvallen. Hierbij vielen twee doden en drie gewonden;¹⁰³
- In augustus 2015 werden in Shegeg vier mannen gedood en raakten twee gewond. UNISFA vond op de plek van het incident (zware) wapens;¹⁰⁴
- In november 2015 werd in Shegeg een groep Misseriya-handelaren overvallen en beroofd. Hierbij vielen dertien doden en twee gewonden;¹⁰⁵
- Op 26 november 2015 werden granaten afgevuurd op de residentie van de *Ngok Dinka Paramount Chief* in Abyei stad. Aanwezige UNISFA troepen schoten terug. Er vielen één dode en vijf gewonden;¹⁰⁶

⁹⁷ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016; IRRI, 'No one on the earth cares if we survive except God and sometimes UNAMID'. *The challenges of peacekeeping in Darfur*, juni 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

⁹⁸ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016. Vertrouwelijke bron. Sudan Tribune, *Khartoum host tripartite meeting on UNAMID exit*, 23 mei 2016.

⁹⁹ In oktober 2016 waren 4.527 militairen en acht politiefunctionarissen ingezet. UNSC, UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

¹⁰⁰ UN SC, *Resolution 2318 (2016)*. *Adopted by the Security Council at its 7810th meeting, on 15 November 2016*, S/RES/2318 (2016) dd 15 november 2016.

¹⁰¹ UNSC, SC/12822, 15 mei 2017.

¹⁰² UNSC, S/2015/700, 11 september 2015, UNSC, S/2015/870, 13 november 2015, UNSC, S/2016/353, 15 april 2016 en UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

¹⁰³ UNSC, S/2015/700, 11 september 2015.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ UNSC, S/2016/353, 15 april 2016.

¹⁰⁶ Ibid.

- In december 2015 werden in Dinka dorpen rond Abyei stad honderden stuks vee gestolen, waarbij verscheidene Dinka's werden gedood en verwond. UNISFA slaagde erin het vee te achterhalen, maar de dieven konden niet worden gepakt;¹⁰⁷
- Op 10 juni 2016 viel een gewapende Ngok Dinka drie leden van het Ngok Dinka *community protection committee* aan en doodde er twee;¹⁰⁸
- Op 3 augustus 2016 werd een UNISFA-basis bestookt met machinegeweren en granaten. Hierbij vielen geen slachtoffers;¹⁰⁹
- Op 21 december 2016 werden in Noong twee RPG-granaten afgevuurd. Daarbij raakten vijf personen gewond;¹¹⁰
- Op 9 januari 2017 onderschepten UNISFA-troepen tien gewapende Misseriya bij Nainai. Bij het vuurgevecht dat volgde werd één Misseriya gedood.¹¹¹

Er zijn, in strijd met de overeenkomst van 20 juni 2011¹¹² en verscheidene VN- Veiligheidsraad resoluties, nog altijd 120 tot 150 agenten van de *Sudanese Oil Police* gestationeerd in het oliecomplex van Diffra in Noord-Abyei.

Ook werd door UNISFA bij constructiewerkzaamheden aan olie-installaties in Diffra en de aanleg van waterputten in Noord-Abyei de ongeoorloofde aanwezigheid van tientallen gewapende Sudanese politieagenten en veiligheidsfunctionarissen geconstateerd. In de verslagperiode werden in Abyei ook enkele gewapenden leden van de Dinka en de Misseriya en enkele strijders van *Sudan People's Liberation Army* (SPLA) en *Sudan People's Liberation Movement in Opposition* (SPLM/IO) gesignaleerd en veelal door UNISFA ontwapend.¹¹³

De moeilijke economische situatie, migratie, tribale spanningen en een groot gebrek aan basisvoorzieningen zorgden voor aanzienlijke humanitaire nood in Abyei. De VN en ngo's verleenden aan ongeveer 139.000 personen in Abyei humanitaire hulp (81.000 ontheemde en teruggekeerde Ngok Dinka, 50.000 Misseriya en 8.000 Zuid-Sudanese vluchtelingen). De hulpverlening werd bemoeilijkt door hoge kosten, onvoldoende fondsen en overheidsbeperkingen.¹¹⁴

1.2.5 Zuid-Kordofan en Blue Nile

In Zuid-Kordofan en in Blue Nile vinden sinds 2011 gevechten plaats tussen het Sudanese leger (*Sudanese Armed Forces/SAF*) en de SPLM/A/(Noord).¹¹⁵ Het Sudanese leger krijgt daarbij onder meer versterking van *Popular Defence Forces* (PDF)¹¹⁶, *Rapid Support Forces* (RSF)¹¹⁷ en tribale milities¹¹⁸.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ UNSC, S/2017/312, 11 april 2017.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Op 20 juni 2011 ondertekenden de Sudanese regering en de SPLM hiertoe het *Agreement on Temporary Arrangements for the Administration and Security of the Abyei Area* als onderdeel van het *Abyei Protocol of the Comprehensive Peace Agreement*. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

¹¹³ UNSC, S/2015/700, 11 september 2015, UNSC, S/2015/870, 13 november 2015, S/2016/353, 15 april 2016 en UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

¹¹⁴ UNSC, S/2016/353, 15 april 2016 en UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

¹¹⁵ Op 9 juli 2011 distantieerde president Al-Bashir zich van de kort daarvoor tussen de Sudanese regering en SPLM getekende raamovereenkomst over politieke zaken en veiligheid inzake Zuid-Kordofan en Blue Nile. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

¹¹⁶ De *Popular Defence Forces* is een volksmilitie opgericht in 1989 om het leger in noodsituaties te assisteren en bestaat deels uit actieve manschappen en deels uit reservisten.

¹¹⁷ De *Rapid Support Forces* (RSF) – is een in 2013 opgerichte brigade om de opstand in Darfur en Zuid-Kordofan neer te slaan. Zie voor bijzonderheden het algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

¹¹⁸ De milities maken veelal deel uit van de *Rapid Support Forces* (RSF).

SPLM/N strijdt in Zuid-Kordofan en Blue Nile op verschillende fronten met drie divisies. Het eerste front is in Zuid-Kordofan onder leiding van generaal Jogood Mukwar (tevens stafchef SPLM/N), het tweede front is in Blue Nile onder leiding van generaal Joseph Tuka (tevens *deputy* SPLM/N stafchef logistiek) en het derde front is ook in Blue Nile onder leiding van generaal Ahmed al Omda (tevens *deputy* SPLM/N stafchef logistiek). De voorzitter van de SPLM/N, Malik Aggar (Ingessana), is tevens voorzitter van het SRF en opperbevelhebber van SPLM/N. Abdel-Aziz Al-Hilu (Nuba) is zijn plaatsvervanger en tevens hoofd van het civiele bestuur in Zuid-Kordofan en Blue Nile.¹¹⁹ SPLM/N krijgt sinds medio 2014 geen steun meer van de andere leden van het *Sudan Revolutionary Front* (SRF). SPLM/N combineert guerrilla-achtige aanvallen met mobiele tactieken ('*hit and run*'). Sinds 2012 zijn de frontlinies in Zuid-Kordofan en Blue Nile grotendeels ongewijzigd gebleven.¹²⁰ Volgens het *Human Security Baseline Assessment for Sudan and South Sudan* (HSBA) bevonden zich eind 2015 nog duizenden troepen van de *Sudan People's Liberation Movement-in-Opposition* (SPLM-IO) in Zuid-Kordofan en Blue Nile. SPLM-IO zou echter niet hebben deelgenomen aan gevechten in Zuid-Kordofan en Blue Nile.¹²¹

De Sudanese regeringstroepen (30.000 tot 45.000 manschappen) controleren de belangrijkste steden van Zuid-Kordofan, inclusief de provinciehoofdstad Kadugli, en het grootste deel van het platteland. De SPLM/N-strijdkrachten (25.000 tot 40.000 manschappen) zijn verspreid over verschillende delen van Zuid-Kordofan.

Zij controleren het gebied vanaf Delami tot de grens met Zuid-Sudan, waaronder de weg naar Zuid-Sudan.¹²² Daarnaast heeft de SPLM/N posities ingenomen in westelijke, oostelijke en zuidoostelijke delen van het Nuba gebergte en in het westelijk deel van Kadugli. Het aantal manschappen van het reguliere Sudanese regeringsleger (SAF) bedraagt naar schatting 15.000 tot 20.000 personen, grotendeels gelegerd in de garnizoenssteden. De PDF zou uit 5.000 tot 10.000 manschappen bestaan¹²³ en de RSF uit 6.000 tot 10.000 manschappen¹²⁴. SPLM/N bestaat naar schatting uit 25.000 tot 40.000 strijders.¹²⁵

De Sudanese regeringstroepen (naar schatting 23.000 manschappen) controleren het grootste deel van Blue Nile, waaronder de steden. SPLM/N (naar schatting 7.000 tot 10.000 manschappen) controleert delen van zuidelijk en westelijk Blue Nile. Ook bezet de SPLM/N gebieden in de *Ingessana Mountains* en de *Amora Hills* en is militair actief in het gebied rond Keli.¹²⁶ Het aantal troepen van het reguliere

¹¹⁹ HSBA, *Conflict in the Two Areas. Security and political dynamics at the beginning of the fifth season of fighting. Description events through 24 January 2016*, updated on 9 February 2016.

¹²⁰ Benedetta de Alessi, *Two fronts, one war: evolution of the Two Areas conflict, 2014-15*, augustus 2015. HSBA, *Conflict in the Two Areas. Security and political dynamics at the beginning of the fifth season of fighting. Description events through 24 January 2016*, updated on 9 February 2016.

¹²¹ HSBA, *Conflict in the Two Areas. Security and political dynamics at the beginning of the fifth season of fighting. Description events through 24 January 2016*, updated on 9 February 2016.

¹²² Het betreft hier onder meer de *counties* van Buram, Um Dorein en Heiban (met Kauda als hoofdstad). Een *county* is een bestuurlijk gebied dat tussen de kleinere gemeente en de grotere staat of provincie in zit. Benedetta de Alessi, *Two fronts, one war: evolution of the Two Areas conflict, 2014-15*, augustus 2015.

¹²³ De PDF in Zuid-Kordofan bestaat voornamelijk uit lokale Arabische stamleden van de Misseriya en Hawazma. Ook Nuba-stammen leveren manschappen voor de PDF, zij het in mindere mate. Terwijl de Felatta in Blue Nile de kern van de PDF vormen, opereren zij in Zuid-Kordofan als onafhankelijke milities. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹²⁴ De RSF in Zuid-Kordofan rekruteert behalve onder Arabische stammen vooral onder Nuba-stammen in heel Sudan (ook in Khartoum). De rekrutering zou plaatsvinden onder alle Nuba-stammen, met name onder de grotere en pro-SPLM/N stammen. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹²⁵ De meeste manschappen van de SPLM/N zijn afkomstig van verschillende Nuba-stammen. Daarnaast leveren ook verschillende Arabische stammen, zoals Misseriya en Hawazma, (kleine) aantallen manschappen. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹²⁶ Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

regeringsleger (SAF) is in Blue Nile naar schatting 18.000, grotendeels gelegd in de garnizoenssteden.¹²⁷ Daarnaast zouden ongeveer 5.000 paramilitaire PDF¹²⁸, RSF¹²⁹ en andere milities het reguliere regeringsleger militair ondersteunen.¹³⁰ Er vond in 2015 gedwongen rekrutering en rekrutering van minderjarigen voor het regeringsleger en de PDF plaats.¹³¹ Volgens de *children and armed conflict* werkgroep ter plaatse (onder leiding van UNICEF) waren er in 2016 geen signalen meer van rekrutering van kinderen door Sudanese veiligheidsdiensten. Sudan heeft in 2016 een actieplan ondertekend om dit door experts te laten verifiëren. SPLM/N, JEM en SLM/MM hebben soortgelijke actieplannen ondertekend.¹³²

Gevechten

Sinds 2011 voeren regeringsstrijdkrachten grondaanvallen, artilleriebeschietingen en luchtbombardementen uit in gebieden die door SPLM/N worden gecontroleerd. De luchtaanvallen zijn onder meer gericht op burgerdoelen. In 2015 documenteerde de *National Human Rights Monitoring Organisation* (NHMRO) minimaal 309 aanvallen op burgers in Zuid-Kordofan, waaronder 185 bombardementen. Deze aanvallen dwongen tienduizenden burgers hun huizen en woongebieden te ontvluchten. Na de luchtaanvallen volgden vaak grondaanvallen door regeringsstrijdkrachten (veelal *Rapid Support Forces* (RSF) en milities). Regeringsstrijdkrachten plunderden en staken dorpen in brand en verplaatsten onder dwang hele gemeenschappen¹³³.¹³⁴ Ook de SPLM/N beschoot burgerdoelen en viel burgers aan.¹³⁵

Gevechten volgen in de regel het ritme van de seizoenen. In het regenseizoen van 2015 vonden weliswaar bombardementen, beschietingen en grondaanvallen plaats maar op kleine schaal. In 2016 begonnen de gevechten in Zuid-Kordofan en Blue Nile pas laat in het droge seizoen.¹³⁶ In maart 2016 begon het Sudanese leger in Zuid-Kordofan een groot offensief op zeven verschillende plaatsen in Um Dorrein County, Heiban County en Delami County, met als ultiem doel de verovering van

¹²⁷ Het precieze aantal troepen is echter moeilijk in te schatten omdat het regeringsleger meer gebruik is gaan maken van *ad hoc* rekrutering vlak voor de gevechten. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹²⁸ De PDF in Blue Nile bestaat voornamelijk uit nomadische Fellata. Ook Hausa en andere 'inheemse' stammen leveren manschappen voor de PDF in Blue Nile. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹²⁹ In tegenstelling tot Zuid-Kordofan zou de RSF in Blue Nile voornamelijk buiten Blue Nile rekruteren. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015. Volgens HSBA is het merendeel van de milities in Blue Nile echter afkomstig uit de deelstaat zelf. HSBA, *Conflict in the Two Areas. Security and political dynamics at the beginning of the fifth season of fighting. Description events through 24 January 2016*, updated on 9 February 2016.

¹³⁰ Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹³¹ Ibid.

¹³² UNSC, S/2017/191, 6 maart 2017.

¹³³ In april en mei 2015 brandden Sudanese strijdkrachten Ingessana dorpen in Blue Nile plat en dwongen tienduizenden naar elders te verhuizen. Hierbij zouden burgers zijn geëxecuteerd. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

¹³⁴ Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; Sudan Consortium en NHRMO, *Human Rights Violations in Southern Kordofan and Blue Nile: 2015 in Review*, 20 april 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016; Amnesty International, *Amnesty International Report 2015/2016 – Sudan*, 24 februari 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Amnesty International, *Don't we matter? Four years of unrelenting attacks against civilians in Sudan's South Kordofan State*, juli 2015.

¹³⁵ Amnesty International concludeert in juli 2015 dat zowel de Sudanese regering als de SPLM/N zich sinds 2011 schuldig hebben gemaakt aan mensenrechtenschendingen en schendingen van humanitair recht, waaronder het aanvallen van burgers en burgerdoelen zonder legitiem militair doel, willekeurige lucht- en grondaanvallen en het weigeren van humanitaire hulpverlening (door de Sudanese regering). Amnesty International, *Don't we matter? Four years of unrelenting attacks against civilians in Sudan's South Kordofan State*, juli 2015.

¹³⁶ Het droge seizoen loopt van december/januari tot mei.

Kauda.¹³⁷ Volgens Amnesty International gooide het Sudanese leger tussen maart en juni 2016 ongeveer 227 bommen in deze gebieden en voerde het leger beschietingen en grondaanvallen uit.¹³⁸ Ook in Blue Nile begon het Sudanese leger een offensief in Blue Nile, waaronder in Kurmuk County. De SPLM/N bood hevig verzet en voerde ook tegenaanvallen uit. Bij de nadering van het regenseizoen¹³⁹ was het Sudanese leger er niet in geslaagd substantiële voortuitgang te boeken.¹⁴⁰ Opnieuw werd een groot aantal burgers gedood of gewond door bommen of artillerievuur.¹⁴¹ Er werden huizen en andere civiele objecten verwoest, en oogsten, vee en voedselopslagplaatsen vernietigd. Ook waren er opnieuw berichten van aanvallen op burgers, moorden, buitengerechtelijke executies, verkrachtingen, martelingen, diefstal, plunderingen en ontvoeringen, zowel door SPLM/N als door regeringsstrijdkrachten. Ook werden opnieuw duizenden burgers, waaronder etnische Ragrek, Dowala en Ingessana, doelbewust van hun land verdreven.¹⁴²

Volgens ACLED¹⁴³, een in de VS gevestigde ngo, vonden er in het eerste halfjaar van 2016 in Blue Nile 55 conflict-gerelateerde incidenten plaats met 415 dodelijke slachtoffers en in Zuid-Kordofan 105 conflict-gerelateerde incidenten met 911 dodelijke slachtoffers.¹⁴⁴ Volgens een bericht waren er in Zuid-Kordofan verschillende bronnen die aanwijzingen hadden dat de Sudanese regering (in 2012 en 2016) in Zuid-Kordofan chemische wapens heeft gebruikt.¹⁴⁵ Nadat president Al Bashir op 18 juni 2016 een staakt-het-vuren had afgekondigd vonden geen omvangrijke gevechten meer plaats. Wel waren er meer militaire activiteiten dan in voorgaande regenseizoenen.¹⁴⁶ Volgens ACLED vonden in het derde kwartaal van 2016 in Blue Nile slechts zeven conflict-gerelateerde incidenten plaats met acht dodelijke slachtoffers en in Zuid-Kordofan slechts veertien conflict-gerelateerde incidenten met 23 dodelijke slachtoffers.¹⁴⁷

Bij het voortduren van het conflict verslechterde de humanitaire situatie door nieuwe ontheemding en voedselonzeekerheid. Inwoners ontvluchtten hun huizen en land en zochten veiligheid elders in de regio of in Zuid-Sudan. Inwoners zochten ook beschutting in bergen, holen en grotten waar zij beperkt toegang hadden tot

¹³⁷ Het offensief vond plaats in Um Sediba, Al-Maradis, El Lipo, Kutna, Ugab, Karkakaia en El-Bir. ACLED, *Conflict Trends* (No. 49). *Real-time analysis of African political violence*, juni 2016; AFP, *Sudan: Sudan army and rebels clash in Kordofan, ending month of calm*, 29 maart 2016.

¹³⁸ Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

¹³⁹ Het regenseizoen loopt van eind april tot eind november.

¹⁴⁰ Rift Valley Institute, *This year in Sudan (Part 1)*, 25 mei 2016; OCHA, *Humanitarian Bulletins Sudan*, 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016; Radio Dabanga, *Rebels seize materiel in battle with Sudanese army*, 6 april 2016; Radio Dabanga, *'Sudan forces defeated in Blue Nile, chopper downed in Kordofan': rebels*, 19 april 2016; Sudan Tribune, *SPLM-N forces repel two attacks on its positions in S Kordofan*, 20 mei 2016.

¹⁴¹ In april en mei 2016 documenteerde het *International Refugee Rights Initiative (IRRI)* en de NHMRO 101 geweldsincidenten waarbij 41 burgers gedood werden en 53 burgers gewond raakten. NHMRO en Sudan Consortium, *Attacks on civilians in Southern Kordofan, Sudan 2011 – 2016*, juni 2016.

¹⁴² Volgens berichten werden ook opnieuw burgers willekeurig gearresteerd en gedetineerd vanwege kritiek op de regering of (vermeende) steun aan SPLM/N. Er zouden ongeveer tachtig gedetineerden (grotendeels Ingessana) onder zeer slechte omstandigheden (mishandeling en marteling) door het Sudanese leger in containers worden vastgehouden in Demazin. UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016; Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016; ARC, *West and South COI Query Response*, 20 september 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2016.

¹⁴³ Armed Conflict Location and Event Dataset.

¹⁴⁴ ACLED, *Sudan, Quarterly updates on incidents according to the Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)*, 2016.

¹⁴⁵ IRIN, *Sudan and chemical weapons – a serial offender?*, 10 oktober 2016.

¹⁴⁶ AFP, *Sudanese president declares ceasefire in Blue Nile, South Kordofan*, 18 juni 2016. Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016.

¹⁴⁷ ACLED, *Sudan, Third Quarter, Update on incidents according to the Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)*, 2016.

voedsel, water en medische zorg. Als gevolg daarvan hadden zij last van infecties, huidziektes en diarree. Vanwege een gebrekkig inentingsprogramma was er ook sprake van een stijging van mazelen en knokkelkoorts.¹⁴⁸ De *South Kordofan and Blue Nile State Food Security Monitoring Unit* berichtte dat in SPLM/N-gecontroleerd gebied in Zuid-Kordofan (Warni en Kau-Nyaro) in acht dorpen 242 inwoners door honger en honger-gerelateerde ziekten waren overleden in de tweede helft van 2015.¹⁴⁹ Door betere oogsten verbeterde eind 2016 en begin 2017 de voedselsituatie in Sudan. Vanwege de aanhoudende crisis – met als gevolg beperkte toegang tot landbouwgronden – was er, anders dan in Abyei en Zuid-Kordofan, in Blue Nile aan het einde van de verslagperiode nog altijd voedselonzekerheid.¹⁵⁰

1.2.6 Darfur

De afgelopen jaren is de oorspronkelijke dynamiek rebellen versus regering geëvolueerd naar een veelheid van actoren in een diversiteit aan conflicten. Naast het leger en paramilitairen zijn er rebellengroepen, gewapende stammen en ook 'gewone' criminelen (banditisme) en *gangs*. De veiligheidssituatie is hierdoor onstabiel. Het grootste aantal gevechten vindt niet meer plaats tussen regeringsstrijdkrachten en rebellen maar is gerelateerd aan tribale conflicten.¹⁵¹

Als gevolg van het uitblijven van een politieke oplossing bleef het gewapende conflict in Darfur tussen regering en rebellen in de verslagperiode voortduren. Begin 2016 intensiveerden gevechten tussen regeringsstrijdkrachten en de rebellenbeweging *Sudan Liberation Army/Abdul Wahid* (SLA/AW) in Jebel Marra. Ook tribale conflicten, geweld tegen burgers door criminele groepen en milities, en banditisme bleven in Darfur veel slachtoffers eisen ondanks pogingen van de regering om dit geweld in te dammen. In 2016 raakten minimaal 80.000 burgers uit Darfur ontheemd als gevolg van het voortdurende geweld.¹⁵² In de jaren voor 2016 was West-Darfur in vergelijking met de andere Darfurese deelstaten relatief kalm en stabiel. In 2016 waren er echter verscheidene berichten over hevig tribaal geweld in West-Darfur met als gevolg tientallen doden en gewonden en duizenden ontheemden.¹⁵³ Begin 2017 namen gewapende confrontaties in heel Darfur af; er vonden geen belangrijke gevechten meer plaats tussen het Sudanese regeringsleger en de rebellengroepen. Tevens waren er minder botsingen tussen gemeenschappen dan in 2015 en 2016, hoewel milities van stammen nog altijd aanvallen uitvoerden bij conflicten over land, water en natuurlijke hulpbronnen.¹⁵⁴

Van oudsher zijn vooral niet-Arabische stammen, die verdacht worden van banden met Darfurese rebellenbewegingen, zoals de Zaghawa, de Fur en in mindere mate de Masalit, doelwit van geweld in Darfur.¹⁵⁵ In de verslagperiode werden niet-Arabische stammen opnieuw het slachtoffer van geweld door regeringsstrijdkrachten. Arabische stammenleden werden het slachtoffer van (tribaal)

¹⁴⁸ Rift Valley Institute, *This year in Sudan (Part 1)*, 25 mei 2016; OCHA, *Humanitarian Bulletins Sudan*, 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016; Safeguarding Health In Conflict, No Protection, No Respect, *Health workers and health facilities under attack 2015 and early 2016*, 23 mei 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016.

¹⁴⁹ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 22 februari – 28 februari 2016.

¹⁵⁰ OCHA *Humanitarian Bulletin Sudan*, 6 november 2016.

¹⁵¹ Vertrouwelijke bron.

¹⁵² UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

¹⁵³ UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016; OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 27 juni – 3 juli 2016; OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 30 mei – 5 juni 2016; Sudan Tribune, *20 people killed in clashes in West Darfur State*, 2 november 2016.

¹⁵⁴ UNSC, S/2017/250, 23 maart 2017.

¹⁵⁵ De niet-Arabieren, voornamelijk de Fur, Zaghawa en Masalit, zijn de voornaamste slachtoffers van de oorlog. Tegelijkertijd maken veel belangrijke leden van de niet-Arabische gemeenschap deel uit van de regering. Maar in Darfur voelen de Darfurezen, Arabische en niet-Arabische Darfurezen, zich gemarginaliseerd. Vertrouwelijke bron.

geweld, vooral door – in het begin van de verslagperiode – sterk toegenomen conflicten tussen Arabische stammen onderling om land en natuurlijke hulpbronnen. Aan het einde van de verslagperiode namen deze tribale conflicten enigszins af. Ook tussen Arabische stammen en niet-Arabische stammen was er geregeld sprake van tribaal geweld maar in mindere mate.¹⁵⁶

Strijdende partijen

Het Sudanese leger wordt in de strijd tegen de rebellenbewegingen in Darfur van oudsher gesteund door verschillende paramilitaire strijdkrachten (*Border Guards*¹⁵⁷, *Central Reserve Police Forces* (CRPF) en *Popular Defence Forces* (PDF)) en proxy milities. Sinds 2013 worden veel belangrijke militaire operaties in Darfur uitgevoerd door de *Rapid Support Forces* (RSF), een formalisering van de eerdere irreguliere Arabische *Janjaweed* milities.

De *Rapid Support Forces* (al-Quwat al-Da'm al-Sari') is een strijdmacht onder bevel van de veiligheidsdienst NISS. De leden van de RSF beschikken over NISS identiteitskaarten. Deze identiteitskaarten verzekeren hen van immuniteit op grond van de *National Security Services Act* uit 2010. In januari 2015 gaf bovendien een wetswijziging de NISS en RSF de status van *regular force*.¹⁵⁸ De RSF is in 2017 in het leger geïntegreerd en staat onder direct bevel van de president.¹⁵⁹

Bij de rebellen domineren op militair gebied de facties van Minni Minnawi en Abdul Wahid El Nur van het *Sudan Liberation Army* (SLA/MM en SLA/AW) en de JEM-Gibril, die zich met de SPLM/N hebben verenigd in het *Sudan Revolutionary Front* (SRF).¹⁶⁰ Hoewel het SRF de militaire activiteiten en de onderhandelingen coördineert, is deze coalitie militair en politiek onderling verdeeld. Er vonden in de verslagperiode geen gezamenlijke militaire acties van het SRF plaats. De Darfurese rebellenbewegingen voeren strijd in Darfur, terwijl de SPLM/N strijd voert in de Twee Gebieden.¹⁶¹ Enkele leiders en militaire commandanten van de SLA zijn Hassan Hamid¹⁶² Salih Adam Ishaq, Abaker Tawila, Khater Shatta, generaal Tarada, Bashir Kosti, Nimir

¹⁵⁶ Zie voor achtergrondinformatie: ICG, *The Chaos in Darfur*, april 2015.

¹⁵⁷ Dit is een paramilitaire eenheid van de regering, die in eerste instantie werd opgezet om de grenzen van Sudan te bewaken. De *Border Guards* (*Haras-al-Hodud*) staan *de jure* onder controle van de regering, maar gehoorzamen *de facto* alleen bevelen van krijgsheren en aarzelden niet elkaar te bestrijden. De *Border Guards*, die aanvankelijk moesten vechten tegen rebellen, keerden zich in toenemende mate tegen de overheid, omdat ze zich in de steek gelaten voelden. Kregen ze eerst een salaris, een auto, benzine en een uniform, daar is nu een einde aan gekomen. Niemand weet hoeveel militairen en *border guards* nog steeds voor de regering vechten in plaats van voor de stammen waaruit ze zijn gerekruteerd. ICG, *Out for Gold and Blood in Sudan*, 1 mei 2014.

¹⁵⁸ De RSF werd in 2013 speciaal opgezet om de rebellen in Darfur te bevechten. De commandant van de RSF is Mohammed Hamdan Dagolo "Hemmedti", een voormalig *Border Guard* commandant en Janjaweed militieleider. De leden van de RSF zijn afkomstig van paramilitaire strijdkrachten, voornamelijk de *Border Guards*, en proxy milities, veelal bekend als *Janjaweed*. Deze *Janjaweed* milities hebben ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder moord en verkrachting, begaan. Het merendeel van de leden van de RSF is afkomstig van de Arabische Rizeigat uit Darfur maar ook onder andere (Darfurese) etniciteiten (Misseryia en Beni Halba) zouden worden gerekruteerd. Daarnaast zouden er ook etnische Nuba en buitenlandse strijders (Mali, Tsjad, Niger, Mauritanië) deel uitmaken van de RSF. De RSF heeft in 2014 en 2015 twee omvangrijke 'counterinsurgency' operaties uitgevoerd in Darfur, waarbij ernstige mensenrechtenschendingen zijn begaan. Kritiek op het optreden van de RSF wordt niet geaccepteerd en resulteert veelal in arrestatie of detentie. Human Rights Watch, *'Men With No Mercy'. Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan*, september 2015. Vertrouwelijke bron. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

¹⁵⁹ Sudan Tribune, *Sudanese president vows to crush rebellion soon*, 14 mei 2017.

¹⁶⁰ Daarnaast zijn er tientallen splintergroepen. De Fur worden vertegenwoordigd door de SLA/AW, de Zaghawa door de SLA/MM, JEM-Gibril en de *Haskanite* groep. De Masalit hebben geen centrale leider. Ze opereren in kleinere groepen van ongeveer tien strijders en voeren guerrilla-operaties uit. De commandant van de SRF, Abdelaziz al-Hilu, tevens leider van de SPLM/N in Zuid-Kordofan, is afkomstig uit een Masalit familie uit Darfur die zich later vestigde in Zuid-Kordofan. Vertrouwelijke bron. ICG, *Sudan and South Sudan's Merging Conflicts*, 28 januari 2015.

¹⁶¹ De verscheidene groeperingen binnen het SRF gebruiken verschillende tactieken. Darfur rebellen maken gebruik van 'hit and run' tactieken met behulp van *technicals*, pick-ups met daarop zware wapens. De SPLM/N gebruikt meer conventionele wapens en tactieken. Ze vechten te voet, van berg tot berg. Vertrouwelijke bron.

¹⁶² ICG, *Sudan and South Sudan's Merging Conflicts*, 28 januari 2015.

Abdurahman, en Abdulgadir Abderrahman Ibrahim (Gadora).¹⁶³ De rebellen rekruteren vooral in ontheemdenkampen.¹⁶⁴

Gevechten leger en rebellen

Het regeringsoffensief *Operation Decisive Summer* (februari 2014 – juni 2015) had de *Justice and Equality Movement* (JEM) en de *Sudan Liberation Army/Minni Minawi* (SLA/MM) aanzienlijke personele en materiële verliezen toegebracht. In de verslagperiode waren er geen (grote) gewapende confrontaties tussen beide bewegingen en het regeringsleger.¹⁶⁵

De *Sudan Liberation Army/Abdul Awid* (SLA/AW) was als gevolg van het regeringsoffensief *Operation Decisive Summer* medio 2015 teruggedrongen in de berggebieden van Jebel Marra. In de verslagperiode probeerde het regeringsleger met verscheidene offensieven in 2016 de SLA/AW definitief uit de bergen te verdrijven. De SLA/AW verdedigde zich met asymmetrische oorlogsvoering en maakte daarbij gebruik van mobiele strijdkrachten, kleine guerilla-eenheden die zich verplaatsen in pick-ups.¹⁶⁶

In de periode augustus tot december 2015 waren er weinig berichten over gevechten in Darfur. Deze periode viel - niet toevallig - samen met het regenseizoen. Ook had president Al-Bashir op 22 september 2015 voor een periode van twee maanden een staakt-het-vuren afgekondigd voor de conflictgebieden, waaronder Darfur. De rebellen hadden eveneens in september 2015 (ingaaande 21 oktober 2015) voor de periode van zes maanden een staakt-het-vuren afgekondigd voor Darfur.¹⁶⁷

In januari 2016 beschuldigde de regering de SLA/AW echter van aanvallen op en plundering van civiele, militaire en commerciële konvooiën in de regio en kondigde een nieuw militair offensief aan tegen de rebellenbeweging. De SLA/AW had verschillende aanvallen uitgevoerd op konvooiën van het regeringsleger, met name op de wegen tussen Al Fasher, Nyala en Zalingei.¹⁶⁸

Het regeringsoffensief begon in januari 2016 met een serie luchtbombardementen op vermeende SLA/AW posities bij Sortony en Tawila in Noord-Darfur en Nertiti in Centraal-Darfur. De SLA/AW trok zich daarop terug naar bergachtige gebieden tussen Nertiti en Rokero in Centraal-Darfur. Op 22 januari 2016 begon het regeringsleger met steun van luchtbombardementen een grondoffensief ten noordoosten en noordwesten van Rokero en ten oosten en zuidoosten van Nertiti. In maart en april 2016 waren er gevechten op de grond en luchtbombardementen in gebieden ten zuidwesten van Rokero, ten zuidoosten van Golo in Centraal-Darfur en ten noorden van Kas in Zuid-Darfur.¹⁶⁹

¹⁶³ <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/8590.pdf>

¹⁶⁴ Vertrouwelijke bron.

¹⁶⁵ Het regeringsleger versterkte zich strategisch op locaties tussen Fanga Suk, Tawilla en Shangil Tobaya om zo hergroepering door de rebellen te verhinderen. Ook versterkte het regeringsleger zich langs de noordelijke corridors, van Tine en Wadi Hawar naar het westen en de grens tussen Noord-Darfur en Noord-Kordofan naar het oosten. Wel was er een claim van de SLA/MM dat zij in april 2016 in Wadi Maghreb (ten noorden van Kutum in Noord-Darfur) een aanval van de regeringstroepen hadden afgeslagen. Ook zouden volgens JEM en SLA/MM regeringsstrijdkrachten (*Rapid Support Forces*) in december 2015 door Zaghawa bewoonde dorpen Um Rai en Anka hebben aangevallen en verwoest. Hierbij zouden minstens zeven burgers zijn gedood. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

¹⁶⁶ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Bewoners die het geweld ontvluchtten, vluchtten naar steden of ontheemdenkampen in door de regering gecontroleerde gebieden of vluchtten verder de bergen van Jebel Marra in (zie paragraaf 3.1. Binnenlandse

Op 12 april 2016 meldde het regeringsleger de verovering van Sorrong. Volgens de regering was met de verovering van Sorrong – ‘het laatste bolwerk van de rebellen’ – een einde gekomen aan de rebellie in Darfur.¹⁷⁰ In oktober 2016 verlengden zowel de Sudanese regering als de rebellenbewegingen SLA/MM en JEM-Gibril het eenzijdige staakt-het-vuren, respectievelijk tot en met december 2016 en tot en met april 2017. Voor zover bekend heeft SLA/AW zich hier niet bij aangesloten.¹⁷¹

De SLA/AW had in oktober 2016 nog altijd de controle over kleine gebieden nabij Sortony in Noord-Darfur en voorkwam dat het Sudanese leger het meest bergachtige gedeelte van de Jebel Marra in Centraal-Darfur, vooral het gebied ten oosten van Nertiti en ten zuiden van Rokero en Golo, overnam.¹⁷²

Tribale conflicten

Er zijn van oudsher tribale conflicten in Darfur over toegang, gebruik en beheer van land, water, weidegrond en natuurlijke hulpbronnen, veelal tussen sedimentaire boeren en nomadische herders en veehouders. De tribale conflicten zijn de afgelopen jaren echter heviger geworden door de toegenomen concurrentie om vruchtbaar land en lucratieve mineralen en koolwaterstoffen zoals olie en goud.¹⁷³ De meeste tribale conflicten vinden nu plaats tussen Arabische stammen onderling. In de tweede helft van 2015 vonden twintig incidenten plaats met 202 dodelijke slachtoffers. In heel 2015 waren tribale conflicten verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de conflict-gerelateerde dodelijke slachtoffers en veertig procent van de ontheemden in Darfur. Het ging daarbij veelal om conflicten over eigendom van land, toegang tot weidegronden en veediefstallen. De autoriteiten probeerden veelal actief te interveniëren door de inzet van veiligheidstroepen, het creëren van bufferzones, het instellen van een avondklok, arrestaties, beperkingen aan het dragen van wapens in het openbaar en het faciliteren van oplossingen (inclusief het betalen van bloedgeld). Ook UNAMID zette zich actief in door het faciliteren van en bemiddelen bij overleg.¹⁷⁴ Hoewel het overheidsbeleid leidde tot een afname van het aantal tribale conflicten, laaide tijdens de verslagperiode in heel Darfur zo nu en dan intercommunaal geweld op. Daarbij vielen honderden doden en gewonden en raakten duizenden ontheemd. De sporadische gewapende confrontaties in Oost-Darfur tussen de Ma'aliya en de Southern Rizeigat over landeigendom – waarbij Rizeigat-strijders in april 2016 een aanval uitvoerden op de residentie van de gouverneur in Ed Daein (Oost-Darfur) – illustreren hoezeer het gezag van de autoriteiten wordt uitgedaagd.¹⁷⁵

ontheemden). Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

¹⁷⁰ Met de verovering van Sorrong werd een periode van hevige gevechten tussen regeringsleger en SLA/AW afgesloten. In mei 2016 had SLA/AW veel terrein verloren in Jebel Marra en zich verder teruggetrokken in de bergen van Jebel Marra. Het Sudanese leger had verschillende dorpen in handen gekregen die eerder door SLA/AW werden gecontroleerd, waaronder Kutrum, Boldong, Kaguro, Row Fottah. Koron, Sorrong, Tourong-Taora en Kalukidding. Ondanks de afkondiging door de Sudanese regering van een eenzijdig staakt-het-vuren op 30 juni 2016 bleven er berichten van kleinschalige grondgevechten en luchtbombardementen in Jebel Marra. Zo zou SLA/AW in juli 2016 Tourong-Taora weer heroverd hebben op het regeringsleger. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

¹⁷¹ UN News, *African Union mission in Darfur welcomes unilateral six-month truce by two armed groups*, 3 november 2016.

¹⁷² UNSC, S/2015/812, 27 september 2016.

¹⁷³ Door de ontdekking van goud in het Jebel Amer gebied in Darfur is het meer dan tien jaar oude conflict in Darfur van een etnische en politieke strijd gedeeltelijk veranderd in een gevecht om edelmetaal. Arabische stammen, die door de regering waren bewapend om opstandelingen te onderdrukken, gingen elkaar bestrijden om de mijnen in handen te krijgen. Regeringsgezinde milities onttrokken zich vanaf 2011 langzaam maar zeker aan de controle van Khartoum in een fel gevecht om goud en macht. ICG, *Out for Gold and Blood in Sudan*, 1 mei 2014.

¹⁷⁴ Vooral de Wali's (gouverneurs), hebben positieve maatregelen genomen om het geweld te verminderen. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016. UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

¹⁷⁵ UNSC, S/2015/812, 27 september 2016 UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

Criminaliteit en banditisme

De tribale conflicten gaan gepaard met een wildgroei aan stamgebonden gewapende milities die zich bezig houden met illegale controleposten, ontvoeringen en *carjacking* en het illegaal bezetten van land.¹⁷⁶ In de verslagperiode nam de criminaliteit en het banditisme in Darfur toe. In totaal werden 2.402 criminele incidenten geregistreerd, waarbij in totaal 853 doden vielen. Criminele bendes, milities en gewapende nomaden maakten gebruik van de zwakke rechtsstaat, de straffeloosheid en het gezags- en veiligheidsvacuüm in Darfur.¹⁷⁷ Zij maakten zich schuldig aan criminele zaken, zoals het aanvallen van burgers en ontheemden, inbraak, diefstal, moord, verkrachting, gewapende overvallen, ontvoering en afpersing.¹⁷⁸ Maatregelen van de overheid leidden weliswaar tot een vermindering van het aantal criminele incidenten in bepaalde bevolkingscentra (steden), maar in andere gebieden binnen Darfur bleef het aantal incidenten gelijk of nam zelfs toe. In Oost-Darfur en West-Darfur leidden de genomen maatregelen bovendien tot veel verzet bij de bevolking van Arabische afkomst en tot meer aanvallen op overheidsfunctionarissen. Over het algemeen bleef de criminaliteit in Darfur hoog, met name aan de randen van de steden en in de meer afgelegen gebieden.¹⁷⁹

Burgerbevolking en mensenrechtenschendingen

Burgers in Darfur hadden in de verslagperiode te lijden onder de strijd tussen regeringsstrijdkrachten en rebellen, tribaal geweld en aanvallen van criminele bendes, milities en andere gewapende groepen. Hoewel incidenten deels direct in verband gebracht konden worden met de gewapende strijd van de regering tegen de SLA/AW, waren andere incidenten het gevolg van tribaal geweld en/of opportunistische aanvallen door gewapende groepen.¹⁸⁰

In 2015 karakteriseerde het *UN Panel of Experts* de regeringsstrategie in Darfur als 'collective punishment' en 'induced or forced displacement' van gemeenschappen die verdacht werden van steun aan de gewapende rebellen.¹⁸¹ Ook vond UNAMID in 2015 bewijs van het gebruik clusterbommen in Noord-Darfur door de Sudanese regering.¹⁸² Met de intensivering van de gevechten in Jebel Marra in januari 2016 waren er opnieuw berichten van luchtbombardementen, het platbranden van dorpen, plunderingen en gedwongen ontheemding.¹⁸³

Een rapport van *Amnesty International* concludeerde in september 2016 dat regeringsstrijdkrachten in de periode januari – september 2016 ernstige schendingen van mensenrechten hebben begaan in Jebel Marra, waaronder het

¹⁷⁶ UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

¹⁷⁷ Ook was er sprake van een geldtekort bij de regering om de paramilitaire milities te betalen. Daardoor gingen leden van de *Popular Defence Forces*, de *Central Reserve Police* en de *Border Guards* op zoek naar alternatieve inkomsten. UNSC, S/2014/138, 25 februari 2014.

¹⁷⁸ Er werden in de verslagperiode ook verscheidene aanvallen uitgevoerd op overheidsfunctionarissen en politiebureaus. De gouverneurs van de deelstaten in Darfur namen verschillende maatregelen om de criminaliteit te bestrijden, waaronder het inzetten van extra veiligheidstroepen in bevolkingscentra, het instellen van een verbod op het dragen van wapens en het gebruik van ongeregistreerde voertuigen, het verwijderen van illegale *checkpoints* en het nemen van strafmaatregelen tegen veiligheidstroepen die zich schuldig maakten aan criminele zaken. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

¹⁷⁹ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ UN SC, *Letter dated 16 January 2015 from the Vice-Chair of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan addressed to the President of the Security Council*, 19 januari 2015.

¹⁸² UNSC, S/2015/378, 26 mei 2015.

¹⁸³ Het voortdurende conflict, de tribale spanningen, criminaliteit en banditisme en het wijdverbreide wapenbezit zorgde in de verslagperiode ook voor nieuwe berichten van willekeurige arrestaties en illegale detenties, ontvoeringen, moorden, (conflict-gerelateerd) seksueel geweld en geweld tegen vrouwen, ook in ontheemdenkampen. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; Human Rights Watch Dispatch, *Inaction on Darfur, Again*, 17 februari 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2016.

bombarderen van burgers en eigendommen van burgers, het vermoorden van mannen, vrouwen en kinderen, het ontvoeren en verkrachten van vrouwen, het gedwongen verplaatsen van burgers, het plunderen en vernietigen van eigendommen van burgers, en de vernietiging van complete dorpen.¹⁸⁴ *Amnesty International* meent sterke aanwijzingen te hebben dat het Sudanese leger herhaaldelijk chemische wapens heeft gebruikt in de strijd in Jebel Marra. Hierbij zouden 200 tot 250 burgers zijn omgekomen als gevolg van het gebruik van chemische wapens.¹⁸⁵ De *Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons* (OPCW) heeft aangegeven op basis van de bekend geworden gegevens geen conclusies te kunnen trekken. De OPCW kreeg geen toegang tot het gebied en kon derhalve geen onderzoek doen. Ook de VN kon het gebruik van chemische wapens door de Sudanese regering in Darfur niet bevestigen. UNAMID wordt stelselmatig de toegang tot de conflictgebieden in Jebel Marra geweigerd.¹⁸⁶ Aan het einde van de verslagperiode was voor zover bekend het onderzoek naar het (vermeende) gebruik van chemische wapens door het Sudanese leger in Jebel Marra nog niet afgerond. De Sudanese regering heeft de beschuldigingen van de hand gewezen. UNAMID verklaarde dat tijdens patrouilles geen bewijs is gevonden voor het gebruik van chemische wapens.¹⁸⁷

Voortdurende straffeloosheid van de daders blijft een groot probleem (zie paragraaf 2.3.5).¹⁸⁸

1.3 Documenten

Sudan heeft een algemene identificatieplicht vanaf de leeftijd van zestien jaar.¹⁸⁹ Deze identificatieplicht wordt vooral in steden en gebieden waar controleposten zijn ingericht gehandhaafd. Indien men op straat gevraagd wordt zich te legitimeren kan naast het tonen van een officieel identiteitsbewijs ook volstaan worden met het tonen van een niet-officieel identiteitsbewijs.¹⁹⁰ Ook kan een ander aanwezig persoon (bijvoorbeeld een vriend of familielid) garant staan voor de identiteit van de persoon in kwestie.

In 2011 nam de Sudanese regering nieuwe wetgeving aan op het gebied van registratie en nationaliteit en startte een project om alle Sudanese (opnieuw) te registreren.¹⁹¹ Het doel is te komen tot een volledig geautomatiseerd en gecentraliseerd *Civil Registration System*, een nationaal digitaal bevolkingsregister waarin alle bevolkingsgegevens met betrekking tot geboorte, huwelijk, echtscheiding en sterfte worden opgenomen.¹⁹²

¹⁸⁴ In de genoemde periode zouden regeringsstrijdkrachten minimaal 367 burgers hebben gedood. In totaal zouden ten minste 171 dorpen zijn beschadigd of verwoest. In vrijwel geen enkel aangevallen dorp zouden zich rebellen hebben bevonden ten tijde van de aanval. Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

¹⁸⁵ Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

¹⁸⁶ De *Organization for the Prohibition of Chemical Weapons* (OPCW) verklaarde dat het niet mogelijk was enige conclusie te trekken zonder nader onderzoek. UN News Service, *UN peacekeeping chief urges follow-up action to consolidate peace in Darfur*, 4 oktober 2016.

¹⁸⁷ UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017. Zie ook Amnesty International, *Sudan: Opportunity to investigate Darfur chemical attacks must not be squandered*, 7 maart 2017.

¹⁸⁸ UNSC, 2015/2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; Amnesty International, *International Report 2015/2016*, 24 februari 2016. Vertrouwelijke bron; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

¹⁸⁹ Article 27.1 of the 2011 Civil Registry Act.

¹⁹⁰ Bijvoorbeeld een lidmaatschapskaart van een vereniging, een schoolpasje of een werkpas.

¹⁹¹ The 2011 Civil Registry Act.

¹⁹² Vertrouwelijke bron.

Sudanese burgers kunnen zich laten registreren bij een van de kantoren van de *Civil Registry* (Burgerlijke Stand), van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Er zijn ook mobiele registratie-eenheden. Bij de registratie worden persoons- en biometrische gegevens, waaronder de vingerafdrukken van alle vingers, in een centrale database vastgelegd. Dit registratieproces is gekoppeld aan de afgifte van het nationaal nummer (*raghm al-watani*). Volgens het ministerie van Binnenlandse Zaken had in mei 2016 ongeveer 82% van de Sudanese bevolking zich laten registreren.

Nationaal nummer

Sinds 2011 krijgen pasgeborenen automatisch een nationaal nummer. Alle andere Sudanese moeten zelf een nationaal nummer aanvragen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken (*Civil Registry*). Het beschikken over een nationaal nummer is een vereiste bij het aanvragen van een nationale identiteitskaart of een paspoort. Het nationaal nummer is uniek en bestaat uit 11 cijfers. In mei 2016 beschikte 82% van de Sudanese bevolking over een nationaal nummer.¹⁹³

Bij de aanvraag van een nationaal nummer moet worden overlegd: een geboortecertificaat of leeftijdsverklaring; een bewijs van verblijfplaats; een nationaliteitscertificaat¹⁹⁴, een nationale identiteitskaart of paspoort¹⁹⁵; een verklaring van bloedgroep en een werkgeversverklaring. Ook worden getuigen, zoals familieleden, geïnterviewd om te bepalen of de aanvrager Sudaanese burger is. Een nationaal nummer kan ook vanuit het buitenland worden aangevraagd.¹⁹⁶ Het is niet mogelijk om een Engels uittreksel van het nationaal nummer te krijgen omdat het nationaal nummer alleen voor intern gebruik is en geen identiteitsdocument. Het nationaal nummer is ook geen vervanging van het nationaliteitscertificaat.¹⁹⁷

Geboorte certificaat

Pasgeborenen moeten in principe binnen een week bij de *Civil Registry* worden geregistreerd. In ziekenhuizen worden geboortes op geboortedatum geregistreerd. Geboortes die buiten het ziekenhuis plaatsvinden worden binnen een week door de vroedvrouw geregistreerd. De ouders ontvangen een bewijs van registratie als hun kind is geregistreerd maar moeten zelf binnen een paar dagen naar het kantoor van de *Civil Registry* gaan om een officieel uittreksel uit het geboorteregister te krijgen en een nationaal nummer. Volgens de autoriteiten kunnen geboortes echter tot vijftien jaar later alsnog worden geregistreerd bij de *Civil Registry*.¹⁹⁸

1.3.1

Nationale identiteitskaart

Nationale identiteitskaarten worden afgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken (*Civil Registry*).¹⁹⁹ Bij de aanvraag van een nationale identiteitskaart moet betrokkene zich identificeren met zijn vingerafdrukken. Ook bij het ophalen van de nationale identiteitskaart zou betrokkene zich volgens de autoriteiten moeten identificeren met zijn vingerafdrukken.²⁰⁰ Om een nationale ID-kaart te kunnen

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Zie voor bijzonderheden over het nationaliteitscertificaat het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

¹⁹⁵ Aangezien veel Sudanese vóór de introductie van het nationaal nummer in 2011 al over een identiteitskaart of paspoort beschikten, is dit vereiste in de praktijk geen bezwaar. Degenen die niet in het bezit zijn van een geldig identiteitsbewijs dienen hun nationaliteit aan te tonen middels getuigenverklaringen.

¹⁹⁶ Vertrouwelijke bron.

¹⁹⁷ Het nationaliteitscertificaat wordt niet meer afgegeven maar zij die er één hebben kunnen deze nog steeds gebruiken.

¹⁹⁸ Vertrouwelijke bron.

¹⁹⁹ Zie voor bijzonderheden over de aanvraagprocedure het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013. Er staan kantoren van het ministerie van Binnenlandse Zaken in de hoofdsteden van alle staten van Sudan. Men kan een *national ID* aanvragen in de staat waar men woont of in Khartoum. Vertrouwelijke bron.

²⁰⁰ In de praktijk gebeurt dit echter niet (altijd).

aanvragen moet men beschikken over een nationaal nummer. Nationale ID-kaarten worden sinds 2011 afgegeven als een geplastificeerde (kleine) pas met foto. Op de voorkant staat het nationale nummer.²⁰¹

De nationale identiteitskaart (*national ID*) is vanaf de leeftijd van zeven jaar facultatief te verkrijgen. Vanaf de leeftijd van zestien jaar is de nationale identiteitskaart wettelijk verplicht. Vanwege de hoge kosten en het beperkt gebruik, beschikt in de praktijk niet elke Sudanese over een nationale identiteitskaart.²⁰² Bij veel handelingen, procedures en vormen van dienstverlening moet een nationale identiteitskaart worden getoond, bijvoorbeeld bij het registreren van eigendom, het verkrijgen van medische zorg, de contacten met politie en justitie, sollicitaties, het openen van een bankrekening, de aankoop van een huis, de inschrijving op een universiteit, de afgifte van universiteitscertificaten en het verkrijgen van een uitreisvisum.²⁰³

De nationale ID-kaart is vijf jaar geldig en moet na het verlopen opnieuw worden aangevraagd. De nationale ID-kaart kan niet vanuit het buitenland worden aangevraagd. Buitenlanders in Sudan kunnen geen nationaal nummer krijgen, zelfs niet als ze al jaren in Sudan wonen.²⁰⁴ Zie ook documentfraude onder paragraaf 1.3.2.

1.3.2 *Paspoort*

Sinds 2009 worden in Sudan biometrische paspoorten afgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken (*Civil Registry*). Volgens het ministerie van Binnenlandse Zaken is de afgifte van de niet-biometrische paspoorten in 2009 beëindigd.²⁰⁵ Met ingang van 25 november 2016 zijn de oude met de hand ingevulde paspoorten niet langer geldig. In de Staat Khartoum werden eind 2016 acht nieuwe vaste en drie mobiele uitgiftecentra voor biometrische paspoorten ingericht. Per dag worden vier à vijf duizend nieuwe paspoorten voor heel Sudan vervaardigd.²⁰⁶

Bij de aanvraag van een paspoort dient de aanvrager een kopie mee te nemen van zijn nationaal nummer.²⁰⁷ Ook worden de vingerafdrukken van betrokkene vergeleken met de vingerafdrukken in het systeem. Vervolgens wordt onderzocht of betrokkene nog steeds in het bezit is van de Sudanese nationaliteit en het hem/haar is toegestaan om naar het buitenland te reizen. Bij de aanvraag voor een paspoort wordt ook de bloedgroep van betrokkene geregistreerd. Volgens de autoriteiten moet de aanvrager zich bij het ophalen van het paspoort opnieuw identificeren met zijn vingerafdrukken.²⁰⁸

Paspoorten kunnen ook vanuit het buitenland worden aangevraagd. Voorwaarde is wel dat betrokkene met zijn/haar vingerafdrukken staat geregistreerd bij de *Civil Registry*.²⁰⁹

²⁰¹ Vertrouwelijke bron.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Het is echter bekend dat in de vorige verslagperiode in urgente (zoals medische) gevallen nog steeds oude handgeschreven paspoorten werden afgegeven. De oude handgeschreven paspoorten hadden een geldigheidsduur van twee jaar en konden maximaal vier keer worden verlengd. Zie algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

²⁰⁶ Sudan Tribune, *Sudan's hand-written passports to be nullified on November 25th*, 5 november 2016.

²⁰⁷ Te verkrijgen bij het plaatselijke kantoor van de burgerlijke stand.

²⁰⁸ In de praktijk gebeurt dit echter niet (altijd). Het komt voor dat de identiteit aan de hand van de pasfoto wordt vastgesteld.

²⁰⁹ Vertrouwelijke bron.

Het biometrische paspoort is vijf jaar geldig en moet na het verlopen opnieuw worden aangevraagd. Het biometrische paspoort bevat onder meer een vingerafdruk, een digitale pasfoto en een handtekening.²¹⁰ Kinderen staan niet in het paspoort van hun ouders bijgeschreven maar beschikken over een eigen paspoort.²¹¹

Discriminatie bij het verkrijgen van identiteitsdocumenten

Er zijn verschillende rapporten die melden dat bepaalde etnische groepen problemen ondervinden bij het verkrijgen van identiteitspapieren. Ook worden er hogere eisen gesteld aan leden van etnische groepen in grensgebieden bij het aanvragen van documenten. Zo moet een aanvrager van een nationaal nummer in de grensgebieden meer bewijs/getuigen leveren die zijn Sudanese nationaliteit kan/kunnen bevestigen dan een aanvrager uit Khartoum.²¹²

Orthodoxe huwelijken in Sudan

Bij wet is geregeld dat (Orthodox) christelijke kerken (inclusief Koptisch, Ethiopisch Orthodox en Eritrees Orthodox) officieel huwelijken mogen voltrekken. Volgens een bron trouwt de Katholieke Kerk elke gedoopte christen als deze persoon een doopbewijs kan tonen en de priester van de eigen kerk met het huwelijk instemt.²¹³ Bij de Ethiopisch Orthodoxe Kerk is er geen officiële huwelijks ceremonie. Het huwelijkspaar gaat met hun getuigen naar de priester en ontvangt een huwelijkscertificaat dat wordt getekend door alle aanwezigen. Huwelijkscertificaten worden door de kerk afgegeven voor een huwelijk dat in de kerk zelf heeft plaatsgevonden of voor een eerder huwelijk dat elders heeft plaatsgevonden. In het laatste geval wordt dit volgens een kerkelijke bron daadwerkelijk geverifieerd.²¹⁴

Bij de Orthodoxe Eritrese Kerk in Khartoum, die zevenhonderd leden telt, worden huwelijken gesloten tussen Eritreeërs. In de meeste gevallen verblijft de vrouw in Sudan en komt de man voor het huwelijk vanuit Europa over naar Khartoum. Ze dienen zich te identificeren met een identiteitskaart uit Eritrea of het land waar ze verblijven. De identiteit wordt niet geverifieerd in Eritrea, noch hoeft een ongehuwdverklaring te worden overgelegd. Twee maanden voordat de huwelijksceremonie wordt voltrokken wordt een foto van beide partners opgehangen in de kerk, opdat de leden bezwaar kunnen maken indien zij menen te weten dat één van beiden reeds eerder gehuwd is geweest.²¹⁵

Kerkelijke huwelijken worden in de kerk geregistreerd. Na de huwelijksceremonie wordt het huwelijk tegen betaling geregistreerd bij de rechtbank. Op verzoek legaliseert de rechtbank de huwelijkscertificaten die door de kerken zijn

²¹⁰ Bij de aanvraag van een paspoort worden ook vingerafdrukken afgenomen; deze worden vergeleken met de afdrukken die zijn genomen voor het *national ID*. Zie voor bijzonderheden over de aanvraagprocedure van het paspoort het Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

²¹¹ Kinderen onder de twaalf jaar hoeven geen vingerafdrukken te laten registreren. Vanaf twaalf jaar worden uitsluitend paspoorten met biometrische gegevens (vingerafdrukken) afgegeven.

²¹² Immigration and Refugee Board of Canada, *Sudan: National identity cards, including issuance procedures; information contained in the cards, including physical description (2001-June 2013)*, 3 juli 2013; Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016. Vertrouwelijke bron.

²¹³ Vertrouwelijke bron.

²¹⁴ Ibid.

²¹⁵ In 2015 sloot deze kerk soms twintig huwelijken per week af. Voor een huwelijksakte wordt 525 Sudanese Pond (71 EUR) gerekend. Een aldus opgestelde huwelijksakte wordt vervolgens zonder verificatie van de gegevens door de Sudanese autoriteiten tegen betaling gelegaliseerd. Ook in vluchtelingenkampen in Oost-Sudan en Ethiopië worden veel huwelijken tussen Eritreeërs uit de diaspora en in de kampen verblijvende Eritreeërs gesloten. Vertrouwelijke bronnen.

afgegeven.²¹⁶ Ten slotte wordt de huwelijksakte voor buitenlanders gelegaliseerd door het Sudanese ministerie van Buitenlandse Zaken.²¹⁷

Vreemdelingenpolitie

Buitenlanders die Sudan binnen komen moeten zich binnen drie dagen laten registreren bij de vreemdelingenpolitie (*Alien Control Division*) van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Buitenlanders hebben voor het reizen buiten *Khartoum State* een *travel permit* nodig. Vreemdelingen die woonachtig zijn in Sudan dienen bij de vreemdelingenpolitie een vreemdelingenpasje (*alien ID*) met daarop een vreemdelingennummer aan te vragen.²¹⁸ De *alien ID*-kaart bevat dezelfde biometrische informatie als een reguliere identiteitskaart en is zes maanden geldig. De kaart geeft geen recht op een verblijfsstatus maar biedt wel bescherming bij politiecontroles tegen arrestatie en repatriëring.²¹⁹

De identiteit van de aanvrager van deze vreemdelingenpas wordt niet geverifieerd. Men schrijft de naam op die de aanvrager van de pas opgeeft.²²⁰ De vreemdelingenpolitie zegt geen tijd te hebben om de identiteit te verifiëren omdat er daarvoor te veel buitenlanders in Sudan zijn. Veel Eritreeërs die in het oosten de grens overkomen, melden zich niet bij de *Sudanese Commissioner for Refugees* (COR). Eritreeërs die tijdelijk of permanent in Khartoum verblijven kunnen tegen betaling een vreemdelingenpasje (*alien ID*) verkrijgen.²²¹ Zie ook paragraaf 3.1.

Documentfraude

Vervalsingen van officiële documenten komen op grote schaal voor in Sudan. Sudan behoort tot één van de meest corrupte landen ter wereld en staat op de 170ste plaats (van de 176) in de *Transparency International 2016 Corruption Index*.²²² De nieuwe nationale identiteitskaarten en biometrische paspoorten zijn over het algemeen moeilijker te vervalsen dan de oude versies. Er zijn praktijken bekend van omkoping van beampten om originele documenten met valse informatie te verkrijgen. De straf voor documentfraude is in Sudan maximaal zeven jaar gevangenisstraf.²²³

Omdat het moeilijk is om officiële documenten te vervalsen is er een tendens om niet-officiële documenten te vervalsen of illegaal te bemachtigen, zoals medische- en gerechtelijke documenten. De kans op fraude neemt toe naarmate er meer stappen nodig zijn om een huwelijkscertificaat te verkrijgen. Wijzigingen in documenten worden in de regel na legalisatie aangebracht, ook worden stempels en handtekeningen vervalst.²²⁴

Volgens bronnen zijn de meest voorkomende vormen van documentfraude ten behoeve van asielaanvragen in het buitenland:

²¹⁶ De registratie vindt plaats bij de *Khartoum Province Judge*. Buitenlanders betalen voor een huwelijksakte 100 USD aan het *Court Registrar's Office* van deze rechtbank in Khartoum.
https://sudan.usembassy.gov/getting_married.html.

²¹⁷ Lifos, *Sudan: Marriage for the Eritrean and Ethiopian Diaspora in Khartoum*, 15 februari 2016.

²¹⁸ Article 34.2 of the 2011 Civil Registry Law.

²¹⁹ Vertrouwelijke bron.

²²⁰ Ibid.

²²¹ Degenen die tijdens razzia's om illegale buitenlanders op te pakken een pasje konden laten zien werden met rust gelaten. Vertrouwelijke bron.

²²² Vooral op het platteland bekommert men zich niet om documenten zoals geboorteakten. Huwelijken worden niet zelden voltrokken zonder afgifte van een huwelijksakte. Wie later toch documenten nodig heeft kan deze laten fabriceren. Volgens een bron kan men in Sudan elk gewenst document krijgen, mits men daarvoor betaalt. Vertrouwelijke bron.

²²³ Ibid.

²²⁴ Ibid.

- valse documenten omtrent detentie en arrestatie vanwege politieke redenen;
- zich uitgeven voor een ander persoon door middel van valse of vervalste documenten;
- documenten met valse informatie inzake geboortedatum en geboorteplaats.²²⁵

Met betrekking tot de documentatie van vreemdelingen in Sudan is regelmatig sprake van het vervangen van pasfoto's en persoonsverwisseling. UNHCR en IOM noemen als voorbeeld frauduleus verkregen vluchtelingenkaarten uit de kampen in Oost-Sudan.²²⁶

Huwelijkscertificaten van de Eritrese Orthodoxe Kerk bevatten de juiste stempels en handtekeningen, maar in veel gevallen zijn de namen van de huwelijkspartners vervalst. Wie daarvoor betaalt kan de juiste handtekeningen en stempels krijgen. Vanwege de slechte economische situatie in het land zijn veel ambtenaren vatbaar voor omkoping.²²⁷

²²⁵ Vooral op het platteland bekommert men zich niet om documenten zoals geboorteakten. Huwelijken worden niet zelden voltrokken zonder huwelijksakte. Wie later toch documenten nodig heeft kan deze laten fabriceren.

Volgens een bron kan men in Sudan elk gewenst document krijgen, mits men daarvoor betaalt. Vertrouwelijke bron. Zie ook Europol, *Dozens arrested for massive document forgery and migrant smuggling*, 31 mei 2016.

²²⁶ Vertrouwelijke bron.

²²⁷ Ibid.

2 Mensenrechten

In de verslagperiode bleef de mensenrechtensituatie in Sudan onveranderd slecht. Met name personen die verdacht werden van betrokkenheid bij rebellengroepen in en buiten de conflictgebieden, mensenrechtenverdedigers, kritische journalisten, politiek actieve studenten en andere personen die zich uitspraken tegen het regime, liepen in de verslagperiode nog altijd risico slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen. Daarbij zorgde het ontbreken van wettelijke voorschriften en de willekeur waarmee de nationale veiligheidsdienst personen kon oppakken die als een bedreiging voor het regime worden gezien voor een klimaat van angst en straffeloosheid. In de conflictgebieden (Darfur, Zuid-Kordofan en Blue Nile) werden op grote schaal mensenrechten geschonden door alle strijdende partijen.

2.1 Juridische context

2.1.1 *Verdragen en protocollen*

Voor informatie over verdragen en protocollen wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Sudan van juni 2012. Sindsdien hebben zich geen grote wijzigingen voorgedaan.²²⁸

2.1.2 *Nationale wetgeving*

De interim-grondwet van 30 juni 2005 is in Sudan nog steeds van kracht. De laatste belangrijke aanpassingen van de interim-grondwet dateren van januari 2015 en betroffen onder meer het mandaat van de veiligheidsdienst NISS, de verkiezingen en het federale systeem.²²⁹ Naar verluidt is in het kader van de Nationale Dialoog in comitéverband gesproken over herziening van de grondwet en zal daarover ook worden geadviseerd. De rapportage van het desbetreffende comité is echter nog niet openbaar.²³⁰ In het verleden hebben Sudanese autoriteiten herhaaldelijk laten weten dat een nieuwe grondwet gebaseerd zal worden op de islamitische wetgeving (sharia).²³¹ Niet bekend is of dit inderdaad zal gebeuren. Op 3 mei 2017 verlengde president Al-Bashir het mandaat van het nationale comité dat deze nieuwe grondwet moet voorbereiden met een jaar.²³²

2.2 Toezicht

2.2.1 *Nationale organisaties*

De Sudanese overheid kent een aantal instellingen, die toezicht houden op de mensenrechtensituatie. De belangrijkste zijn de Adviesraad voor Mensenrechten

²²⁸ Voor specifieke informatie over verdragen en protocollen wordt verwezen naar de officiële website van de VN (<http://treaties.un.org/>).

²²⁹ Voor nadere informatie over deze aanpassingen wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

²³⁰ UNSC, S/2016/587, 1 juli 2016; UNSC, S/2016/812, 27 september 2016; UNSC, S/2017/22, 9 januari 2017.

²³¹ ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015.

²³² Apanews.net, *Al-Bashir announces work extension for national committee on new constitution*, 4 mei 2017.

(*Advisory Council for Human Rights/ACHR*) en de Nationale Mensenrechtencommissie (*National Human Rights Commission/NHRC*).²³³

De Adviesraad voor Mensenrechten is onderdeel van het ministerie van Justitie en adviseert de regering over mensenrechten, met name op het gebied van wetgeving. De Adviesraad is ook verantwoordelijk voor de opstellen van internationale mensenrechtenrapportages. De minister van Justitie is voorzitter van de Adviesraad. Volgens het *US Department of State* reageerde de Adviesraad in 2015 niet op verzoeken van internationale organisaties om mensenrechtenschendingen te onderzoeken. Ook verstrekke zij de internationale gemeenschap geen lijst van gedetineerden.²³⁴

De Nationale Mensenrechtencommissie is een onafhankelijke commissie die toezicht houdt op de mensenrechtensituatie in Sudan. In dat kader onderzoekt de commissie klachten van individuele burgers over schendingen van mensenrechten. Ook ziet de commissie erop toe dat de regering zich aan de internationale mensenrechtenverdragen houdt. In juni 2015 maakte de commissie bekend dat zij sinds de oprichting in 2012 meer dan 150 klachten had ontvangen van burgers over schendingen van mensenrechten en dat daarvan 75 waren afgehandeld. In februari 2016 opende de commissie een kantoor in Darfur. De commissie heeft zich echter niet publiekelijk uitgelaten over een aantal *high-profile* zaken op het gebied van mensenrechten. Bronnen zetten verder vraagtekens bij de effectiviteit van de commissie en wijzen op het gebrek aan onafhankelijkheid (de Sudanese president benoemt de leden), gebrek aan financiële middelen en obstructie door veiligheidsdiensten. Veiligheidsdiensten hinderden ngo's, oppositieleden en mensenrechtenadvocaten bij het melden van klachten over mensenrechtenschendingen aan de commissie. In september 2014 is de voorzitter van de commissie afgetreden. Eind 2016 was er nog geen nieuwe voorzitter benoemd.²³⁵

2.2.2

Verenigde Naties

De Onafhankelijke Expert inzake de mensenrechten in Sudan, Aristide Nonensi, rapporteert periodiek aan de VN- Mensenrechtenraad (*UN Human Rights Council*). In september 2015 werd het mandaat van de Onafhankelijk Expert met een jaar verlengd tot september 2016 en vervolgens opnieuw verlengd tot september 2017.²³⁶ De VN-Mensenrechtenraad veroordeelde in september 2015 de schendingen van mensenrechten en internationale humanitaire rechten in Sudan.²³⁷ In april 2016 toonde VN-Expert Nonensi zich bezorgd over de mensenrechtensituatie in Sudan.²³⁸

²³³ Andere overheidsinstellingen op het gebied van mensenrechten zijn onder meer: de *Human Rights Committee* van de *National Assembly*, de *Unit to Combat Violence against Women and Children*, de *National Council for Children Welfare*, de *Family and Child Protection Unit* van de politie, de *Darfur Regional Authority* en de *Special Court for Darfur Crimes*. UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015.

²³⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

²³⁵ White & Case LLP, *Access to justice for children: Sudan*, mei 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

²³⁶ In mei 2015 bezocht Nonensi Sudan voor het eerst. In zijn rapport van 24 augustus 2015 concludeert hij dat schendingen van mensenrechten in Sudan blijven voortduren en een bron van ernstige zorg zijn. UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015; UNGA, A/HRC/RES/33/26, 5 oktober 2016.

²³⁷ FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016.

²³⁸ In april 2016 bezocht Nonensi Sudan opnieuw. Na zijn bezoek sprak hij zijn zorg uit over berichten van willekeurige arrestaties en detenties, beschuldigingen van mishandeling, beperkingen van journalisten, wettelijk vastgelegde immuniteit van veiligheidsdiensten en de gevolgen van de conflicten voor de burgerbevolking. FCO, *January to June 2016 – Sudan*, 21 juli 2016. Zie ook: UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

De Sudanese regering heeft niet aan alle VN-Experts een '*standing invitation*' verleend. Er liepen begin 2016 vijf verzoeken voor een uitnodiging voor een bezoek aan Sudan. Het is dezerzijds niet bekend welke verzoeken inmiddels zijn ingewilligd dan wel afgewezen.²³⁹

Periodieke VN-onderzoeken naar mensenrechten

Hoewel Sudan 121 van de 160 aanbevelingen van de *UN Universal Periodic Review* (UPR) uit 2011 geheel en twaalf gedeeltelijk had geaccepteerd, constateerde de UPR van 2016 dat Sudan een groot aantal aanbevelingen (nog) niet had geïmplementeerd.²⁴⁰ In mei 2016 werd Sudan opnieuw periodiek beoordeeld. Sudan accepteerde 180 van de 244 UPR-aanbevelingen.²⁴¹

2.2.3 *Niet-gouvernementele organisaties*

De Sudanese autoriteiten, inclusief de NISS en overheidsinstellingen als het ministerie van Cultuur en de *Humanitarian Affairs Commission* (HAC), beperken de speelruimte van Sudanese ngo's.²⁴²

In de afgelopen jaren zijn verscheidene ngo's op last van de autoriteiten gesloten als zij in de ogen van de autoriteiten te kritisch waren of bijvoorbeeld verdachte buitenlandse (financiële) connecties hadden.²⁴³ Ook ondervonden verscheidene ngo's registratieproblemen. Alle ngo's moeten zich registreren bij de HAC. In juli 2015 berichtte de *Confederation of Sudanese Civil Society Organizations* dat sinds januari 2015 meer dan veertig geregistreerde organisaties er niet in waren geslaagd hun jaarlijkse registratie te verlengen vanwege ingewikkelde procedures of tegenwerking door de HAC.²⁴⁴ De autoriteiten leggen geregeld activiteiten van ngo's en de bewegingsvrijheid van hun medewerkers aan banden, vooral in conflictgebieden als Darfur, Zuid-Kordofan en Blue Nile. Ngo's worden al snel verdacht van steun aan rebellengroepen. Ngo's hebben toestemming van de autoriteiten nodig om bijeenkomsten te houden. In veel gevallen wordt toestemming vertraagd afgegeven of niet gegeven. Geregeld worden ngo's en hun medewerkers lastig gevallen en geïntimideerd door de NISS, in de vorm van onder meer het in beslag nemen van computers en het arresteren van medewerkers en/of opleggen van een dagelijkse meldingsplicht. Er is sprake van infiltratie in ngo's. Ook is er een groeiend aantal nep ngo's, die in werkelijkheid GONGO's (*GO*vernmental *Non-Governmental Organisations*) zijn. Bronnen spreken over een klimaat van angst bij en intimidatie van ngo's.²⁴⁵

²³⁹ De VN-Mensenrechtenraad kan onafhankelijke deskundigen een mandaat geven om te rapporteren over mensenrechten – burgerrechten, culturele, sociaaleconomische en politieke rechten – vanuit een thematisch of land-specifiek perspectief. Vanaf 1 december 2015 zijn er 41 thematische mandaten en veertien land-specifieke mandaten. Er zijn 79 VN-deskundigen gemandateerd. UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016.

²⁴⁰ FCO, *January to June 2016 - Sudan*, 21 juli 2016. Vertrouwelijke bron.

²⁴¹ Vertrouwelijke bron.

²⁴² ICNL, *NGO Law Monitor: Sudan* (www.icnl.org/research/monitor/sudan.html update 19.08.2016); ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

²⁴³ In 2015 waren er –in tegenstelling tot de voorgaande jaren– geen meldingen van ngo's die op last van de Sudanese autoriteiten werden gesloten. FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016.

²⁴⁴ Eind 2015 zouden drie organisaties nog steeds problemen ondervinden bij het verlengen van hun registratie, één organisatie was registratie geweigerd en één organisatie was zonder opgave van reden gesloten. Human Rights Watch e.a., *Joint NGO Letter: Human Rights Situation in Sudan*, 3 september 2015; Vertrouwelijke bron; Amnesty International e.a., *Letter from 36 NGOs and individuals regarding the human rights situation in Sudan in advance of the 33rd session of the UN Human Rights Council*, 7 september 2016; Vertrouwelijke bron.

²⁴⁵ UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015; Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*; ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015; Human Rights Watch e.a., *Joint NGO Letter: Human Rights Situation in Sudan*, 3 september 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Amnesty International, *International Report 2015/2016*, 24 februari 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016; Human Rights Watch, *"Good Girls Don't Protest": Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; Vertrouwelijke bronnen; Amnesty International e.a., *Letter from 36*

Voorbeelden van ngo's die tijdens de verslagperiode werden geïntimideerd zijn *TRACKS for Training and Human Development* en de *Al Mahas Tribe Club*.²⁴⁶

Bij beide organisaties werden grootscheepse invallen gedaan en medewerkers gearresteerd.²⁴⁷

Ook internationale organisaties ondervonden tegenwerking en problemen. De Sudanese autoriteiten weigerden deze organisaties toestemming om in bepaalde (conflict)gebieden te werken. Ook werden internationale ngo's in het kader van het 'Sudaniserings-beleid' van de overheid gedwongen samen te werken met door de overheid geselecteerde lokale organisaties. Sommige internationale organisaties werden gedwongen hun activiteiten op te schorten of te beëindigen.²⁴⁸ Ook werden VN-functionarissen gedwongen het land te verlaten.²⁴⁹ Aan het einde van de verslagperiode is de toegang voor internationale ngo's tot conflictgebieden enigszins verbeterd onder druk van de VS (als onderdeel van de onderhandelingen over het definitief opheffen van de sancties na de opschorting van zes maanden).²⁵⁰

2.3 Naleving en schendingen

Hoewel in de interim-grondwet en het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA) verschillende fundamentele rechten en vrijheden zijn opgenomen, worden deze door de Sudanese autoriteiten in veel gevallen niet gerespecteerd. Ook is de nationale wetgeving op veel punten in strijd met fundamentele rechten en vrijheden zoals opgenomen in de interim-grondwet en internationale verdragen.²⁵¹ De autoriteiten treden hard op tegen kritische geluiden en oproepen tot politieke, sociaaleconomische of maatschappelijke hervormingen.

2.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is een grondrecht dat is verankerd in de interim-grondwet (artikel 39) maar dit recht wordt in de praktijk niet gerespecteerd.²⁵²

NGOs and individuals regarding the human rights situation in Sudan in advance of the 33rd session of the UN Human Rights Council, 7 september 2016.

²⁴⁶ De *Al Mahas Tribe Club* is een sociaal-culturele organisatie die zich verzet tegen de bouw van dammen. In de verslagperiode werden bijeenkomsten verboden, de club werd tijdelijk gesloten en er vond een gewelddadige inval plaats door de NISS waarbij zestien arrestaties werden verricht. Uiteindelijk werden veertien arrestanten beschuldigd van het overtreden van verschillende artikelen van de *1991 Criminal Law Act*.

²⁴⁷ TRACKS verzorgt opleidingen op allerlei gebieden, waaronder mensenrechten en informatietechnologie. AI, *Ten civil society activists harassed by NISS*, 17 maart 2016;

²⁴⁸ Volgens Human Rights Watch zouden sinds 2009 in totaal dertien internationale ngo's gedwongen hun activiteiten in Sudan (deels) beëindigd hebben. Human Rights Watch, *"Good Girls Don't Protest". Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016; FCO, *January to June 2016 - Sudan*, 21 juli 2016. Vertrouwelijke bron.

²⁴⁹ De afgelopen twee jaar moesten een viertal senior VN-functionarissen gedwongen het land verlaten, waaronder de *UN Resident Coordinator* en de hoofden van UNFPA, UNDP en OCHA. Het meest recente voorbeeld is Ivo Freijksen, hoofd OCHA, in mei 2016. Freedom House, *Freedom in the World 2015 - Sudan*; IRIN, *Why the EU migration deal is so dodgy*, 26 mei 2016; FCO, *January to June 2016 - Sudan*, 21 juli 2016; Sudan Tribune, *UN says Sudan has 'de facto expelled' humanitarian official*, 22 mei 2016.

²⁵⁰ Vertrouwelijke bron.

²⁵¹ Amnesty International, *Sudan: Dire human rights situation continues. Amnesty International Submission to the UN Universal Periodic Review, May 2016*, september 2015; Human Rights Watch, *"Good Girls Don't Protest". Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016. Vertrouwelijke bron.

²⁵² Freedom House, *Freedom of the Press 2016 - Sudan*, 14 november 2016.

De autoriteiten traden in de verslagperiode hard op tegen personen die zich uitspraken tegen de regering. Er was sprake van intimidatie, arrestatie, detentie en mishandeling van personen die kritiek uiten op de sociaaleconomische, politieke en/of mensenrechtensituatie, of zich uitspraken over gevoelige onderwerpen zoals de situatie in de conflictgebieden of het Internationaal Strafhof. Een groot netwerk van regeringsinformatanten hield burgers in de gaten op scholen, universiteiten, markten, werkplaatsen en in woonwijken.²⁵³

Telefoon

In Sudan beschikt ongeveer 72% van de bevolking over een mobiele telefoon. De NISS luisterde zonder toestemming privégesprekken af. Volgens verschillende bronnen beschikt de NISS over zeer geavanceerde af luister- en tapapparatuur.²⁵⁴

Internet

In Sudan heeft ongeveer 27% van de bevolking toegang tot internet. Vanwege de hoge tarieven is de toegang tot internet voor het grootste deel van de bevolking onbereikbaar. In de conflictgebieden is de toegang tot internet zeer beperkt.²⁵⁵ De *National Telecommunication Corporation* (NTC) monitort het gebruik van internet, inclusief e-mail verkeer. De NTC blokkeert en filtert *websites* die het als 'immoreel' en 'godslasterlijk' beschouwt.²⁵⁶ De vrijheid van internet verbeterde in 2015-2016 door het achterwege blijven van afsluitingen van het internet enigszins ten opzichte van de jaren daarvoor, ondanks een verhoging van het aantal arrestaties.²⁵⁷ Politieke of sociale *websites* werden door de regering niet geblokkeerd. Platforms van sociale media waren vrij toegankelijk. De mobiele tekst- en telefoonapplicatie WhatsApp is bijzonder populair geworden door de anonimiteit waarmee (kritische) berichten in een WhatsApp-groep kunnen worden uitgewisseld.²⁵⁸ Tijdens de verslagperiode was de *Cyber Jihadist Unit* van de regering actief.²⁵⁹ Verscheidene internetgebruikers werden gearresteerd om een afschrikwekkend effect te creëren, ofschoon er geen vervolging plaatsvond.²⁶⁰

Persvrijheid

De interim-grondwet van 2005 erkent de vrijheid van pers maar in de praktijk heeft de media met veel obstakels te maken. De *Press and Publication Act* uit 2009 geeft de door de regering benoemde Persraad (*National Council for Press and Publication/NCPP*) de mogelijkheid om de publicatie of uitzending van haar niet-welgevallige berichten te voorkomen, tijdelijk kranten te sluiten en zware boetes op te leggen voor overtreding van de regels. De NISS maakt gebruik van haar vergaande bevoegdheden (*National Security Forces Act* uit 2010) door redacteurs en journalisten lastig te vallen, te instrueren, te bedreigen en te censureren. Ook doet de NISS geregeld invallen in drukkerijen om oplagen van kranten in beslag te nemen. Journalisten die over gevoelige onderwerpen schrijven riskeren arrestatie en strafvervolging. In de conflictgebieden is de noodwetgeving van kracht die de NISS

²⁵³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

²⁵⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Freedom House, *Freedom on the Net 2016 – Sudan*, 23 november 2016.

²⁵⁵ Freedom House, *Freedom on the Net 2016 – Sudan*, 23 november 2016.

²⁵⁶ Freedom House, *Freedom on the Net 2015 – Sudan*; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

²⁵⁷ Freedom House, *Freedom on the Net 2016*, 23 november 2016.

²⁵⁸ The Guardian, *How WhatsApp is fueling a 'sharing revolution' in Sudan*, 15 oktober 2015.

²⁵⁹ De *Cyber Jihadist Unit* monitort online activisme door het actief volgen (en onderscheppen) van e-mailverkeer, blogs, sociale media en nieuwsfora. Ook monitoren zij internetcafés. Freedom House, *Freedom of the Press 2016 – Sudan*, 14 november 2016; Freedom House, *Freedom on the Net 2016 – Sudan*, 23 november 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

²⁶⁰ Naar verluidt werden sommige gearresteerden gedwongen hun wachtwoord voor hun e-mail, facebook en skype te geven. Freedom House, *Freedom on the Net 2016 – Sudan*, 23 november 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

nog meer mogelijkheden biedt om personen willekeurig te arresteren.²⁶¹ Laster ('defamation') is op basis van de 1991 *Criminal Law Act* strafbaar. De *Freedom of Information Act* uit 2015 kent zoveel beperkingen dat het nog steeds moeilijk is om toegang te krijgen tot (publieke) informatie. De censuur betreft niet alleen de onafhankelijke pers maar ook de pro-regeringspers. In 2016 uitten vertegenwoordigers van regering en parlement geregeld kritiek op de 'provocatieve' berichtgeving in de media en dreigden met meer beperkende maatregelen. Er wordt gewerkt aan een herziening van de Mediawet uit 2009, naar verluidt met nog meer beperkende bepalingen. Op de 2016 *World Press Freedom Index* staat Sudan 174^e (van de 180 plaatsen).²⁶²

Confiscatie kranten en censuur

De afgelopen jaren maakt de NISS steeds meer gebruik van censuur na publicatie. Bij de drukkerijen wordt dan de (gehele) oplage van kranten zonder opgaaf van reden in beslag genomen. Inbeslagname van de oplage betekent een grote kostenpost voor de kranten en leidt soms tot de (tijdelijke) sluiting van een krant.²⁶³ Door de inbeslagname maakt de NISS de redacteurs duidelijk dat door de krant een 'red line' is overschreden.²⁶⁴ Dergelijke maatregelen worden ook genomen om de journalisten te dwingen tot zelfcensuur.²⁶⁵ In de tweede helft van 2015 werden zeven edities van kranten in beslag genomen, tegenover 56 edities (van 26 verschillende kranten) in heel 2015.²⁶⁶ Vanaf maart 2016 nam het aantal inbeslagnames sterk toe. In de periode medio maart tot medio mei werden zeventien edities van kranten in beslag genomen.²⁶⁷ Aan het einde van de verslagperiode sloten de NISS en de NCPP opnieuw verscheidene kranten voor (on)bepaalde tijd. In het vierde kwartaal waren er 57 geval van inbeslagname. In het eerste kwartaal van 2017 waren er minder confiscaties.²⁶⁸

²⁶¹ Zie paragraaf 2.3.6.

²⁶² Freedom House, *Freedom of the Press 2016 – Sudan*, 14 november 2016; Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*; Freedom House, *Freedom on the Net 2015 – Sudan*; Amnesty International, *International Report 2015/2016*, 24 februari 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; RSF, *Sudanese press under attack on all fronts*, 3 mei 2016; RSF, *Sudanese authorities urged to end systematic censorship*, 19 mei 2016. Vertrouwelijke bron. SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016.

²⁶³ Zo sloot de krant *Al-Taghyeer* op 27 juli 2016 haar deuren vanwege financiële problemen als gevolg van de vele inbeslagnames. Reporters Without Borders, *Security agency uses seizures to throttle newspapers economically*, 11 oktober 2016.

²⁶⁴ Overigens is niet altijd duidelijk waar de 'red line' loopt maar onderwerpen als de situatie in de conflictgebieden, corruptie en het Internationaal Strafhof zijn in ieder geval taboe. Ook berichtgeving over mensenrechten, demonstraties en oppositionele activiteiten ligt gevoelig en kritiek op de regering wordt in de regel niet geaccepteerd. Reporters Without Borders, *Security agency uses seizures to throttle newspapers economically*, 11 oktober 2016.

²⁶⁵ ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; ACJPS, *Independent Khartoum newspaper confiscated five times in one week, local Al Fashir paper's editor harassed*, 18 mei 2016.

²⁶⁶ Wellicht had dit relatief kleine aantal te maken met de start van de Nationale Dialoog in oktober 2015. Amnesty International, *International Report 2015/2016*, 24 februari 2016; FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016.

²⁶⁷ Deze toename had vermoedelijk te maken met de toegenomen onrust in Sudan als gevolg van omvangrijke studentendemonstraties. De NISS verbood de media expliciet daarover te berichten. ACJPS, *Independent Khartoum newspaper confiscated five times in one week, local Al Fashir paper's editor harassed*, 18 mei 2016; RSF, *Sudanese authorities urged to end systematic censorship*, 19 mei 2016; RSF, *Sudanese press under attack on all fronts*, 3 mei 2016; RSF, *Punitive seizure of Sudanese newspaper issues*, 18 april 2016.

²⁶⁸ FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016. Het betrof hier onder meer de kranten *Al-Jareeda*, *Al-Tayar*, *Al-Watan*, *Awal Al-Nahar*, *Elaph*, *Al-Mustaquilla* en de sportkrant *Al-Asyad*. Begin 2015 spande krant *Al-Tayar* een zaak aan bij het Constitutioneel Hof, won die uiteindelijk, maar werd vervolgens eind december 2015 wederom gesloten. RSF, *Intelligence agency shuts down critical newspaper*, 16 december 2015. Vertrouwelijke bron. The Citizen, *Sudanese newspapers seized and suspended*, 2 januari 2017. Radio Dabanga, *Sudan: Press Under Threat From 'Authoritarian Interventions'*, 4 mei 2017.

Journalisten

Sinds 2010 zijn journalisten verplicht een registratieformulier in te vullen met allerlei persoonlijke gegevens, zoals politieke voorkeur, etniciteit, adres, familie en vrienden. Journalisten die dit weigeren worden door de NISS geïntimideerd en bedreigd.²⁶⁹ In de verslagperiode werden journalisten evenals tijdens de vorige verslagperiode het doelwit van bedreiging, intimidatie, (willekeurige) arrestatie, mishandeling en strafrechtelijke vervolging. Ook moesten journalisten zich veelvuldig melden bij de NISS of de NCPP. Veel journalisten werden zonder aanklacht (kort) vastgehouden. Anderen werden formeel aangeklaagd voor overtreding van artikelen van de *1991 Criminal Law Act*, waaronder ook overtredingen waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd.²⁷⁰ Eind 2015 waren vijf journalisten gedetineerd op beschuldiging van misdrijven tegen de staat waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd.²⁷¹ Tijdens de verslagperiode werden geen journalisten veroordeeld.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van incidenten:

- In juli 2015 werden drie journalisten gearresteerd omdat zij verslag hadden gedaan van een staking van artsen in Gedarif;²⁷²
- Op 6 september 2015 werd de journaliste Eiman Mustafa van de krant *Al-Jareeda* in Khartoum gearresteerd;²⁷³
- Op 10 september 2015 werd de journaliste Hiba Abedazeem van de krant *Al-Sudani* in Khartoum gearresteerd en verhoord inzake een geschreven artikel over watervervuiling;²⁷⁴
- Op 16 december 2015 werden de hoofdredacteurs Osman Mirghami van de krant *Al-Tayar* en Ahmed Yousef Al-Tay van de krant *Al-Saiha* gearresteerd;²⁷⁵
- Op 25 maart 2016 werd de journalist Faisal Mohamed Saleh door te autoriteiten verhinderd naar het Verenigd Koninkrijk te reizen;²⁷⁶
- In april 2016 werd in Noord-Darfur de hoofdredacteur van de lokale muurkrant *Alrahil*, Awaif Ishag, gearresteerd. Zij werd beschuldigd van het zaaien van onrust inzake het Darfur referendum;²⁷⁷
- In april 2016 dwong de Persraad zes kranten, waaronder *Al-Sudani* en *Al-Jareeda*, om in totaal vijftien journalisten te ontslaan. Deze journalisten zouden zonder vergunning werken;²⁷⁸
- Op 12 april 2016 werd in Noord-Darfur de journalist Ibrahim Bagal Siraj opnieuw gearresteerd. Hij was een week eerder vrijgelaten na een 55 dagen durende eerdere detentie;²⁷⁹

²⁶⁹ Op dit formulier van zeven bladzijden dienen ze tevens te vermelden welke landen ze hebben bezocht en welke artikelen ze hebben geschreven. Amnesty International, *Sudan: Entrenched repression*, 2 april 2015.

²⁷⁰ Journalisten werden soms ook aangeklaagd voor overtreding van de *2010 National Security Forces Act* of overtreding van de 'noodwetgeving' in de conflictgebieden.

²⁷¹ Human Rights Watch e.a., *Joint NGO Letter: Human Rights Situation in Sudan*, 3 september 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2016; Freedom House, *Freedom of the Press 2016 – Sudan*, 14 november 2016.

²⁷² Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 24 februari 2016.

²⁷³ Zij werd dagenlang verhoord inzake een geschreven artikel over parlementsleden en haar banden met de jeugdbeweging. RSF, *Sudan – Intelligence agency persecutes two women reporters*, 14 september 2016.

²⁷⁴ RSF, *Sudan – Intelligence agency persecutes two women reporters*, 14 september 2016.

²⁷⁵ Zij werden onder meer beschuldigd van het ondermijnen van het constitutionele bestel. Zij werden later op borgtocht vrijgelaten. CPJ, *Sudanese editors could face death penalty over critical coverage*, 21 december 2015. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

²⁷⁶ Tijdens zijn uitreis werd zijn paspoort op het vliegveld van Khartoum ingenomen en hem werd medegedeeld dat hij op een lijst stond van mensen met een uitreisverbod. Hij moest zich melden bij de NISS. RSF, *Punitive seizure of Sudanese newspaper issues*, 18 april 2016.

²⁷⁷ ACJPS, *Independent Khartoum newspaper confiscated five times in one week, local Al Fashir paper's editor harassed*, 18 mei 2016.

²⁷⁸ RSF, *Sudanese press under attack on all fronts*, 3 mei 2016.

- Op 10 augustus 2016 werd de journaliste Hawa Rahma van *Al-Jareeda* gearresteerd vanwege een kritisch artikel over de sloop van een wijk in Khartoum; naar verluidt zou Rahma zijn mishandeld;²⁸⁰
- Op 10 oktober 2016 werd journaliste Shaza Elshiek gearresteerd na het schrijven over een staking van ziekenhuispersoneel vanwege de mishandeling van twee artsen door de NISS.²⁸¹

Nieuwssites op internet

Vergeleken met de beperkte ruimte in de traditionele media – die wordt gekenmerkt door censuur-vooraf, inbeslagname van krantenoplagen en waarschuwingen van NISS-agenten om niet te schrijven over taboe – onderwerpen – is er op het internet ruimte voor de vrijheid van meningsuiting. Op verschillende *online platforms* wordt hevige kritiek geleverd op de Sudanese regering. Nieuwssites zoals Altareeg²⁸², Altaghyeer²⁸³, Radio Dabanga²⁸⁴, Hurriyat, Alrakoba en Sudan Tribune berichten over controversiële onderwerpen zoals corruptie en mensenrechtenschendingen. Vanwege de strenge censuur zijn veel kranten overgestapt op digitale publicatie en verspreiden gecensureerde of verboden artikelen op hun nieuwssites en sociale media. Als gevolg daarvan vertrouwen Sudanese burgers steeds vaker op nieuwssites en sociale media als het gaat om ongecensureerde informatie.²⁸⁵

Blogs zijn ook populair: journalisten en schrijvers kunnen vrijelijk commentaar leveren en blogs verschaffen etnische-, LHBT- en religieuze minderheden een platform waarop ze zich kunnen uitdrukken. Actieve Sudanese *bloggers* schrijven in het Engels. Echter, zelfcensuur is de afgelopen jaren toegenomen. Veel journalisten die voor nieuwssites schrijven publiceren hun stukken anoniem om vervolging te vermijden. Gewone internetgebruikers zijn vaker geneigd tot zelfcensuur om toezicht en gerechtelijke stappen van de regering te vermijden.²⁸⁶ Als reactie op het levendig gebruik van het internet zette de regering de *Cyber Jihadist Unit* in om online informatie-uitwisseling te manipuleren.²⁸⁷ Hoewel er wetten zijn om online internetgebruik te bestraffen, waaronder de *2007 IT Crimes Act*, paste de regering in 2015 de *2004 Press and Printed Press Materials Law* aan om regels op te stellen voor online media en een wettelijk kader te scheppen om online journalisten te kunnen vervolgen.²⁸⁸ In januari 2016 vaardigde de regering een richtlijn uit voor de Vereniging van Journalisten. Daarin werden hoofdredacteurs verzocht om vrijwillig een handvest te ondertekenen dat hen verplicht alleen artikelen online te publiceren die ook in de gedrukte krant voorkomen.²⁸⁹

Mensenrechtenverdedigers

²⁷⁹ RSF, *Punitive seizure of Sudanese newspaper issues*, 18 april 2016.

²⁸⁰ RSF, *Sudanese intelligence agency's war on freedom of information*, 18 augustus 2016.

²⁸¹ Reporters Without Borders, *Security agency uses seizures to throttle newspapers economically*, 11 oktober 2016.

²⁸² Altareeg is opgericht in januari 2014.

²⁸³ Altaghyeer is opgericht in 2013 nadat de regering onafhankelijke journalisten verboden had om op een traditionele manier journalistiek te bedrijven.

²⁸⁴ Radio Dabanga opereert sinds november 2008 vanuit Nederland. Radio Dabanga is onderdeel van het *Radio Darfur Network*. Zie <http://bit.ly/1LkMr5H>.

²⁸⁵ Freedom House, *Freedom on the Net 2016*, 23 november 2016.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ De *Cyber Jihadist Unit*, die in 2011 is opgericht na de Arabische Lente, valt onder de NISS en speurt blogs, sociale media en nieuwssites af. De *unit* infiltreert ook in discussies op het internet om informatie over 'internetdissidenten' na te gaan en voert waarschijnlijk cyberaanvallen uit op onafhankelijke *websites*, vooral tijdens politieke bijeenkomsten. Freedom House, *Freedom on the Net 2016*, 23 november 2016.

²⁸⁸ Freedom House, *Freedom on the Net 2016*, 23 november 2016.

²⁸⁹ Ibid.

De situatie in Sudan voor mensenrechtenverdedigers in Sudan is ten opzichte van de vorige verslagperiode verslechterd. Volgens internationale ngo's monitoren, bedreigen, arresteren, detineren, vervolgen, mishandelen en folteren veiligheidsdiensten mensenrechtenverdedigers.²⁹⁰ Onder mensenrechtenverdedigers zijn vooral studenten en vrouwen kwetsbaar, met name in conflictgebieden. De behandeling van mensenrechtenverdedigers zou mede afhangen van de sociale status en het profiel van betrokkene.²⁹¹ Volgens verschillende bronnen zijn Darfurese activisten geregeld het doelwit van de veiligheidsdienst.²⁹²

In de verslagperiode werd door de NISS van meerdere mensenrechtenverdedigers het paspoort op de luchthaven ingenomen voor of na een buitenlandse reis.²⁹³ Op 5 mei 2016 deed de NISS een inval in het kantoor van de mensenrechtenadvocaat Nabil Adib. De heer Adib, enkele medewerkers en bezoekers werden gearresteerd en computerbestanden werden in beslaggenomen.²⁹⁴ In november en december 2016 werden vanwege de onvrede over de uitkomsten van de Nationale Dialoog en de intrekking van subsidies op medicijnen campagnes van burgerlijke ongehoorzaamheid gehouden. Naar aanleiding van deze campagnes werden honderden personen gearresteerd, onder wie mensenrechtenverdedigers. Op 7 december 2016 werd bijvoorbeeld de Sudanese mensenrechtenactivist dr. Mudawi Ibrahim Adam door de NISS gearresteerd.²⁹⁵

Verscheidene keren verhinderde de NISS dat mensenrechtenadvocaten klachten indienden bij de *National Human Rights Commission* of dat zij VN-Rapporteurs zouden ontmoeten.²⁹⁶

2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De huidige interim-grondwet voorziet in vrijheid van vereniging en vergadering. De vrijheid van vergadering wordt echter wettelijk ingeperkt.²⁹⁷

²⁹⁰ Amnesty International, *Don't we matter? Four years of unrelenting attacks against civilians in Sudan's South Kordofan State*, juli 2015; Human Rights Watch, *"Good Girls Don't Protest". Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

²⁹¹ Human Rights Watch, *"Good Girls Don't Protest". Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016. Vertrouwelijke bron.

²⁹² SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of September 2016*. Vertrouwelijke bron.

²⁹³ In november 2015 werd dr. Babiker Ahmed Al-Hassan door NISS verhinderd om naar Addis Abeba af te reizen voor een voorbereidende bijeenkomst van AUHIP. In maart 2016 werden vier Sudanese mensenrechtenverdedigers die op weg waren naar een *pre-Universal Periodic Review* bijeenkomst in Genève geconfronteerd met een uitreisverbod. Na het inchecken op het vliegveld van Khartoum werden hun paspoorten geconfisqueerd. Hier ging hier om de mensenrechtenadvocaat mr. Salid Mahmoud Osman; de directeur van de *Asmaa Society for Development*, Sawsan Hassan Elshowaya; de president van de *Human Rights and Legal Aid Network* (HRLAN), dr. Muawia Shaddad en de voorzitter van het *Sudanese Solidarity Committee*, mr. Siddig Yousif. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of November 2015*. Freedom House e.a., *Joint Letter: Sudan blocks civil society participation in UN-led human rights review*, 1 april 2016. ACJPS, *Sudanese human rights defenders prevented from travel to Geneva UPR meeting*, 28 maart 2016.

²⁹⁴ Freedom House, *Sudan: New Arrests, Raids against Students, Human Rights Lawyer*, 9 mei 2016. De NISS arresteerde tien studenten die bij Nabil Adib op bezoek waren voor rechtshulp vanwege hun verbanning van de universiteit van Khartoum als straf voor hun deelname aan anti-regeringsprotesten.

²⁹⁵ Amnesty International, *Sudan: Arrest of leading human rights activist underscores crackdown on dissent*, 8 december 2016. Dr. Mudawi Ibrahim Adam werd ook al eerder (2003 en 2005) gearresteerd. Zijn organisatie (*Sudan Social Development Organization/SUDO*) werd in 2009 op last van de regering gesloten.

²⁹⁶ Mensenrechtenverdedigers die informatie wilde delen met de Speciale Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen tijdens haar bezoek aan Sudan in mei 2015 werden gehinderd en lastiggevallen door de NISS. Uit angst voor repercussies zagen veel (mensenrechten)organisaties ervan af de Speciale Rapporteur te ontmoeten. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016.

²⁹⁷ Het Wetboek van Strafrecht beschouwt bijeenkomsten van meer dan vijf personen zonder vergunning als illegaal. Organisatoren moeten de autoriteiten 36 uur van tevoren in kennis stellen van bijeenkomsten en *raillies*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. In de 1991 *Criminal Law Act* zijn bepaalde misdrijven (bijvoorbeeld verstoring van de openbare orde) zo ruim geformuleerd

De autoriteiten maken geregeld gebruik van hun vergaande bevoegdheden om bijeenkomsten te verbieden.²⁹⁸ De politie en veiligheidsdienst verboden en verhinderden evenals tijdens de vorige verslagperiode geregeld demonstraties en bijeenkomsten van oppositiepartijen, studentenorganisaties en andere maatschappelijke organisaties. Daarnaast intervenueerden politie en veiligheidsdienst bij bijeenkomsten en demonstraties, waarbij arrestaties werden verricht. In veel gevallen werden arrestanten na korte tijd weer vrijgelaten. Een groot aantal arrestanten verklaarde mishandeld en gemarteld te zijn. Ook werden demonstraties met geweld beëindigd, waarbij soms dodelijke slachtoffers vielen.²⁹⁹

Politieke oppositie

Hoewel in Sudan een groot aantal partijen bij de *Political Parties Council* is geregistreerd, is er geen sprake van politieke vrijheid. Veel oppositiepartijen zijn geïnfiltreerd door de regeringspartij NCP.³⁰⁰ Activiteiten van oppositiepartijen worden op allerlei manieren ingeperkt. Politieke partijen moeten vooraf toestemming vragen om bijeenkomsten te houden. Geregeld worden bijeenkomsten van oppositiepartijen verboden en verhinderd. Ook is er sprake van het beperken van bewegingsvrijheid van en het gebruik van media en financiële middelen door partijleden.³⁰¹

De NISS bleef zich in de verslagperiode schuldig maken aan willekeurige arrestatie en detentie van politieke activisten zonder aanklacht en proces. Leden van partijen als de *Sudanese Congress Party*, die een actieve jeugdbeweging heeft en geregeld publieke bijeenkomsten organiseert, de *Sudanese Communist Party*, de *Reform Now Party* en de *National Consensus Forces* (NCF) werden geregeld gearresteerd, maar ook leden van bijvoorbeeld de *Sudanese National Alliance Party*, de *National Umma Party* en de *Liberal Democratic Party* werden in de verslagperiode het slachtoffer van arrestaties.³⁰² Veelal werden de politieke activisten binnen enkele uren of dagen weer vrijgelaten; wel kregen zij veelal een (dagelijkse) meldingsplicht opgelegd voor nader verhoor. In een aantal gevallen werden activisten formeel aangeklaagd voor overtreding van artikelen van de *1991 Criminal Law Act*. In enkele gevallen vond een veroordeling plaats.³⁰³ Verscheidene arrestanten werden slachtoffer van

dat de autoriteiten deze veelvuldig gebruiken om het recht van vereniging en vergadering te beperken. ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015.

²⁹⁸ African Centre for Justice and Peace Studies, *Sudan Human Rights Monitor*; ICNL, *NGO Law Monitor: Sudan* (www.icnl.org/research/monitor/sudan.html update 19.08.2016).

²⁹⁹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month April 2016*.

³⁰⁰ Vertrouwelijke bron; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁰¹ ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Enkele voorbeelden: In augustus 2015 verbood de NISS een symposium van de *Sudanese Congress Party*. Amnesty International, *Amnesty International Report 2015/2016 – Sudan*, 24 februari 2016. In september 2015 sloten de autoriteiten het kantoor van de *Sudanese Republican Party* in Omdurman. Amnesty International, *Amnesty International Report 2015/2016 – Sudan*, 24 februari 2016. In februari 2016 verbood de NISS een politiek forum van de *Sudanese Communist Party*. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of February 2016*. In juli 2016 verbood de NISS een politiek seminar van de *Reform Now Movement*. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of July 2016*. Zie ook US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁰² Zo werden in de periode 4 – 27 november 2016 minstens 42 oppositieleden (34 *Sudan Congress Party*, vier *Reform Now Movement* en vier *National Consensus Forces*) door de NISS gearresteerd. Deze arrestaties hadden te maken met politiek verzet en protesten tegen de hogere kosten van benzine, elektriciteit, transport, voedsel en medicijnen als gevolg van bezuinigingsmaatregelen door de Sudanese regering. Amnesty International, *Opposition members held as protests continue*, 28 november 2016.

³⁰³ Op 6 juli 2015 werden drie leden van de *Sudanese Congress Party* (SCP), Asim Omer Hassan, Ibrahim Mohammed Zain en Mastoor Ahmed, gestraft met twintig zweepslagen vanwege het verstoren van de openbare orde. Zij hadden zich op een bijeenkomst in april 2015 kritisch uitgelaten over de verkiezingen. Op 7 januari

mishandeling en foltering tijdens hun verhoor.³⁰⁴ In de verslagperiode belette de NISS verscheidene oppositieleiders naar het buitenland af te reizen.³⁰⁵

In de verslagperiode liepen personen met (vermeende) banden met de Darfurese rebellengroepen en SPLM/N (met name leden van Nuba en Ingessana) risico op willekeurige arrestatie en detentie in Darfur, Zuid-Kordofan en Blue Nile maar ook daarbuiten.³⁰⁶

Protesten

Uit angst voor gewelddadig optreden van de politie en de veiligheidsdiensten werden tijdens de verslagperiode nauwelijks meer protestbetogingen georganiseerd. De autoriteiten hebben in de verslagperiode bij enkele (vooral sociaaleconomische- en politieke) protesten en andere publieke bijeenkomsten die nog wel plaatsvonden hardhandig ingegrepen. Sudanese veiligheidsdiensten gebruikten daarbij soms buitensporig geweld.³⁰⁷

Hieronder volgen enkele voorbeelden van protesten:

- Op 10 januari 2016 gebruikten leden van *Central Reserve Police* (CRP) en NISS traangas en vuurden met scherp om een demonstratie van ontheemden voor het kantoor van de gouverneur van West-Darfur in El Geneina te beëindigen. Hierbij vielen minstens zeven doden;³⁰⁸

2016 werden drie activisten van de SCP voor eenzelfde 'vergreep' veroordeeld tot een maand voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 2.000 SDG (295 EUR). FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016; Amnesty International, *Three opposition members harassed by NISS*, 17 augustus 2015. Radio Dabanga, *Sudanese Congress Party activists convicted in Khartoum North*, 7 januari 2016.

³⁰⁴ Amnesty International, *Three opposition members harassed by NISS*, 17 augustus 2015; ACJPS en Human Rights Watch, *Sudan: Wave of opposition arrests*, 28 augustus 2015; Amnesty International, *Sudan: Dire human rights situation continues. Amnesty International Submission to the UN Universal Periodic Review, May 2016*, september 2015; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016; UNSC, S/2015/1027, 24 december 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

³⁰⁵ Hun paspoort werd op de luchthaven ingenomen voor of na een buitenlandse reis. In juni 2015 werden zeven oppositieleiders belet Sudan te verlaten om een hoorzitting van het Europese parlement bij te wonen. In september 2015 belette de NISS drie oppositieleiders om naar Parijs te reizen voor besprekingen. In november 2015 werden leiders van de *National Consensus Forces* (NCF) belet om naar Parijs af te reizen voor een bijeenkomst van de *Sudan Call*. FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. FCO, *Sudan – in-year update July 2015*, 15 juli 2015. UNSC, S/2015/1027, 24 december 2015. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month November 2015*.

³⁰⁶ De SPLM/N bestaat grotendeels uit Nuba-stamleden, zodat de Nuba al snel met de gewapende oppositie worden geïdentificeerd. Toch vindt men ook Nuba in het leger en de paramilitaire troepen. De Ingessana stemden in 2010 massaal voor de SPLM/N. Leden van de Ingessana worden derhalve al snel verdacht van steun aan de gewapende strijd van SPLM/N. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2016; ACJPS, *Two men at serious risk after torture and custodial death at West Darfur military base*, 29 juli 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁰⁷ Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016. ACJPS, *Protesters calling for justice for victims of 2013 protest killings*, 10 februari 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁰⁸ De demonstranten waren Masalit ontheemden uit het dorp Mouli die de gouverneur om bescherming vroegen tegen het geweld tegen hun dorp. Het dorp Mouli was op 9 en 10 januari 2016 aangevallen en platgebrand door vermoedelijk leden van de *Rapid Support Forces*. Om hun eisen kracht bij te zetten hadden de demonstranten brandgesticht. Tijdens de begrafenis de volgende dag werden opnieuw minimaal drie personen gedood door vuur van de NISS. De volgende dagen werden in verband met de demonstratie van 10 januari nog meer personen opgepakt, waaronder enkele Masalit leiders en enkele Darfurese studenten (leden van de studentenvleugels van SLA/MM en SLA/AW). Zij werden na enkele dagen verhoord en mishandeld te zijn weer vrijgelaten. ACJPS, *Sudan must protect civilians in West Darfur and reign in security forces after village burned and protesters lethally shot*, 14 januari 2016; ACJPS, *West Darfur: One student dead after heavy beatings and serious concern for safety of*

- Op 15 februari 2016 werden vijftien vrouwelijke demonstranten bij een busstation in Khartoum hardhandig gearresteerd. Na een korte detentie werden zij weer vrijgelaten. Zij demonstreerden voor gerechtigheid en berechting van de verantwoordelijken voor de dood van naar verluidt minstens 185 demonstranten in september/oktober 2013;³⁰⁹
- Op 30 januari 2016 organiseerde de *Nubian Commission against Dal Dam* (NCDD) een protest tegen de bouw van dammen in Nubië. Zes activisten werden gearresteerd en aangeklaagd voor oproer en verstoring van de openbare orde.³¹⁰

Studenten

In de verslagperiode werden politiek actieve studenten evenals tijdens de vorige verslagperiode het slachtoffer van bedreiging, detentie (zonder aanklacht) en marteling. Ook gebruikten de autoriteiten buitensporig geweld (traangas, wapenstok, rubberkogels en schieten met scherp) om protesten en bijeenkomsten van studenten te beëindigen, waarbij doden en gewonden vielen. Op verschillende universiteiten in Darfur werden studenten, veelal met banden met de *United Peoples Front* (UPF), een studentenvleugel van de *Sudan Liberation Movement/Abdul Wahid* (SLM/AW), het slachtoffer van geweld door politie en NISS. Ook op universiteiten buiten Darfur werden Darfurese studenten (onder meer leden van de *Darfur Student Alliance* en *Darfur Student Association*) en andere oppositie voerende studenten het slachtoffer van geweld. Bij het geweld speelde naast politie en NISS ook NCP-gelieerde studenten een belangrijke rol.³¹¹ Hieronder volgen enkele voorbeelden.

- Op 25 en 26 oktober 2015 hielden Darfurese studenten een vreedzame *sit-in* op de *Holy Quran University* in Omdurman als protest tegen het besluit van de universiteit om de vrijstelling van betaling van collegegeld voor Darfurese studenten uit te stellen. De politie, NISS en regeringsgezinde studenten, beëindigden met geweld de *sit-in*. Verscheidene deelnemers werden gearresteerd;³¹²

another student detained incommunicado at security offices, 8 februari 2016; ACJPS, Protesters calling for justice for victims of 2013 protest killings, 10 februari 2016. SUDO, Human rights abuses in Sudan over the month of January 2016.

³⁰⁹ In augustus 2015 deelde de *Sudan Advisory Council for Human Rights* mee dat de Sudanese regering contact had opgenomen met de familie van 85 betogers die waren gedood bij bovengenoemde demonstraties in september 2013. De regering bood hen ofwel een financiële schadevergoeding aan ofwel het openen van een rechtszaak. Van deze families gingen 81 akkoord met een schadevergoeding, terwijl vier verzochten om een rechtszaak. De regering zou drie miljoen SDG (440.000 EUR) voor deze schadevergoeding (in Sudan 'diya' of *blood money* genoemd) hebben uitgetrokken, oftewel 40.000 SDG (5.900 EUR) per slachtoffer. De overheid stelt dat 77 families inmiddels financiële genoegdoening hebben geaccepteerd en gekregen. Volgens mensenrechtenverdedigers is dit niet waar. De Sudanese autoriteiten hebben weliswaar de dood van 85 demonstranten erkend maar weigeren een onafhankelijk onderzoek. Van de aanklachten heeft er slechts één tot een rechtszaak geleid. De aanvankelijke veroordeling voor moord werd in hoger beroep echter ongedaan gemaakt. Zie voor bijzonderheden over de demonstraties het algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. ACJPS, *Protesters calling for justice for victims of 2013 protest killings*, 10 februari 2016. Vertrouwelijke bron. Amnesty International e.a., *Letter from 36 NGOs and individuals regarding the human rights situation in Sudan in advance of the 33rd session of the UN Human Rights Council*, 7 september 2016. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³¹⁰ SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month January 2016*.

³¹¹ UNSC, S/2015/1027, 24 december 2015; Amnesty International, *Sudan. Dire human rights situation continues. Submission to the UN Universal Periodic Review, May 2016*, september 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan, 2015/2016*; Radio Dabanga, *Students wounded in protest, fighting in Sudan*, 1 april 2016.

³¹² Een aantal arrestanten werd na een korte detentie zonder aanklacht weer vrijgelaten. Anderen werden op borgtocht vrijgelaten maar bleven aangeklaagd voor overtreding van de 1991 *Criminal Law Act*. Verscheidene arrestanten werden het slachtoffer van mishandeling en marteling. Amnesty International, *Whereabouts of*

- Op 14 december 2015 werd de student Emad Al Sadig Ismael Hamdoun, lid van de *National Umma Party* en van de jeugdbeweging *Girifna* door de NISS gearresteerd vermoedelijk vanwege openlijke beschuldiging van marteling aan het adres van de NISS. Kort daarop werd ook zijn broer gearresteerd. In september 2016 werden zij veroordeeld tot gevangenisstraffen van een half jaar, respectievelijk een jaar;³¹³
- Op 31 januari 2016 greep de NISS hardhandig in bij een politiek forum aan de El Geneina universiteit in West-Darfur. Eén van de gearresteerde studenten zou als gevolg van mishandelingen zijn overleden;³¹⁴
- In april 2016 vonden op bijna alle universiteiten in Sudan gewelddadige confrontaties plaats tussen studenten en de NISS. De protesten begonnen op de universiteit van Khartoum op 13 april 2016 als gevolg van berichten dat de regering plannen had om universiteitsgebouwen te verkopen aan investeerders;³¹⁵
- Op 19 april 2016 stierf Abubakar Hassan, student aan de Universiteit van Kordofan in El Obeid (Noord-Kordofan), na een schot in zijn hoofd tijdens een mars. Zevenentwintig andere studenten raakten gewond waarvan vijf ernstig;³¹⁶
- Op 27 april 2016 werd Mohamed al-Sadiq Wayo, een student aan de Omdurman Ahlia University, tijdens een demonstratie doodgeschoten door leden van NISS na een politiek forum georganiseerd door de *Nuba Mountains Students Association*;³¹⁷

Darfuri students unknown, 17 november 2015; Amnesty International, *Eight Darfuri students released*, 27 januari 2016.

³¹³ Op 6 januari 2016 werd Emads broer, Erwa Al Sadig Hamdoun, eveneens lid van de *National Umma Party* en jeugdactivist, die zich voor de zaak van zijn broer inzette, gearresteerd. Beiden werden beschuldigd van verscheidene overtredingen van de 1991 *Criminal Law Act*. Amnesty International, *Safety concerns for detained student activist*, 18 december 2015; Amnesty International, *Activist pushing for brother's release detained*, 29 januari 2016; Amnesty International, *Brothers convicted, one freed, one still held*, 14 september 2016.

³¹⁴ Het forum was georganiseerd door de *United Peoples Front*, een studentenvleugel van de *Sudan Liberation Movement/Abdul Wahid* (SLM/AW), om te discussiëren over de gewelddadige aanval op het dorp Mouli van 9 en 10 januari 2016. De NISS kreeg bij zijn gewelddadig ingrijpen de steun van een regeringsgezinde studentenmilitie. In totaal werden minimaal 24 demonstranten gearresteerd. Tijdens de arrestaties en de verhoren werd veel geweld gebruikt. Een arrestant, Salah al Din Gamar Ibrahim, zou als gevolg van de mishandelingen zijn overleden. Twaalf arrestanten werden aangeklaagd voor verscheidene overtredingen van de 1991 *Criminal Law Act* maar na een aantal dagen werden deze aanklachten weer ingetrokken en werden zij vrijgelaten. Minimaal één arrestant bleef zonder aanklacht *incommunicado* gedetineerd. ACJPS, *West Darfur: One student dead after heavy beatings and serious concern for safety of another student detained incommunicado at security offices*, 8 februari 2016; SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month January 2016*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³¹⁵ De protesten sloegen over naar andere universiteiten in het land en werden met geweld door veiligheidstroepen beëindigd, waarbij twee doden en tientallen gewonden vielen. De autoriteiten beschuldigde de studenten van het gebruik van geweld en klaagden één van hen aan wegens moord. Volgens berichten zouden ook gewapende regeringsgezinde studentenmilities een rol hebben gespeeld bij het beëindigen van de protesten. Tientallen studenten werden gearresteerd. De meeste arrestanten werden na een korte detentie zonder aanklacht weer vrijgelaten. Anderen werden wel vrijgelaten maar bleven aangeklaagd voor overtreding van de 1991 *Criminal Law Act*. Ook bleef een aantal *incommunicado* gedetineerd zonder enige aanklacht. Veel arrestanten werden naar verluidt het slachtoffer van seksueel geweld, mishandeling en/of marteling. Amnesty International, *Six protesters detained without charge*, 29 april 2016; Amnesty International, *Student activists detained without charge*, 20 april 2016; Human Rights Watch, *Sudan: Students, activists at risk of torture*, 25 mei 2016; SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month April 2016*.

³¹⁶ Het geweld vond plaats toen de NISS met scherp op een vreedzame studentenmars schoot. De studenten wilden bij de *Student Union* een lijst indienen met pro-oppositie kandidaten voor de komende studentenverkiezingen. Amnesty International, *Sudan: Government must investigate brutal killing of 18-year-old university student by intelligence agents*, 20 april 2016; Human Rights Watch, *Open letter from 39 NGO's and individuals concerning excessive use of force by Sudanese authorities*, 3 mei 2016; Freedom House, *Sudan: Security forces violently respond to student protests*, 5 mei 2016.

³¹⁷ Het forum was georganiseerd naar aanleiding van de dood van Abubakar Hassan en het gewelddadig ingrijpen bij studentendemonstraties. Human Rights Watch, *Open letter from 39 NGO's and individuals concerning excessive use of force by Sudanese authorities*, 3 mei 2016; Freedom House, *Sudan: Security forces violently respond to student protests*, 5 mei 2016. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

- Op 16 mei 2016 vielen de NISS, NCP-gelieerde studenten en *SPLM-Peace Wing*-gelieerde studenten en SPLM/N-leden aan bij de viering van het 33-jarige bestaan van de SPLM op de Al-Nileen University in Khartoum. Een groot aantal studenten en activisten raakten bij deze aanval gewond;³¹⁸
- In juni 2016 werd de student Mohamed Bagari door een rechtbank in Khartoum-Noord veroordeeld tot de doodstraf. Hij werd verantwoordelijk gehouden voor de dood van Mohamed Awad, de secretaris-generaal van de *Islamic Students' Movement* op het *East Nile College*.³¹⁹

2.3.3 Vrijheid van godsdienst

De vrijheid van godsdienst is verankerd in de interim-grondwet van Sudan. Ook is er in de deelstaat Khartoum een *Commission for the Rights of Non-Moslims* om de rechten van niet-moslims te beschermen.³²⁰

Meer dan 97% van de Sudanese bevolking is moslim (vrijwel allen soennieten). In Sudan is ongeveer drie procent van de bevolking christelijk, waaronder Koptisch, Grieks orthodox, Ethiopisch orthodox, Eritrees orthodox, Rooms-katholiek, Anglicaans, Presbyteriaans, Zevendedagsadventisten, Jehovah's getuigen en verschillende Pinkster- en Evangelische gemeenschappen.³²¹ Volgens een bron kunnen Kopten en Rooms-katholieken in relatieve vrijheid hun godsdienst uitoefenen. Anders ligt dat bij met name meer missionair ingestelde stromingen.³²² Over het algemeen zijn in Sudan de maatschappelijke verhoudingen tussen moslims en christenen goed.³²³

Volgens *Freedom House* toont de Sudanese regering zich sinds 2013 in toenemende mate intolerant tegenover christenen en wijst hierbij op de vernietiging van kerken, het sluiten van kerkelijke ngo's, de uitwijzing van buitenlandse christelijke kerkleden en de detentie van evangelische christenen.³²⁴ Dit proces lijkt ogenschijnlijk in strijd met de toenemende de-islamisering binnen de Sudanese politiek die tijdens de verslagperiode plaatsvond. Zie paragraaf 1.1.2.

Verscheidene mensenrechtenorganisaties wijzen op de beperking van religieuze vrijheden en discriminatie van religieuze minderheden op het gebied van werk en onderwijs.³²⁵ Deze ontwikkelingen lijken haaks te staan op de de-islamisering in de Sudanese politiek die tijdens de verslagperiode plaats vond.

³¹⁸ SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month May 2016*.

³¹⁹ Awad kwam om het leven bij een gewelddadige confrontatie tussen NCP-gelieerde studenten en studenten van de *Darfur Student Association* aan het *East Nile College*. Aanvankelijk was Bagari veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf en het betalen van een schadevergoeding van 40.000 SDG (5.900 EUR). Nadat Bagari's advocaat tegen deze straf in beroep was gegaan, werd Bagari in beroep tot de doodstraf veroordeeld. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month May 2016*; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; ACJPS.org, *Darfur Student at risk of Death Penalty after Unfair Trial*, 15 juli 2016.

³²⁰ UNGA, *A/HRC/30/60*, 24 augustus 2015.

³²¹ USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016. Anderen bronnen noemen andere cijfers. US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³²² Vertrouwelijke bronnen.

³²³ US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³²⁴ Freedom House, *Freedom in the World, Sudan 2016*.

³²⁵ Het *African Centre for Justice and Peace Studies* (ACJPS), de *Fédération internationale des ligues des droits de l'homme* (FIDH) en het *IRRI* wijzen op een toenemende beperking van religieuze vrijheden in Sudan sinds 2013, met name voor christenen. De *Equal Rights Trust* bericht over discriminatie van religieuze minderheden in Sudan op het gebied van werk en onderwijs. *Equal Rights Trust, Shadow Report submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights at its 56th Session in relation to the combined in relation to the second and third periodic reports submitted by: Sudan*, augustus 2015; UNGA, *A/HRC/30/60*, 24 augustus 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015; Amnesty International, *Sudan: Dire human rights situation continues. Amnesty International Submission to the UN Universal Periodic Review*, september 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016.

De nationale wetgeving is een samenspel van rechtsregels en –bronnen, onder meer de sharia.³²⁶ In de wet is vastgelegd dat niet-moslims niet onderworpen kunnen worden aan straffen die de sharia voorschrijft. In de praktijk worden echter ook niet-moslims veroordeeld tot lijfstraffen.³²⁷ Bekering van de islam tot een ander geloof wordt beschouwd als afvalligheid en kan worden bestraft met de doodstraf. Een niet-moslim mag niet trouwen met een moslima tenzij hij zich bekeert tot de islam. De Sudanese regering tolereert naar verluidt het gebruik van humanitaire hulp als middel om mensen tot de islam te bekeren. Ook geeft zij standaard toestemming voor de bouw van nieuwe moskeeën, vaak met financiële steun van de overheid – dit in tegenstelling tot de bouw van kerken – en krijgen moslims voorrang bij overheidsbanen- en voorzieningen.³²⁸

Blasfemie en afvalligheid

In februari 2015 werd de definitie van blasfemie en de bestraffing daarvan in artikel 125 van de *Criminal Code* gewijzigd. Onder blasfemie valt nu het beledigen van de koran en de profeet Mohammed met inbegrip van zijn metgezellen en zijn vrouwen. De maximumstraf voor blasfemie werd verhoogd naar vijf jaar gevangenisstraf. Afvalligheid (*apostacy*) van de islam is strafbaar gesteld in artikel 126 van het Wetboek van Strafrecht (*Criminal Code*). Afvalligheid kan niet alleen blijken uit de overgang tot een ander geloof maar ook uit nadrukkelijke minachting voor de leer van de islam en de profeet Mohammed. Voor afvalligheid van de islam kan de doodstraf worden opgelegd. In februari 2015 werd artikel 126 van de *Criminal Code* zodanig gewijzigd dat een geloofsafvallige die berouw toont kan worden veroordeeld tot maximaal vijf jaar gevangenisstraf en een niet-gelimiteerd aantal zweepslagen. Deze wijzigingen lijken met name gericht tegen sjiitische moslims.³²⁹ De afgelopen jaren heeft Sudan haar betrekkingen met Saoedi-Arabië aangehaald ten koste van haar betrekkingen met Iran. Ook heeft de Sudanese regering het Iraans cultureel centrum gesloten vanwege het verspreiden van de sjiitische versie van de islam. In enkele gevallen werd vervolging wegens afvalligheid ingesteld, maar leidde dit niet tot een veroordeling.³³⁰

Vernietiging en confiscatie van kerken

In augustus 2015 bepaalde het *Administrative Court of Appeal* in Khartoum dat de erkenning door het *Ministry of Guidance and Religious Endowments* van een alternatieve *Land and Buildings Committee van de Khartoum Bahri Evangelical Church* (onderdeel van de *Sudan Evangelical Presbyterian Church* (SEPC)) in strijd

³²⁶ http://www.nyulawglobal.org/globalex/Sudan.html#_D_.Formal_Laws.

³²⁷ Amnesty International, *Women risk flogging for 'indecent' clothing*, 9 juli 2015; Amnesty International, *Eight girls free, one other risks flogging*, 21 augustus 2015; Amnesty International, *Court overturns student's flogging sentence*, UA 151/15 AFR 54/2783/2015, 10 november 2015; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016.

³²⁸ In juli 2014 kondigde de minister van *Guidance and Religious Endowments* aan dat de regering geen toestemming meer zou geven voor de bouw van nieuwe christelijke kerken. Ook in rechtszaken worden moslims bevoordeeld boven niet-moslims. Buitenlandse kerkelijke functionarissen is het niet toegestaan om buiten Khartoum te reizen. Verder geven schoolboeken een stereotiep negatief beeld van niet-moslims. Amnesty International, *Sudan: Dire human rights situation continues. Amnesty International Submission to the UN Universal Periodic Review*, september 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016.

³²⁹ De sjiitische moslims vormen minder dan één procent van het totale aantal moslims in Sudan. De meeste sjiieten wonen in Khartoum en omgeving. pewforum.org, *Mapping the global muslim population*, oktober 2009.

³³⁰ In juli 2015 werd een tot het christendom bekeerde moslim door zijn vader bij de autoriteiten aangegeven op beschuldiging van afvalligheid. De zaak loopt nog. In september 2015 werd imam Al-Dirdiri Abd al-Rahman beschuldigd van afvalligheid omdat hij tot een ander dan God zou hebben gebeden tijdens het vrijdaggebed. Op 20 december 2015 werd Abd al-Rahman vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. In november 2015 werden 27 moslims, onder wie twee imams en drie kinderen, in Khartoum gearresteerd. Zij werden beschuldigd van afvalligheid vanwege het praktiseren van een afwijkende versie van de islam (niet erkennen van de autoriteit van de *Hadith*). Op 14 december 2015 werden zij op borgtocht vrijgelaten en op 9 februari 2016 werden de aanklachten tegen hen ingetrokken. CSW, *25 muslims on trial for apostacy*, 21 december 2015; CSW, *Apostacy case against muslims withdrawn*, 3 maart 2016. FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016.

was met de grondwet. Dit alternatieve comité wil kerkeigendommen verkopen aan zakenmensen.³³¹ Op 17 oktober 2015 werd een kerkgebouw van de *Lutheran Evangelical Church* in Gadaref verwoest door brandstichting. Op 21 oktober 2015 werd een kerkgebouw van de Lutheran Evangelical Church in Omdurman door de lokale autoriteiten afgebroken. Er werd geen toestemming gegeven voor herbouw. Op 27 oktober 2015 werd een kerkgebouw van de Sudan Church of Christ (SCC) in Omdurman afgebroken door de lokale autoriteiten.³³² Op 7 mei 2017 werd een kerk in Soba Al-Aradi door een bulldozer met de grond gelijk gemaakt.³³³ Volgens een bron moeten de (sporadische) afbraak en confiscatie van kerken mede in het licht worden gezien van het ingewikkelde dispuut over landeigendom in Sudan.³³⁴

Arrestaties en detenties

De rechtszaken tegen de Zuid-Sudanese voorgangers van de *Khartoum Bahri Evangelical Church*, Yat Michael Rout en Peter Yein Reith, werden op 6 augustus 2015 afgesloten. Nadat zij hun straf van zes maanden hadden uitgezeten, keerden zij terug naar Zuid-Sudan. Enkele maanden later werd hun zaak heropend.³³⁵ Ook andere Evangelische voorgangers en kerkleden werden gearresteerd wegens het protesteren tegen het verkopen, slopen of confisqueren van kerkgebouwen. Zij werden na (soms na enkele maanden detentie) vrijgesproken of – als er geen aanklacht was ingediend – gewoon vrijgelaten.³³⁶

Op 19 december 2015 werden twee voorgangers van de *Sudan Church of Christ* (SCC), Hassan Abduraheem en Kuwa Shamal, gearresteerd. Beide voorgangers

³³¹ Voor zover bekend is deze uitspraak nog niet overgenomen door het *Ministry of Guidance and Religious Endowments*. In april 2016 werden opnieuw leden in het alternatieve comité benoemd. Het oorspronkelijke comité bleef op non-actief. In april 2016 werden verschillende leiders van de *Khartoum Bahri Evangelical Church* en het oorspronkelijke *Land and Buildings Committee* van de kerk voor korte tijd opgepakt of kregen een meldingsplicht. CSW, *Church wins legal battle over property*, 3 september 2015; CSW, *Church facing relentless official interference*, 14 april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016.

³³² CSW, *Two evangelical Lutheran churches destroyed*, 27 oktober 2015; CSW, *Sudan two pastors detained incommunicado*, 22 december 2015; FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016; US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³³³ Sudan Tribune, *Sudanese authorities demolish Church outside Khartoum*, 8 mei 2017.

³³⁴ Vertrouwelijke bron.

³³⁵ Rout en Reith werden uiteindelijk veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf voor vergrijpen als het verstoren van de openbare orde. In december 2014 waren zij gearresteerd vanwege hun protesten tegen de confiscatie van kerkeigendommen en de behandeling van christenen in Sudan. In eerste instantie werden zij beschuldigd van zware vergrijpen als het ondermijnen van het staatsbestel en blasfemie, waarvoor de doodstraf kan worden opgelegd. Na hun vrijlating keerden zij naar Zuid-Sudan terug. In november 2015 besloot het *Criminal Court of Appeal* in Khartoum de zaak te heropenen vanwege 'nieuw bewijs' en op 30 november 2015 werd een arrestatiebevel uitgevaardigd tegen beide voorgangers. Amnesty International, *Two pastors sentenced to time served, released*, 7 augustus 2015; CSW, *Sudan pastors released from prison*, 5 augustus 2015; Human Rights Watch, *Joint NGO letter: Human Rights Situation in Sudan*, 3 september 2015; FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016; US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³³⁶ In juli 2015 werden Hafiz Mengisto, voorganger van de *Khartoum Bahri Evangelical Church*, en mr. Mohaned Mustafa, advocaat van de *Khartoum Bahri Evangelical Church*, gearresteerd omdat zij hadden geprotesteerd tegen de – in hun ogen – onterechte sloop van een van de kerkgebouwen. In december 2015, respectievelijk januari 2016, werden zij vrijgesproken van de aanklacht 'obstructie van een ambtenaar in functie'. Op 14 december 2015 werd mr. Talahon Nigosi Kassa Ratta, activist en lid van de *Khartoum Bahri Evangelical Church*, gearresteerd zonder opgave van reden. Ratta was betrokken bij het organiseren van protesten tegen de confiscatie van kerkeigendommen. Op 10 mei 2016 werd hij vrijgelaten. In maart 2016 werden twee leiders van de *El Izba Baptist Church* en drie leiders van de *Sudan Church of Christ* (SCC) gearresteerd en dezelfde dag weer vrijgelaten, zij het met een dagelijkse meldingsplicht. Op 8 mei 2016 werd mr. Rafat Obid, voorzitter van het legale *Land and Buildings Committee* van de *Khartoum Bahri Evangelical Church*, gearresteerd en beschuldigd van persoonsverwisseling, vervalsing en illegaal gebruik van goederen en fondsen. Hij is op borgtocht vrijgelaten en wacht de rechtszaak af. Op 7 juli 2016 werden zeventien leden en leiders van de *Khartoum Bari Evangelical Church* gearresteerd vanwege protesten tegen de verkoop van de kerkelijke opleidingsschool. Drie personen werden vrijgelaten en de overige veertien werden veroordeeld tot het betalen van een geldboete. CSW, *Sudan religious leader on trial*, 16 december 2015; CSW, *Sudan evangelical church minister acquitted*, 5 januari 2016. CSW, *Sudan christian activist released*, 11 mei 2016. CSW, *Clergymen obliged to report daily*, 30 maart 2016. CSW, *Khartoum Bahri Evangelical Church members arrested*, 11 juli 2016; CSW, *14 church members charged with obstructing police*, 11 juli 2016.

werden samen met Abdulmonem Abdumawla, een Darfurese activist, en Petr Jašek, een Tsjechische missionaris en filmmaker, beschuldigd van verschillende misdrijven, waaronder het deelnemen aan een criminele samenzwering, en misdrijven tegen de staat en spionage (in het geval van Petr Jašek).³³⁷ Op 29 januari 2017 werd Petr Jašek tot levenslange (in Sudan maximaal 24 jaar) gevangenisstraf veroordeeld. Hassan Abduraheem en Abdulmonem Abdumawla werden beiden tot twaalf jaar gevangenisstraf veroordeeld.³³⁸ Na een bezoek van de Tsjechische minister van Buitenlandse Zaken aan Sudan werd Petr Jašek op 26 februari 2017 vrijgelaten. Abduraheem en Abdumawla kregen op 12 mei 2017 gratie.³³⁹

De Sudanese regering tolereerde evenmin kritiek van islamitische geestelijken. Op 14 juli 2016 werd Yousef Abdallah Abker, een islamitische geestelijke, gearresteerd na een preek waarin hij kritiek uitte op de regering en haar optreden in Darfur.³⁴⁰ Hij werd op grond van de *Emergency Law* veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf en verbanning uit El-Geneina.³⁴¹

Toepassing van lijfstraffen op moslims en niet-moslims

Jaarlijks worden vele moslim- maar ook christelijke vrouwen (vaak uit gemarginaliseerde gemeenschappen) veroordeeld tot boetes en/of zweepslagen vanwege het overtreden van artikel 152 van de *Criminal Code* ('onfatsoenlijke kleding en immoreel gedrag'). Zie voor bijzonderheden paragraaf 2.3.5.³⁴²

Volgens een bron is de toepassing van lijfstraffen op christelijke vrouwen uit gemarginaliseerde vluchtelingengemeenschappen vanwege onfatsoenlijke kleding een goed voorbeeld van de verwevenheid van verschillende aspecten (religie, etniciteit, klasse en geslacht).³⁴³ Ook het *US Department of State* geeft aan dat door de overlap van religie en etniciteit het vaak moeilijk is te bepalen of incidenten voornamelijk een religieuze achtergrond hebben.³⁴⁴ De eerstgenoemde bron geeft ook aan dat de vervolging van christenen niet zozeer een religieuze achtergrond heeft maar meer te maken heeft met veiligheidsproblematiek: mogelijke banden met rebellen in Darfur en Nuba.³⁴⁵

2.3.4 *Bewegingsvrijheid*

Sudanezen kunnen in beginsel vrij reizen. In gebieden waar de noodtoestand van kracht is (Darfur, Blue Nile en Zuid-Kordofan) is deze vrijheid (plaatselijk) ingeperkt.

³³⁷ Hassan Abduraheem en Kuwa Shamal zijn afkomstig uit het Nuba-gebergte in Zuid-Kordofan. Kuwa Shamal werd op 21 december 2015 vrijgelaten, zij het met een dagelijkse meldingsplicht. Op 24 mei 2016 werd Shamal opnieuw gearresteerd. De arrestaties zouden naar verluidt te maken hebben met fondswerving voor een medische behandeling van een tijdens demonstraties in 2013 gewond geraakte Darfurese student en de deelname aan een christelijke conferentie in Addis Abeba waar onder meer gesproken werd over de vervolging van christenen in Sudan. CSW, *Sudan two pastors detained incommunicado*, 22 december 2015; CSW, *Church minister released*, 22 januari 2016; CSW, *Sudan christian activist released*, 11 mei 2016; CSW, *Church of Christ Minister Kuwa Shamal rearrested*, 31 mei 2016; CSW, *Three Sudanese men appear in court*, 23 augustus 2016; SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of August 2016*; Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, *Briefing Notes, Sudan*, 29 augustus 2016; CSW, *Charges against Czech national underpin case*, 16 september 2016; CSW, *CSW concerned by delays in trial of four men*, 2 november 2016. Amnesty International, *Four prisoners of conscience on trail*, 18 november 2016.

³³⁸ Radio Dabanga, *Long prison sentences in Sudan espionage case*, 29 januari 2017.

³³⁹ <http://www.releaseinternational.org/sudan-freedom-for-our-czech-brother-petr/>. Vertrouwelijke bron.

³⁴⁰ Amnesty International, *Religious scholar detained without charge*, 21 juli 2016.

³⁴¹ SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of July 2016*.

³⁴² Vertrouwelijke bron; CSW, *Twelve women arrested after leaving church meeting*, 1 juli 2015; CSW, *Two Christian women convicted of public indecency*, 16 juli 2015; CSW, *Three Christian women fined for indecent dress*, 12 augustus 2015; CSW, *Christian woman found innocent of public indecency*, 17 augustus 2015; CSW, *Court overturns conviction of Christian woman*, 16 oktober 2015; Amnesty International, *Women risk flogging for 'indecent' clothing*, 9 juli 2015; Amnesty International, *Eight girls free, one other risks flogging*, 21 augustus 2015; Amnesty International, *Court overturns student's flogging sentence*, UA 151/15 AFR 54/2783/2015, 10 november 2015; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016.

³⁴³ Vertrouwelijke bron.

³⁴⁴ US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³⁴⁵ Vertrouwelijke bron.

In gebieden waar sprake is van geweldsuitbarstingen of gewapend conflict worden veelal controleposten opgericht. Het komt geregeld voor dat aan personen de toegang tot dergelijke gebieden wordt geweigerd. Troepen van UNAMID en (internationaal) personeel van humanitaire organisaties ondervonden in de verslagperiode geregeld beperkingen in hun bewegingsvrijheid.³⁴⁶ Ook VN-rapporteurs hadden tijdens bezoeken aan Sudan niet onbeperkt toegang tot alle gebieden.³⁴⁷ Een aantal kritische mensenrechtenactivisten, journalisten en politici werd de uitreis naar het buitenland geweigerd.³⁴⁸

Zuid-Sudan

Het grensverkeer tussen Sudan en Zuid-Sudan bleef hinder ondervinden van onderlinge spanningen.³⁴⁹

Op 26 januari 2016 gaf de Sudanese president opdracht om de grensposten met Zuid-Sudan te heropenen. Ook kondigde hij de hervatting aan van het riviertransport tussen Kosti (Sudan) en Juba (Zuid-Sudan). In maart 2016 veranderde de stemming. Na wederzijdse beschuldigingen van steun aan rebellengroepen en obstructie van gemaakte afspraken³⁵⁰, werd op 29 maart 2016 in de media bericht dat de Sudanese regering besloten zou hebben om de grens met Zuid-Sudan opnieuw te sluiten. Echter, op een bijeenkomst van de *Joint Political and Security Mechanism* (JPSM) in juni 2016 kwamen beide partijen alsnog overeen dat de tien grensovergangen tussen beide landen in twee fases zouden worden heropend.³⁵¹ Op 8 november 2016 trok Zuid-Sudan zijn troepen terug uit de grenszone en werd de grens opnieuw geopend.³⁵²

Door de oplopende spanningen in Zuid-Sudan weken in de verslagperiode veel Zuid-Sudanezen uit naar Sudan. Zie ook paragraaf 2.4.5.

2.3.5

Rechtsgang

De rechterlijke macht in Sudan is inefficiënt en gevoelig voor corruptie.³⁵³ Hoewel de interim-grondwet voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht, is de rechterlijke macht grotendeels ondergeschikt aan regering en regeringsapparaat (lees: de veiligheidsdienst), vooral in zaken van (vermeende) misdaden tegen de staat. Zo nu en dan gaven rechtbanken blijk van een zekere mate van onafhankelijkheid, maar politieke inmenging vond veelvuldig plaats, met name bij processen tegen oppositieleiden en mensenrechtenverdedigers.³⁵⁴ Ook waren er berichten van intimidatie van (mensenrechten) advocaten en een toegenomen infiltratie binnen het Openbaar Ministerie door de veiligheidsdienst. De benoeming van de hoogste rechters is voorbehouden aan de president en verscheidene hoge rechters zijn

³⁴⁶ Freedom House, *Freedom in the World, Sudan 2016*.

³⁴⁷ FCO, *Sudan – in-year update December 2015*, 21 april 2016.

³⁴⁸ Freedom House e.a., *Joint Letter: Sudan blocks civil society participation in UN-led human rights review*, 1 april 2016; ACJPS, *Sudanese human rights defenders prevented from travel to Geneva UPR meeting*, 28 maart 2016; Sudan Tribune, *Travel ban on opposition leaders shows human rights crisis in Sudan: al-Digair*, 15 januari 2017.

³⁴⁹ In oktober 2015 vond in Addis Abeba een buitengewone vergadering plaats van het *Joint Political Security Mechanism* (JPSM). Tijdens deze bijeenkomst accepteerden Sudan en Zuid-Sudan beiden de kaart van de *Safe Demilitarised Border Zone* (SDBZ) van november 2011, inclusief de scheidingslijn tussen noord en zuid. Beide partijen lieten echter weten dat deze afspraak geen betekenis had voor de definitieve grensafbakening.

³⁵⁰ Sudan begon Zuid-Sudan opnieuw te beschuldigen van steun aan de rebellen van de SPLM/N (verlenen van onderdak en actieve steun). Zuid-Sudan beschuldigde de Sudanese regering op haar beurt van bombardementen op Zuid-Sudanees grondgebied. De Sudanese ambassade in Juba beschuldigde de Zuid-Sudanese regering ook van het niet uitvoeren van haar belofte haar troepen tot acht kilometer van de grens terug te trekken. Ook zou Zuid-Sudan niet meewerken aan het *Joint Political and Security Mechanism*.

³⁵¹ UNSC, S/2016/353, 15 april 2016 en S/2016/864, 12 oktober 2016.

³⁵² Sudan Tribune, *South Sudan withdraws troops from border with Sudan*, 8 november 2016.

³⁵³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁵⁴ Lagere rechtbanken voldoen volgens Freedom House aan bepaalde procesvereisten, maar hogere rechtbanken staan onder politieke controle. Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*.

tevens verbonden aan een ministerie. Verder is het *Constitutional Court* volgens bronnen niet onafhankelijk en schiet het Hof tekort in het toetsen van rechtspraak en wetgeving aan interim-grondwet en internationale verdragen. Tenslotte legt de regering geregeld uitspraken van rechtbanken naast zich neer.³⁵⁵

Het recht op een eerlijk proces is in Sudan wettelijk gewaarborgd, maar in de praktijk wordt dit recht niet gerespecteerd. Verdachten genieten nagenoeg geen juridische bescherming. Dit geldt in het bijzonder voor personen die worden vastgehouden in detentiecentra van de nationale veiligheidsdienst, de *National Intelligence and Security Service* (NISS).³⁵⁶ Het mandaat van de NISS werd begin 2015 verder uitgebreid.³⁵⁷ De NISS heeft vrijwel onbeperkte immuniteit. Onder de Nationale Veiligheidswet genieten NISS-agenten civiele en strafrechtelijke onschendbaarheid voor daden die tijdens de uitoefening van hun functie of 'in goed vertrouwen' zijn gepleegd. De Sudanese regering weigert herhaaldelijk om beschuldigingen van mishandeling, marteling, excessief en dodelijk geweld door veiligheidsdiensten serieus te onderzoeken.³⁵⁸ Demonstranten die demonstreerden voor onafhankelijk onderzoek naar het gewelddadig ingrijpen van de politie en veiligheidsdienst werden opgepakt en mishandeld.³⁵⁹ De noodtoestand in Darfur, Blue Nile en Zuid-Kordofan maakt arrestaties en detentie zonder proces mogelijk.³⁶⁰

Ook bij rechtszaken voor militaire rechtbanken (die op *ad hoc* basis worden ingesteld) is het recht op een eerlijk proces niet gewaarborgd.³⁶¹ In Sudan worden in bepaalde gevallen ook burgers door militaire rechtbanken berecht.³⁶²

³⁵⁵ White & Case LLP, *Access to justice for children: Sudan*, mei 2015; Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bronnen.

³⁵⁶ De *National Security Act* (NSA) van 2010 geeft de NISS de bevoegdheid om verdachten te arresteren en tot vier en een halve maand vast te houden zonder aanklacht of tussenkomst van een rechter. Soms worden verdachten langer vastgehouden of kort na hun vrijlating opnieuw gearresteerd. Verdachten hebben vaak geen of zeer beperkte toegang tot een advocaat. Ook wordt veel bewijs gekwalificeerd als geheim en dus voor advocaten niet toegankelijk. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bronnen.

³⁵⁷ De NISS veranderde in een veiligheidsdienst met een breed mandaat en vergaande bevoegdheden. Amnesty International, *Sudanese National Intelligence Service empowered to violate human rights*, 19 maart 2015.

³⁵⁸ NISS-agenten kunnen alleen worden vervolgd als de directeur-generaal van de NISS besluit de immuniteit op te heffen. Dit gebeurt vrijwel nooit. Volgens de regering kent de NISS een intern rechtssysteem voor bestrafing en vervolging. In 2015 zouden 25 interne rechtszaken zijn afgehandeld. Ook is er sinds 2011 een speciale aanklager om NISS detenties te monitoren. Desondanks blijft het toezicht op NISS-arrestaties en -detenties te kort schieten. UNGA, *A/HRC/30/60*, 24 augustus 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*; Amnesty International, *International Report 2015/2016*, 24 februari 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁵⁹ ACJPS, *Protesters calling for justice for victims of 2013 protest killings*, 10 februari 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

³⁶⁰ Het betreft hier de *Emergency and Protection of Public Safety Act* (1997) en de *Emergency and Public Safety Bylaw* (1998). ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁶¹ Rechtszaken bij een militaire rechtbank duren soms kort en zijn soms geheim. Advocaten mogen hun cliënt adviseren maar niet in de militaire rechtbank het woord voeren. Ook is er geen beroep mogelijk. White & Case LLP, *Access to justice for children: Sudan*, mei 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁶² Op grond van de *Armed Forces Amendment Act* uit 2013 kunnen burgers voor verschillende overtredingen van de *1991 Criminal Law Act*, waaronder het verspreiden van 'valse informatie', door een militaire rechtbank worden berecht. ICNL, *NGO Law Monitor: Sudan* (www.icnl.org/research/monitor/sudan.html update 19.08.2016); ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016. Ook kunnen burgers die ervan verdacht worden lid te zijn van een rebellen- of paramilitaire groep door een militaire rechtbank worden berecht. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Sinds 2013 zijn verschillende burgers uit het Nuba-gebergte en Darfur door een militaire rechtbank berecht. Vertrouwelijke bronnen.

Ook bij speciale rechtbanken als de *Special Terrorist Courts* en de *Special Court for Crimes in Darfur* (SCCD) is het recht op een eerlijk proces niet gewaarborgd. Deze rechtbanken kunnen de doodstraf opleggen (zie 2.3.10).³⁶³ De *Special Terrorist Courts* werden volgens bronnen door de Sudanese regering gebruikt om politieke tegenstanders aan te pakken.³⁶⁴

Als gevolg van de grote geografische afstanden tussen rechtbanken en politiebureaus wordt vaak in eerste instantie lokale bemiddeling ingezet om geschillen op te lossen. In sommige gevallen doen tribale of traditionele rechtbanken, die buiten het officiële rechtstelsel opereren, uitspraak.³⁶⁵ In de conflictgebieden is het formele rechtssysteem buiten de steden feitelijk ontoegankelijk vanwege de afstanden, onveiligheid, gebrek aan informatie en bewustzijn, en de ondoelmatigheid en de autoritaire instelling van het rechtssysteem.³⁶⁶

Aangifte

Aangifte van een misdrijf bij de politie dient persoonlijk te gebeuren of door middel van een advocaat. Van de aangifte dient schriftelijk proces-verbaal te worden opgemaakt.³⁶⁷ Doorgaans ontvangt men een schriftelijk bewijs van de aangifte. Het in behandeling nemen van de aangifte is afhankelijk van de beoordeling door de officier van Justitie (*prosecution officer*). In het geval van tegenwerking door de autoriteiten kan men een klacht voorleggen aan de Nationale Mensenrechtencommissie.³⁶⁸ Alternatieven zijn media aandacht trekken of persoonlijke contacten mobiliseren. Ook kan de bemiddeling van een ngo of internationale organisatie worden ingeroepen. In sommige gevallen is dit effectief gebleken.³⁶⁹

Sharia rechtspraak

In de interim-grondwet is bepaald dat de nationale wetgeving gebaseerd is op de sharia.³⁷⁰ Overigens bestaat er nog onduidelijkheid of de nieuwe grondwet gebaseerd zal worden op de islamitische wetgeving en is de sharia vooralsnog één van de rechtsbronnen. In Sudan is bepaald dat niet-moslims niet onderworpen kunnen worden aan straffen die de sharia voorschrijft.³⁷¹ Voor hen gelden aangepaste straffen, maar deze zijn in de wet niet nader gespecificeerd, hetgeen

³⁶³ Bij deze rechtbanken zijn de rechten van de verdediging beperkt en zijn er beperkte beroepsmogelijkheden. Ook kunnen deze rechtbanken op basis van bekentenissen (zonder verder onderzoek naar de omstandigheden) tot een oordeel komen. ACJPS, *Eighteen members of the Sudanese Liberation Army – Minni Minawi sentenced to death by the Special Criminal Court on the Events in Darfur*, 17 december 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

³⁶⁴ Vertrouwelijke bron.

³⁶⁵ In veel deelstaten fungeren tribale of traditionele rechtbanken als aanvulling op het officiële rechtssysteem. In sommige afgelegen gebieden is zelfs helemaal geen sprake van officiële rechtsstructuren. Dit betekent dat tribale of traditionele rechtbanken daar niet alleen rechtspreken in familiezaken, civiele zaken of bij kleine criminele vergrijpen, maar ook in ernstiger zaken die vallen onder het strafrecht, waaronder verkrachting en moord. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁶⁶ UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016.

³⁶⁷ In de wet wordt de aangifte van een misdrijf bij de politie aangemoedigd. In de praktijk maken maar weinig Sudanese van deze mogelijkheid gebruik omdat het een tijdrovend proces is en de politie niet iedereen op dezelfde manier behandelt. Vertrouwelijke bron.

³⁶⁸ Vertrouwelijke bron.

³⁶⁹ Vertrouwelijke bron. White & Case LLP, *Access to justice for children: Sudan*, mei 2015.

³⁷⁰ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Het Sudanese strafrecht is mede gebaseerd op de sharia, met principes als *hudood*, *qisas* en *diyah*, en omvat bestraffing met zweepslagen en *cross amputation* (het verwijderen van de rechterhand en de linkervoet). Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁷¹ Interim National Constitution of the Republic of the Sudan 2005, artikel 156 sub d.

betekent dat de rechter zelf de straf kan bepalen. In de praktijk worden echter ook niet-moslims veroordeeld tot lijfstraffen.³⁷²

Openbare orde wetgeving

De *1991 Criminal Law Act* en de *Public Order Act* geven de autoriteiten vergaande bevoegdheden om schendingen van de openbare orde aan te pakken. Zo stelt artikel 152 van de *1991 Criminal Law Act* dat 'onfatsoenlijk en immoreel gedrag en kleding' strafbaar is. De *Public Order Act* geeft geen nadere omschrijving van de begrippen 'onfatsoenlijk' en 'immoreel', dus heeft de *Public Order Police* een ruime bevoegdheid om personen te arresteren. Volgens een vrouwenrechtenorganisatie zou de *Public Order Police* in Khartoum gemiddeld veertig vrouwen per dag arresteren. Het ging hierbij om overtredingen op het gebied van alcohol, kleding, dansen en roken. De *Public Order Courts* leggen hierbij straffen op van geldboetes, gevangenisstraffen en/of zweepslagen. De straffen werden vooral opgelegd aan vrouwen en meisjes afkomstig uit gemarginaliseerde religieuze en etnische gemeenschappen. Veelal vond direct na een korte rechtszaak de tenuitvoerlegging van de straf plaats. De meeste rechtszaken kregen geen media-aandacht. Een zaak die wel veel (internationale) media-aandacht kreeg was de arrestatie op 25 juni 2015 van twaalf christelijke Nuba vrouwen vanwege hun 'onfatsoenlijke kleding'. Vijf van de twaalf vrouwen werden in eerste instantie veroordeeld tot boetes en (deels ook) zweepslagen. In hoger beroep werden deze straffen deels vernietigd. Verscheidene VN-Experts en -rapporteurs hadden bij de Sudanese regering over deze zaak en tegen de betreffende Sudanese wetgeving geprotesteerd.³⁷³ Een andere zaak met media-aandacht was de arrestatie van vijf zwemsters van het Sudanese Olympisch zwemteam. De *Public Order Court* van Jebel Awliya veroordeelde hen vanwege het dragen van onfatsoenlijke kleding tot een geldboete van SDG 500 (74 EUR).³⁷⁴

Darfur

In grote delen van Darfur is het justitieel apparaat (openbaar ministerie, rechtbanken, politiebureaus, gevangenenissen, etc.) niet of nauwelijks vertegenwoordigd.³⁷⁵ Ook zijn rechters zijn vaak afwezig, waardoor rechtszaken vertraging oplopen.³⁷⁶ Traditionele structuren (tribale of traditionele rechtbanken) zijn veelal vernietigd.³⁷⁷ Veel verdachten hebben noch krijgen toegang tot een advocaat. Rechtsbijstandverleners werken onder moeilijke omstandigheden in Darfur en hebben geregeld te maken met intimidatie, bedreiging en arrestatie. Slachtoffers waren bang om aangifte te doen van seksueel geweld tegen leden van

³⁷² Amnesty International, *Women risk flogging for 'indecent' clothing*, 9 juli 2015; Amnesty International, *Eight girls free, one other risks flogging*, 21 augustus 2015; Amnesty International, *Court overturns student's flogging sentence*, UA 151/15 AFR 54/2783/2015, 10 november 2015; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016; US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³⁷³ Vertrouwelijke bron; CSW, *Twelve women arrested after leaving church meeting*, 1 juli 2015; CSW, *Two Christian women convicted of public indecency*, 16 juli 2015; CSW, *Three Christian women fined for indecent dress*, 12 augustus 2015; CSW, *Christian woman found innocent of public indecency*, 17 augustus 2015; CSW, *Court overturns conviction of Christian woman*, 16 oktober 2015; UN News, *UN experts urge Sudan to overturn 'outrageous conviction' for indecent dressing*, 28 augustus 2015; Amnesty International, *Women risk flogging for 'indecent' clothing*, 9 juli 2015; Amnesty International, *Eight girls free, one other risks flogging*, 21 augustus 2015; Amnesty International, *Court overturns student's flogging sentence*, 10 november 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016; US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

³⁷⁴ ACJPS, *Five Sudanese athletics team members convicted for wearing indecent clothing*, 25 december 2015; US Department of State, *Country Report on the Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

³⁷⁵ UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

³⁷⁶ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

³⁷⁷ Vertrouwelijke bron.

de veiligheidsdiensten, de *Rapid Support Forces* (RSF) en milities uit vrees voor vergelding en sociale stigma.³⁷⁸

Speciale Aanklager

De autoriteiten stelden geen vervolging in tegen de (vermeende) daders van het overgrote deel van ernstige mensenrechtenschendingen die in de conflictgebieden werden gepleegd. Weinig zaken werden onderzocht of leidden tot arrestaties, hetgeen een cultuur van straffeloosheid veroorzaakte en het rechtssysteem ondermijnde.³⁷⁹ Leden van de veiligheidsdiensten en strijdkrachten genieten vergaande wettelijke immunititeit.³⁸⁰ Van de 314 door UNAMID in 2015 in Darfur geregistreerde mensenrechtenschendingen werden er 126 door de Sudanese autoriteiten erkend, hetgeen resulteerde in 32 onderzoeken en 22 arrestaties. Er zijn geen gevallen van strafrechtelijke vervolging bekend.³⁸¹ De Sudanese regering heeft de afgelopen jaren verschillende maatregelen genomen om de rechtsgang in Darfur te verbeteren, waaronder instelling van een *Special Court for Crimes in Darfur* (SCCD) in 2012, amendering van de *Criminal Act*, uitbreiding van het aantal openbaar aanklagers en de inauguratie van de *Supreme Court Division for Darfur States* in Nyala, Zuid-Darfur.³⁸²

Een rapport het *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) van augustus 2015 meldde dat de *Special Court for Crimes in Darfur* (SCCD) in zeven zaken uitspraak had gedaan. Geen van deze zaken had echter betrekking op ernstige mensenrechtenschendingen.³⁸³ Vervolging van overheidsfunctionarissen kwam nauwelijks voor en dan nog vrijwel uitsluitend bij misdrijven tegen minderjarigen.³⁸⁴ Volgens de Sudanese autoriteiten had het SCCD in 2015 in totaal 76 zaken in onderzoek.³⁸⁵

Internationaal Strafhof

Sudan erkent de jurisdictie van het Internationaal Strafhof niet en weigert verdachten uit te leveren.³⁸⁶ Arrestatiebevelen tegen vijf hooggeplaatste Sudanese, onder wie president Omar Al-Bashir en de huidige gouverneurs van Khartoum, Abdelrahim Mohamed Hussein, en Noord-Kordofan, Ahmed Haroun ³⁸⁷, stonden aan het einde van de verslagperiode nog steeds uit.³⁸⁸ Hoewel het internationale arrestatiebevel tegen president Al-Bashir zijn reismogelijkheden buiten Sudan beperkt, bracht hij in de verslagperiode opnieuw verscheidene

³⁷⁸ Veel slachtoffers weigerden voor de rechtbank te verschijnen en gaven de voorkeur voor aan een minnelijke schikking. UNSC, S/2014/852, 26 november 2014.

³⁷⁹ UNSC, 2015/2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; Amnesty International, *International Report 2015/2016*, 24 februari 2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016; Vertrouwelijke bron.

³⁸⁰ UN OHCHR, *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on Impunity and Accountability in Darfur for 2014*, augustus 2015. De *National Security Act* van 2010, de *Police Forces Act* van 2008 en de *Armed Forces Act* van 2007 bevatten vergaande immunititeiten. Deze immunititeiten zijn ook van toepassing op de *Rapid Support Forces* (RSF) en *Popular Defence Forces* (PDF). ACJPS, *Access to justice for the victims of Darfur*, z.d.

³⁸¹ US Department of State, *Country Report on the Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Zie ook: UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016.

³⁸² UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

³⁸³ Het OHCHR-rapport van augustus 2015 concludeerde dat het Sudanese rechtssysteem gefaald had in het versterken van mechanismen om verantwoording af te leggen in Darfur, om de toegang tot het rechtssysteem te verbeteren en de straffeloosheid te bestrijden. US Department of State, *Country Report on the Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Ook het *special report* van de VN uit juni 2016 bericht dat het merendeel van de zaken bij de SCCD betrekking had op kleinere reguliere misdrijven. UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

³⁸⁴ US Department of State, *Country Report on the Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

³⁸⁵ UNGA, A/HRC/WG.6/25/SDN/1, 15 februari 2016.

³⁸⁶ Sudan voert in andere Afrikaanse een actieve lobby om het Internationaal Strafhof niet te erkennen. Vertrouwelijke bron.

³⁸⁷ Zij worden verdacht van misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en genocide in Darfur.

³⁸⁸ US Department of State, *Country Report on the Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

bezoeken aan het buitenland, zowel aan landen die partij zijn bij het Statuut van Rome, zoals Oeganda en Jordanië, als aan landen die geen partij zijn bij het Statuut van Rome, zoals China.³⁸⁹

2.3.6 Arrestaties en detenties

In Sudan vinden op grote schaal willekeurige arrestaties en detenties plaats, waarbij geen sprake is van een aanklacht of voorgeleiding voor een rechter. Ook worden verdachten in detentie geregeld blootgesteld aan eenzame opsluiting en lopen zij risico slachtoffer te worden van mishandeling en marteling. Personen die verdacht worden van betrokkenheid bij rebelligroeperingen in en buiten de conflictgebieden, mensenrechtenverdedigers, kritische journalisten, politiek actieve studenten en politieke tegenstanders kunnen bij de minste verdenking worden gearresteerd en soms langdurig worden gedetineerd. In toenemende mate worden critici en politieke activisten beschuldigd van ernstige misdrijven om hen voor langere tijd vast te kunnen houden.³⁹⁰

Een groot deel van de arrestaties wordt uitgevoerd door de nationale veiligheidsdienst. De *National Security Act* kent de nationale veiligheidsdienst vergaande bevoegdheden toe.³⁹¹ Zo kan de nationale veiligheidsdienst personen arresteren en tot vier en een halve maand vasthouden zonder aanklacht of tussenkomst van een rechter (zie paragraaf 2.3.5).³⁹² In deze periode zonder rechterlijk toezicht is er risico op mishandeling en marteling.³⁹³

In Darfur, Blue Nile en Zuid-Kordofan is bovendien de noodwetgeving van kracht, die de autoriteiten ruime bevoegdheden geeft verdachten te arresteren en (langdurig) te detineren, zonder rechterlijke tussenkomst.³⁹⁴

Omstandigheden in gevangenissen

Over het algemeen zijn de omstandigheden in Sudanese gevangenissen slecht. Cellen zijn vaak overvol. Verder zijn de hygiëne, sanitaire voorzieningen,

³⁸⁹ FIDH, *World leaders attend China ceremony with war criminal, disregarding victims and international justice*, 3 september 2015; FIDH, *Uganda must respect legal obligation to arrest Omar Al Bashir*, 12 mei 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016.

³⁹⁰ Ooggetuigenverslagen wijzen er voorts op dat er nog eens honderden ongedocumenteerde gevallen zouden zijn van mensen die worden vastgehouden in NISS-detentiecentra. Onder hen zouden zich ook veel Syriërs, Egyptenaren, Libiërs en Somaliërs bevinden, die op grond van vermeend gewelddadig extremisme vast zouden zijn gezet. Dat zou passen in een bredere trend waarbij de NISS het gebruik van extreme repressie vergoelijkt onder verwijzing naar de strijd tegen terrorisme. US Department of State, *Country Report on the Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; Vertrouwelijke bronnen.

³⁹¹ Deze bevoegdheden werden begin 2015 verder uitgebreid door amendering van lid 2 en 3 van artikel 151 van de Nationale Veiligheidswet. Artikel 151, lid 2, luidt thans in officieuze vertaling: "[t]he National Security and Intelligence Agency is a regular force to oversee the internal and external security of the country, monitor relevant events, analyse their impact and danger, and adopt preventive measures against them". Artikel 151, lid 3, luidt thans in officieuze vertaling: "[t]he National Security and Intelligence Agency shall work to combat all political, military, economic and social threats as well as trans-national crime in co-ordination with other regular forces." ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor December 2014 – January 2015*, 13 april 2015. Human Rights Watch, *World Report 2015 – Sudan*, 29 januari 2015.

³⁹² Volgens de wet dient iemand bij arrestatie te worden geïnformeerd over de beschuldiging, maar in de praktijk gebeurt dit vrijwel nooit. Ook worden personen vaak vlak voor de formele afloop van hun detentieperiode vrijgelaten en vrijwel direct opnieuw gearresteerd en gedetineerd. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁹³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

³⁹⁴ Het betreft hier de *Emergency and Protection of Public Safety Act* (1997) en de *Emergency and Public Safety Bylaw* (1998). ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

voedselvoorziening en medische verzorging gebrekkig.³⁹⁵ Vrouwen met jonge kinderen, die niet de mogelijkheid hebben om de zorg aan iemand anders over te dragen, nemen hun kinderen mee de gevangenis in.³⁹⁶ Er zijn veel NISS-detentiefaciliteiten in Khartoum. De meeste personen die worden gedetineerd door de NISS worden waarschijnlijk daarheen gebracht en niet naar een onofficieel detentiecentrum ofschoon dergelijke 'ghost houses' nog altijd voorkwamen.³⁹⁷ Het NISS hoofdkwartier staat in noord Khartoum (Bahri), waar de politieke sectie van de NISS politieke activisten, onder wie studenten, ondervraagt en vasthoudt.³⁹⁸ Politieke gevangenen worden in speciale afdelingen van gevangenissen vastgehouden. Internationale organisaties en waarnemers hebben slechts zeer beperkt toegang tot politieke gevangenen. De belangrijkste gevangenis in Khartoum, de *Kober Prison*, heeft aparte afdelingen voor politieke gevangenen, voor financiële misdrijven veroordeelde gevangenen, en voor veroordeelden voor commune delicten.³⁹⁹ Gevangenen die worden vastgehouden door de NISS of die worden gedetineerd in verband met de nationale veiligheid wordt doorgaans bezoek geweigerd van familie, advocaat en, in het geval van buitenlandse gevangenen, van consuls.⁴⁰⁰ Rebellen groepen in de conflictgebieden hielden van tijd tot tijd personen vast in gevangenisachtige detentiecentra op afgelegen locaties.⁴⁰¹ Het *International Committee of the Red Cross* (ICRC), UNAMID en ngo's hadden in de verslagperiode beperkt toegang tot gevangenissen. Er werd geen toegang verleend tot detentiecentra van de NISS en de militaire inlichtingendienst.⁴⁰²

³⁹⁵ Gevangenen zijn soms afhankelijk van familie of vrienden voor voedsel. Er stierven gevangenen door gebrek aan medische voorzieningen en door slechte leefomstandigheden binnen de gevangenis. Ook waren er berichten van sterfgevallen door marteling. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017. Vertrouwelijke bron.

³⁹⁶ De omstandigheden waren beter in vrouwengevangenissen, zoals de *Federal Prison for Women* in Omdurman, dan in gevangenissen voor mannen, zoals de gevangenissen in Kober of Omdurman. In Khartoum hadden minderjarigen hun eigen cellen, elders in het land deelden ze die soms met meerderjarige gevangenen. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

³⁹⁷ De 'ghost houses' werden vooral gebruikt voor het detineren van Darfurese politieke activisten, variërend van één tot twintig weken. De laatste tijd werden deze ghost houses minder gebruikt. Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016; Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016.

³⁹⁸ Ook enkele uit Israël gedeporteerde Sudanese werden daar vastgehouden. De detentieomstandigheden zijn spartaans, er zijn berichten over foltering en fysieke mishandeling van gedetineerden. In de kelder van het hoofdkwartier bevinden zich cellen, die bekend staan als 'koelkast', waar gedetineerden worden ondervraagd. In het algemeen is tegen deze gedetineerden geen formele aanklacht ingediend. In sommige gevallen worden gedetineerden door de NISS drie tot vijf maanden zonder aanklacht vastgehouden. Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016.

³⁹⁹ Twee derde van de Kober gevangenis werd gebruikt door de NISS. Het overige deel van de gevangenis werd bestuurd door de gevangenisautoriteiten. Na hun veroordeling werden gedetineerden vanuit de NISS-sectie overgebracht naar de cellen waar 'gewone misdadigers' hun straf uitzitten. In de NISS-sectie van de Kober gevangenis zaten belangrijke politieke activisten, politici, journalisten en personen die banen hebben met rebellen groeperingen. Gedetineerden werden niet lang vastgehouden in de Kober gevangenis; zij werden meestal overgebracht naar de Dabak gevangenis in noord Khartoum. Daar werden ook enkele uit Israël gedeporteerde Sudanese vastgehouden. Volgens advocaten werden gedetineerden in de Dabak gevangenis vastgehouden in eenzame opsluiting zonder toegang tot sanitaire voorzieningen. Zowel in de Kober als de Dabak gevangenis vond foltering plaats, maar de omstandigheden in de Dabak gevangenis waren slechter en gedetineerden daar werden vaker gefolterd. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

⁴⁰⁰ De veiligheidsdiensten hielden sommige gedetineerden vast in eenzame opsluiting, sloegen hen, onthielden hen voedsel, water en toilet en dwongen hen op koude vloeren te slapen. Gevangenen krijgen de eerste 115 dagen van hun hechtenis geen advocaat te zien. Raadslieden doen hun werk onder moeilijk gesternte; veel van het bewijs wordt gekwalificeerd als 'geheim', en is voor advocaten niet toegankelijk. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017; Vertrouwelijke bron.

⁴⁰¹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴⁰² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

2.3.7 Mishandeling en foltering

Hoewel de interim-grondwet mishandeling en marteling verbiedt, maakten politie en veiligheidsdiensten zich in de verslagperiode schuldig aan geweld, inclusief marteling en andere vormen van onmenselijke behandeling of bestraffing. Ook in de conflictgebieden maakten de strijdende partijen zich schuldig aan mishandeling en marteling.⁴⁰³

Er waren veel berichten van fysieke en psychologische mishandeling en marteling van verdachten die werden vastgehouden in detentiecentra van de NISS in Khartoum. Gedetineerden zouden onder meer worden geslagen, verkracht, elektrische schokken krijgen toegediend, worden blootgesteld aan felle verlichting en extreme koude, intimidatie, vernedering en racistische belediging. Er waren ook berichten van sterfgevallen door marteling.⁴⁰⁴ Personen die in voorarrest zitten lopen de meeste kans slachtoffer te worden van fysieke en psychologische marteling. Marteling wordt vooral gebruikt om te intimideren, informatie te verkrijgen of een bekentenis af te dwingen.⁴⁰⁵

Volgens bronnen worden, ondanks soms uitvoerige documentatie, berichten van mishandeling en marteling door politie of veiligheidsdienst in het geheel niet of niet grondig onderzocht. Voor zover bekend is nog geen enkele functionaris strafrechtelijk vervolgd of anderszins verantwoordelijk gehouden voor mishandeling of marteling.⁴⁰⁶

Lijfstraffen

In overeenstemming met de sharia voorziet de *1991 Criminal Law Act* voor een aantal delicten in lijfstraffen. Ook niet-moslims kunnen tot lijfstraffen worden veroordeeld.⁴⁰⁷

Zweepslagen zijn de meest uitgevoerde lijfstraf. Zweepslagen worden veelvuldig door Sudanese rechtbanken opgelegd als *hudud* bestraffing⁴⁰⁸ voor overspel, valse beschuldigingen van overspel, het drinken van alcohol en achttien andere overtredingen van de *1991 Criminal Law Act*, waaronder die in artikel 152 ('onfatsoenlijk en immoreel gedrag en kleding').⁴⁰⁹ Zweepslagen worden ook

⁴⁰³ Human Rights Watch, 'Men With No Mercy'. *Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan*, september 2015; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; UNSC, 2015/2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

⁴⁰⁴ Human Rights Watch, "Good Girls Don't Protest". *Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017; Vertrouwelijke bron.

⁴⁰⁵ Het patroon van foltering zou ook kwalitatief anders zijn dan voorheen. Waar de autoriteiten tot voor kort zeer zorgvuldig te werk gingen om te voorkomen dat er fysiek bewijs van marteling zou achterblijven, zouden ze daar nu niet meer om malen. Vertrouwelijke bron.

⁴⁰⁶ Human Rights Watch, "Good Girls Don't Protest". *Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. In tegenstelling tot functionarissen van de veiligheidsdienst, wordt de immuniteit van politiefunctionarissen soms opgeheven en vervolging ingesteld. Een politiemann die in 2012 iemand doodschoot werd in eerste instantie door de rechtbank tot de doodstraf veroordeeld maar in hoger beroep werd deze straf in 2015 teruggebracht naar vijf jaar gevangenisstraf. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴⁰⁷ USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016; US Department of State, *2015 International Religious Freedom Report – Sudan*, 10 augustus 2016.

⁴⁰⁸ *Hudud* bestraffing is binnen het islamitisch recht de term voor het geheel van overtredingen die in de Koran worden genoemd en die binnen de islam als zeer ernstig wordt beschouwd, omdat ze tegen Gods wil in zouden gaan.

⁴⁰⁹ Voor overspel kon betrokkene tot steniging worden veroordeeld. In 2012 vonden de laatste veroordelingen tot steniging plaats. Deze vonnissen werden echter van hogerhand vernietigd en niet uitgevoerd. Tijdens de verslagperiode is steniging als strafmaat uit het wetboek geschrapt en vervangen door ophanging. Amnesty

veelvuldig opgelegd op basis van lokale *public order* wetgeving.⁴¹⁰ Zweepslagen werden niet alleen opgelegd als *hudud* bestraffing maar werden ook gebruikt om activisten en oppositieleiden te straffen. Zo werden op 6 juli 2015 drie leden van de oppositiepartij *Sudanese Congress Party* (SCP) veroordeeld tot twintig zweepslagen vanwege 'het verstoren van de openbare orde'.⁴¹¹

Voor gewapende overvallen, eigendomsdelicten en/of zwaar lichamelijk letsel kan als straf amputatie van ledematen worden opgelegd.⁴¹² Op 22 november 2015 veroordeelde het *Jebel Awliya Criminal Court* een man tot amputatie van zijn rechterhand vanwege diefstal.⁴¹³

2.3.8 Verdwijningen

In de conflictgebieden maakten de strijdende partijen (militairen, milities en andere gewapende groepen) zich schuldig aan de verdwijning van burgers, humanitaire hulpverleners en VN (en andere internationaal) personeel. Ook waren er in Sudan berichten van politieke verdwijningen (zie ook paragraaf 2.3.6).⁴¹⁴

2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

In de conflictgebieden maakten de strijdende partijen (militairen, milities en andere gewapende groepen) zich schuldig aan buitengerechtelijke executies en moord op (vermeende) tegenstanders en burgers.⁴¹⁵ Ook de politie en veiligheidsdiensten gebruikten bij het ingrijpen bij protesten en demonstraties soms dodelijk geweld tegen burgers en maakte zich schuldig aan moord.⁴¹⁶

International, *Women risk flogging for 'indecent' clothing*, 9 juli 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016; Vertrouwelijke bron.

⁴¹⁰ Zo kent de *Khartoum Public Order Law* in totaal zeventien overtredingen waarvoor zweepslagen kunnen worden opgelegd, waaronder het niet als man en vrouw apart in een rij gaan staan. Zweepslagen worden in de regel vrijwel onmiddellijk na een kort verhoor van de rechtbank uitgevoerd. ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; USCIRF, *Annual Report 2016 – Sudan*, 2 mei 2016. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

⁴¹¹ Sudan Tribune, *In Sudan a budding opposition party is under greater crackdown, here's its story*, 20 juli 2015.

⁴¹² In de periode 2001 tot 2013 zijn volgens de Sudanese autoriteiten in totaal zestien strafamputaties uitgevoerd, waaronder *cross*-amputaties (rechterhand en linkervoet). Redress, ACJPS, Physicians for Human Rights and Human Rights Watch, *Sudan: Doctors perform amputations for courts*, 27 februari 2013; ACJPS, *Three men sentenced to amputation following unfair trial in Darfur*, 5 april 2013.

⁴¹³ Op 12 april 2015 had het *El Geneina Criminal Court* in West-Darfur eveneens drie mannen veroordeeld tot amputatie van de rechterhand vanwege diefstal. In hoger beroep werden deze straffen echter omgezet in gevangenisstraffen, respectievelijk vrijspraak. ACJPS, *Sudanese man at risk of court-ordered amputation of right hand for theft after unfair trial*, 17 november 2015.

⁴¹⁴ Gewapende mannen ontvoerden hulpverleners en personeel van UNAMID, soms om losgeld en/of politieke motieven en ook vanwege beide. In Zuid-Kordofan en Blue Nile ontvoerde het leger aanhangers van de SPLM/N. De SPLM/N werd zelf ook beschuldigd van het ontvoeren van burgers. Human Rights Watch, *'Men With No Mercy'. Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan*, september 2015; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; UNSC, 2015/2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

⁴¹⁵ Er waren veel berichten dat de regering en degenen die voor haar werkten moorden pleegden. Het leger, regeringsgezinde milities, rebellen en etnische strijders doodden burgers bij de conflicten in Darfur en de Twee Gebieden. Human Rights Watch, *'Men With No Mercy'. Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan*, september 2015; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; UNSC, 2015/2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

⁴¹⁶ ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016; Amnesty International, *Sudan: Government must investigate brutal killing of 18-year-old university student by intelligence agents*, 20 april 2016; Human Rights Watch, *Open letter from 39 NGO's and individuals concerning excessive use of force by Sudanese authorities*, 3 mei 2016; Freedom House, *Sudan: Security forces violently respond to student protests*, 5 mei 2016.

Op 26 november 2015 werden achttien leden van de *Sudan Liberation Army/Minni Minnawa* (SLA/MM) door het *Special Court for Crimes in Darfur* (SCCD) veroordeeld tot de doodstraf onder meer vanwege het ondermijnen van de constitutionele orde en het opnemen van de wapens tegen de staat. Op 6 april 2016 veroordeelde het *Special Terrorism Court* in Khartoum 22 Zuid-Sudanese ex-strijders van de *Justice and Equality Movement* (JEM)/Dabajo tot de doodstraf vanwege misdrijven tegen de staat.⁴¹⁷

2.3.10 Mensenhandel

Sudan is zowel een bron-, bestemmings- als doorvoerland met betrekking tot mensenhandel. Er is sprake van binnenlandse mensenhandel. Vooral (straat)kinderen en (ontheelde) vrouwen en meisjes worden het slachtoffer. Zij worden onder meer ingezet als dwangarbeider, huishoudelijke hulp of komen in de prostitutie terecht. Daarnaast is sprake van mensenhandel vanuit Sudan naar onder meer het Midden-Oosten, Libië en Europa.⁴¹⁸

Migranten, vluchtelingen en asielzoekers uit Oost-Afrika (Eritrea, Ethiopië en Somalië), West-Afrika en het Midden-Oosten (Jemen en Syrië), die via Sudan reizen, maken vaak gebruik van mensensmokkelaars. Daar mensensmokkel soms overgaat in mensenhandel lopen zij het risico slachtoffer te worden van mensenhandel. Naar verluidt zouden Sudanese politiefunctionarissen en grenswachten de ontvoering van Eritreeërs faciliteren.⁴¹⁹

De Sudanese overheid heeft verschillende maatregelen genomen op het gebied van de bestrijding (preventie, bescherming en vervolging) van mensenhandel. In maart 2014 bekrachtigde president Al-Bashir een nieuwe wet tegen mensenhandel (*Anti-Human Trafficking Act*). Ook werd in Oost-Sudan een speciale openbaar aanklager voor mensenhandel aangesteld. Het onderscheid tussen mensensmokkel en -handel blijft hierbij onduidelijk, mede doordat er in het Arabisch maar één woord is voor beide begrippen.⁴²⁰ In de verslagperiode werkte Sudan samen met de UNHCR en het IOM verder aan de *Joint UNHCR-IOM Strategy to Address Trafficking, Smuggling and Kidnapping of Persons in Sudan*. Dit project voorziet onder meer in de verbetering van de veiligheid in vluchtelingenkampen, de psychosociale bijstand aan slachtoffers en het opzetten van campagnes om te waarschuwen voor de risico's van mensenhandel.⁴²¹ De afgelopen jaren is het aantal gevallen van mensenhandel dat is bevestigd door de UNHCR gedaald.⁴²² Zie ook paragraaf 3.1.

2.3.11 Eerwraak/bloedwraak

Volgens bronnen speelt bloedwraak in Sudan een rol bij tribale conflicten, met name in gebieden als Darfur en Zuid-Kordofan. Eerwraak komt in Sudan niet op grote schaal voor. De meeste eerwraakzaken betreffen buitenechtelijke relaties op het

⁴¹⁷ ACJPS, *Twenty-two South Sudanese former JEM – Dabajo rebels sentenced to death by Khartoum Terrorism Court after unfair trial*, 15 april 2016.

⁴¹⁸ US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 - Sudan*, 30 juni 2016.

⁴¹⁹ In de verslagperiode werden vluchtelingen uit Eritrea, Ethiopië en Somalië ontvoerd vanuit vluchtelingenkampen, de oostelijke grensgebieden en Khartoum en overgebracht naar andere landen, waaronder Libië, voor exploitatieve doeleinden. Eritreeërs werden ontvoerd uit vluchtelingenkampen of bij grensovergangen, afgeperst voor losgeld en wreed behandeld door mensensmokkelaars (voornamelijk leden van de Rashaida stam). UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 - Sudan*, 30 juni 2016.

⁴²⁰ Volgens het US Department of State rapport laat de uitvoering van deze wet echter te wensen over en is voor zover bekend nog geen enkele mensenhandelaar zwaar gestraft. Ook is nog geen enkel onderzoek bekend naar betrokkenheid van overheidsfunctionarissen bij mensenhandel. US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 - Sudan*, 30 juni 2016.

⁴²¹ UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016;

⁴²² UNHCR, *Smuggling and trafficking from the East and Horn of Africa*, april 2015. SAHAN, *Human Trafficking and Smuggling on the Horn of Africa-Central Mediterranean Route*, februari 2016.

platteland. In Sudan is de maximumstraf voor moord de doodstraf maar in veel gevallen worden moordzaken op traditionele wijze afgehandeld door middel van het betalen van bloedgeld.⁴²³

2.4 Positie van bijzondere groepen

2.4.1 *Dienstplichtigen en deserteurs*

Op grond van artikel 7 van de wet op de Nationale Dienstplicht (*National Service Act 1992*) is iedere Sudanees tussen 18 en 33 jaar verplicht de nationale dienstplicht te vervullen.⁴²⁴ De wet maakt geen onderscheid tussen mannen en vrouwen.⁴²⁵ De nationale dienstplicht kan worden vervuld in het leger, bij de politie, in één van de veiligheidsdiensten, op een overheidskantoor of in het bedrijfsleven. Een relatief klein percentage van de dienstplichtigen wordt opgeroepen voor dienst in het leger. Sinds 2015 worden alleen nog maar personen opgeroepen voor de Nationale Dienstplicht als ze zijn afgestudeerd aan de universiteit. Dienstplicht voor personen die een middelbare school hebben afgemaakt bestaat nog wel in de boeken, maar is opgeschort.⁴²⁶ Doordat er te weinig trainingsfaciliteiten voor dienstplichtigen zijn worden de meeste van hen volgens een bron verdeeld over maatschappelijke instellingen zoals ziekenhuizen en overheidskantoren. Na afloop van deze 'maatschappelijke dienstplicht' krijgen de dienstplichtigen een certificaat van het leger, ook als ze hun dienstplicht hebben vervuld bij een private onderneming.⁴²⁷

Onttrekking/desertie

In Sudan wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds onttrekking aan de dienstplicht (dienstplichtweigering of –ontduiking) en anderzijds *desertie*. De strafmaat in het geval van onttrekking is volgens de wet op de Nationale Dienstplicht een geldboete en/of gevangenisstraf van twee tot drie jaar. Zodra iemand is gerekruteerd (dus ook ten tijde van de basistraining) zijn de wetten en regelgeving van de strijdkrachten van toepassing, onder andere de wet op de Strijdkrachten (*Armed Forces Act 2007*). Desertie wordt door een militaire rechtbank behandeld. Op grond van de wet op de Strijdkrachten kan desertie in oorlogstijd worden bestraft met de doodstraf. De huidige conflicten in Sudan worden door de autoriteiten evenwel niet als oorlog aangemerkt. Sinds het uitbreken van het conflict in Darfur zijn veel Darfurezen uit het Sudanese leger gedeserteerd. Bij het uitbreken van het conflict in Zuid-Kordofan en Blue Nile waren er ook berichten van desertie van soldaten van zowel Arabische (Misserya en Hawazma) als niet-Arabische (Nuba) afkomst uit het Sudanese leger.⁴²⁸ Er zouden ook soldaten uit het leger deserteren vanwege de lage moraal en de slechte betaling in vergelijking met andere

⁴²³ Boston University, *Is diya a form of clemency?*, 15 februari 2016. UNSC, 2015/2016; UNSC, 2015/2016; ARC, *West and South COI Query Response*, 20 september 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016. Radio Tamazuj, *East Darfur govt to pay blood money for Ma'alia tribesman killed by cattle raiders*, 20 oktober 2016.

⁴²⁴ Vindplaats [https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/0/9d58d31886fef99dc1257110003a88d1/\\$FILE/National%20Service%20Act%20-%20Sudan%20-%201992.pdf](https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/0/9d58d31886fef99dc1257110003a88d1/$FILE/National%20Service%20Act%20-%20Sudan%20-%201992.pdf).

⁴²⁵ De *National Service Act* deelt dienstplichtigen op in de categorieën A en C. De categorie A is medisch geschikt voor militaire training in kampen, de categorie C is dat niet. In de categorie C vallen alle medisch afgekeurde mannen, mannelijke rekruten van 33-43 jaar en alle vrouwelijke rekruten. Zie <http://watanja.gov.sd/%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%AC%D9%86%D9%8A%D8%AF/>.

⁴²⁶ In 2013 bedroeg de bevolking naar schatting 35 miljoen mensen, terwijl het gehele leger – dienstplichtigen en beroepsmilitairen – uit ruim 100.000 militairen bestond. UNFPA, *Population Dynamics of Sudan*, 2012. <http://www.globalsecurity.org/military/world/sudan/personnel.htm>.

⁴²⁷ Dit certificaat is belangrijk bij het vinden van een baan. Vertrouwelijke bron.

⁴²⁸ Vertrouwelijke bron.

(para)militaire troepen en militias.⁴²⁹ Overigens vindt ook onder (para)militaire troepen (PDF en RSF) geregeld desertie plaats.⁴³⁰

2.4.2 Vrouwen

In het dagelijks leven hebben vrouwen in Sudan te maken met discriminatie en discriminerende wetgeving.⁴³¹ Voor vrouwen gelden strikte kleding- en gedragsregels in onderwijs- en andere (semi)overheidsinstellingen. Ook worden vrouwen geregeld opgepakt en aangeklaagd wegens schending van de openbare orde (zie paragraaf 2.3.5). Anderzijds zijn vrouwen redelijk goed vertegenwoordigd in de politiek en in functies met een hogere opleiding. Ook zijn vrouwelijke activisten maatschappelijk actief.⁴³² De VN plaatst Sudan op de 167ste plaats (van de 180) qua vrouwenongelijkheid.⁴³³ Op 18 april 2016 publiceerde de Speciale Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen, Rashida Manjoo, haar rapport naar aanleiding van haar bezoek aan Sudan in mei 2015. In haar rapport concludeert zij dat geweld tegen vrouwen in Sudan in vele vormen voorkomt en wijdverbreid is. In veel gevallen blijft geweld tegen vrouwen in Sudan onbestraft.⁴³⁴

Genitale verminking

In 2008 lanceerde de Sudanese regering een nationale campagne om genitale verminking van vrouwen (*female genital mutilation*, FGM) in 2018 uitgeroeid te hebben. Sindsdien voert de regering met hulp van onder meer UNICEF, WHO en UNFPA op grote schaal campagne om FGM een halt toe te roepen.⁴³⁵ Deze campagnes hebben FGM in Sudan bespreekbaar gemaakt. Binnen families en in de pers wordt erover gediscussieerd en op sociale media laat men zelfs foto's van de schadelijke gevolgen zien.⁴³⁶ Er is echter ook een sterke invloed van de pro-FGM lobby. Die doet het voorkomen of de traditionele waarden en normen worden aangetast door het westen.⁴³⁷ Onder invloed van de pro-FGM lobby sneuvelde in de definitieve versie van de *National Child Act* (2010) het artikel dat FGM strafbaar zou stellen.⁴³⁸

In Sudan wordt FGM nog altijd op grote schaal uitgevoerd. Volgens UNICEF en UNFPA is 87% van de vrouwen en meisje in de leeftijd van 15-49 jaar in Sudan besneden.⁴³⁹ Uit cijfers van UNICEF blijkt dat het percentage meisjes dat is

⁴²⁹ (Para)militaire strijdkrachten en militias kregen vaak meer betaald en/of de vrije hand om te roven. Benedetta de Alessi, *Two fronts, one war: evolution of the Two Areas conflict, 2014-15*, augustus 2015.

⁴³⁰ Benedetta de Alessi, *Two fronts, one war: evolution of the Two Areas conflict, 2014-15*, augustus 2015. HSBA, *Conflict in the Two Areas. Security and political dynamics at the beginning of the fifth season of fighting. Description events through 24 January 2016*, updated on 9 February 2016.

⁴³¹ Volgens een onderzoek uit 2010 zouden meer dan 26 wetten bepalingen bevatten die discriminerend voor vrouwen zijn. UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016.

⁴³² Equal Rights Trust, *Shadow Report submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights at its 56th Session in relation to the combined in relation to the second and third periodic reports submitted by: Sudan*, augustus 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015; Freedom House, *Freedom in the World 2016 – Sudan*; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Vertrouwelijke bron.

⁴³³ FCO, *January to June 2016 - Sudan*, 21 juli 2016.

⁴³⁴ UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016.

⁴³⁵ De campagne slogan 'Saleema', die 'heel' of 'intact' betekent, wordt gebruikt om te benadrukken dat meisjes moeten blijven zoals ze zijn geboren en dat het niet uitvoeren van besnijdenis hun gezondheid ten goede komt. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴³⁶ Volgens UNICEF vindt meer dan de helft van de Sudanese vrouwen dat aan genitale verminking een eind moet worden gemaakt. Meisjes worden over het algemeen op zeer jonge leeftijd besneden en zijn niet in de positie om zich daaraan te onttrekken. Hun moeders hebben echter meer mogelijkheden dan voorheen om FGM tegen te houden. UNICEF, *In Sudan, taking a stand against female genital cutting*, 2014.

⁴³⁷ Vertrouwelijke bron.

⁴³⁸ Chr. Michielsen Institute, *Criminalizing FGM in Sudan: a never ending story?*, 5 maart 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴³⁹ Het percentage verschilt echter sterk per streek en per etniciteit. Het zijn vooral meisjes jonger dan twaalf jaar die worden besneden, de meeste in de leeftijd van vijf tot elf jaar. Meisjes worden traditioneel besneden om hen gereed te maken voor het huwelijk, uit religieuze overwegingen en – uit bijgeloof – om 'gezondheidsredenen'. De besnijdenis is ingebed in traditionele idealen van schoonheid en reinheid, religie en moraal en om het vrouwelijk

besneden in de leeftijd van 5 tot 9 jaar is teruggelopen van 41 procent in 2006 tot 34.5 procent in 2010.⁴⁴⁰ De lokale ngo SEEMA verwijst slachtoffers door voor medische hulp.⁴⁴¹

Huiselijk geweld

Volgens verschillende bronnen is huiselijk geweld in Sudan wijdverbreid maar grotendeels onzichtbaar. Vrouwenorganisaties proberen huiselijk en seksueel geweld in kaart te brengen, maar het is moeilijk om gegevens te verzamelen, vooral in de conflictgebieden.⁴⁴² Vrouwen die aangifte doen van huiselijk geweld worden vaak slachtoffer van valse beschuldigingen, bedreigingen en detentie. Vrouwen doen dan ook zelden aangifte van huiselijk geweld. De politie intervineert in de regel niet bij huiselijke ruzies en vrouwen wordt geadviseerd om de zaak binnen familieverband op te lossen.⁴⁴³ De ngo's SEEMA en Mutawinaat geven juridische bijstand aan slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld⁴⁴⁴ en zoeken de samenwerking met de *family and child protection unit* van de politie.⁴⁴⁵ Vrouwen maken volgens een bron soms gebruik van familieleden of van advocaten om legale procedures aan te spannen. Er zijn succesverhalen van vrouwen die zich hebben onttrokken aan seksueel en/of huiselijk geweld.⁴⁴⁶ Bij praatprogramma's op de televisie wordt er over gesproken over hoe het komt dat de afgelopen vijftien jaar meer mensen zijn gaan scheiden. Waar scheiding vroeger een taboe was, is dit bij de huidige generatie niet meer het geval.⁴⁴⁷

Gedwongen en vroege huwelijken

Van oudsher is het op jonge leeftijd uithuwelijken van meisjes gebruikelijk in Sudan. De wettelijke leeftijd van meisjes om te trouwen is tien jaar en voor jongens vijftien jaar (of het bereiken van de puberteit). Er zijn geen statistieken van kindhuwelijken maar volgens bronnen is het nog steeds een veel voorkomende praktijk, met name op het platteland. Volgens schattingen van UNICEF is zeven procent van de vrouwen in de leeftijd van 20 tot 24 jaar gehuwd voor haar vijftiende jaar en 34% voor haar achttiende jaar.⁴⁴⁸ Door onderwijs en bewustwording zijn kindhuwelijken

libido te verlagen. In dorpen geloven sommigen dat vrouwelijke geslachtsdelen geïnfecteerd kunnen raken als ze niet zijn besneden. Hart-UK.org, *Female Genital Mutilation and Maternal Mortality Rates in Sudan*, 9 maart 2016. http://data.unicef.org/wp-content/uploads/country_profiles/Sudan/FGMC_SDN.pdf.

⁴⁴⁰ Meisjes die niet besneden zijn worden onder druk gezet om zich voor hun huwelijk te laten besnijden. Sommige meisjes overlijden als gevolg van hun besnijdenis. Wel vindt – vooral in stedelijke gebieden – een geleidelijke overgang plaats van infibulatie (type 3) naar een mildere vorm van besnijdenis die bekend staat als 'sunna' (type 1). Global Citizen, *School in Sudan trains midwives to end FGM*, 5 februari 2016. Saleema.net, *NCCW Celebrates FGM Zero Tolerance International Day in El Gezira*, 15 februari 2016. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016.

⁴⁴¹ SEEMA is een *Center for Training and Protection of Women & Child's Rights*.

⁴⁴² Huiselijk geweld komt volgens een vertrouwelijke bron weliswaar in het hele land voor, maar meer in conflictgebieden en in gemeenschappen van ontheemden. Vertrouwelijke bron.

⁴⁴³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

⁴⁴⁴ SEEMA helpt jaarlijks enkele honderden vrouwen. Daarbij gaat het zowel om FGM als verkrachting, foltering en huiselijk geweld. Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁴⁵ Elke staat heeft één afdeling, de staat Khartoum heeft drie afdelingen Kinderbescherming. Ze beschikken over psychologen en politiepersoneel in burger, ze hebben vrouwelijk personeel en mensen die zijn opgeleid om seksueel geweld te bestrijden. Ze hebben volgens een vertrouwelijke bron een goede verhouding met organisaties binnen de gemeenschappen, maar kunnen alleen in actie komen als de slachtoffers onder de achttien zijn en er aangifte wordt gedaan. Vertrouwelijke bron.

⁴⁴⁶ Vertrouwelijke bron.

⁴⁴⁷ Lichamelijk misbruik is één van de gronden voor een scheiding, naast seksueel disfunctioneren. Vrouwen die zich hierop beroepen zijn er lang mee bezig, maar kunnen uiteindelijk scheiden. Vertrouwelijke bron.

⁴⁴⁸ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016. <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>. Geraadpleegd op 28 februari 2017. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan*, 3 maart 2017.

aanmerkelijk teruggelopen in stedelijke gebieden en in dorpen waar scholen staan. In één generatie is de gemiddelde leeftijd waarop meisjes huwen – althans van meisjes die onderwijs hebben genoten – verhoogd van twaalf jaar naar 24 jaar.⁴⁴⁹ Slachtoffers van kindhuwelijken kunnen zich wenden tot enkele ngo's, zoals SEEMA, en gratis rechtsbijstand krijgen.⁴⁵⁰ Volgens de Speciale Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen hebben echter weinig slachtoffers van kindhuwelijken toegang tot hulpverlening.⁴⁵¹

Seksueel geweld

Seksueel geweld en verkrachting blijft evenals tijdens de vorige verslagperiode een ernstig probleem in Sudan, met name in de conflictgebieden. Regeringstroepen, milities, rebellengroepen en andere gewapende individuen maakten zich in de conflictgebieden schuldig aan verkrachting van burgers. Ook politie en veiligheidsdiensten maakten zich in Sudan schuldig aan seksueel geweld en verkrachting. Ook werden in Sudan meisjes ontvoerd en verkracht om hen zo tot een huwelijk te dwingen.⁴⁵²

Sudan paste in februari 2015 artikel 149 van de *Criminal Code* aan om het misdrijf verkrachting duidelijker te omschrijven, in lijn met de internationale standaard. Daardoor werd verkrachting niet langer in verband gebracht met overspel en sodomie. Ook werd aanranding (*harassment*) als misdrijf aangemerkt, met een maximum straf van drie jaar en zweepslagen.⁴⁵³ Volgens het *Strategic Initiative for Women in the Horn of Africa* (SIHA) en het ACJPS lopen slachtoffers van verkrachting echter nog steeds een risico voor overspel vervolgd te worden als zij de verkrachting niet kunnen bewijzen. Ook door een aangifte wegens aanranding zouden lopen vrouwen het risico lopen van vervolging.⁴⁵⁴ Verkrachting binnen het huwelijk is niet expliciet strafbaar. Veel verkrachtingen binnen het gezin blijven hierdoor onzichtbaar.⁴⁵⁵

Darfur

⁴⁴⁹ SORD, *Report to OHCHR on Child marriage in Sudan*, 2013. UNICEF, *Child Notice Sudan 2016*.

⁴⁵⁰ In enkele gevallen zijn deze huwelijken ontbonden. SORD, *Report to OHCHR on Child marriage in Sudan*, 2013. Vertrouwelijke bron.

⁴⁵¹ UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016.

⁴⁵² Human Rights Watch, 'Men With No Mercy'. *Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan*, september 2015; UNGA, *A/HRC/30/60*, 24 augustus 2015; ACJPS, FIDH en IRRI, *Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, september 2015; Human Rights Watch, 'Good Girls Don't Protest'. *Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan*, maart 2016; UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNSC, *S/2016/361*, 20 april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

⁴⁵³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

⁴⁵⁴ Het blijft voor vrouwen moeilijk om aangifte te doen van seksueel geweld en verkrachting vanwege schaamte, sociale stigmatisering, angst voor vergelding en verdenking van overspel door familie of de gemeenschap. Er is weinig rechtshulp en hulpverlening beschikbaar voor de slachtoffers. Ook zou de eis aan slachtoffers van seksueel geweld om een zogenaamd 'artikel 8 formulier' in te vullen in sommige gevallen een beletsel zijn. Politie en justitie werken in veel gevallen niet mee aan een eerlijke rechtsgang. Ook al worden zaken wel gerapporteerd en is er voldoende bewijs, de politie doet niet altijd onderzoek. Ook belemmert de onschendbaarheid van leden van de veiligheidsdienst de gang naar justitie voor slachtoffers. SIHA en ACJPS, *The Strategic Initiative for women in the Horn of Africa (SIHA) and ACJPS present statement to the 57th session of the African Commission on Human and Peoples Rights*, november 2015; ACJPS, *Sudan's new law on rape and sexual harassment. One step forward, two steps back?*, 8 maart 2016; ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016. Zie ook: Chr. Michelsen Institute, *Women and girls caught between rape and adultery in Sudan. Criminal law reform 2005-2015*, november 2015 en SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of October 2015*.

⁴⁵⁵ UNGA, *A/HRC/30/60*, 24 augustus 2015; UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNSC, *S/2016/361*, 20 april 2016; SUDO, *Monthly reports of human rights abuses in Sudan*, 2015/2016.

In Darfur is seksueel geweld nog altijd wijdverbreid. Verkrachting wordt volgens verschillende bronnen door de strijdende partijen in Darfur als 'oorlogswapen' gebruikt.⁴⁵⁶ In 2015 documenteerde UNAMID tachtig gevallen van conflict gerelateerd seksueel geweld met 105 slachtoffers.⁴⁵⁷ In 32% van de gerapporteerde gevallen ging het om groepsverkrachtingen. De daders werden veelal omschreven als gewapende 'Arabieren'. Bijna de helft van de slachtoffers waren ontheemden.⁴⁵⁸ Ook een onderzoek van *Waging Peace*⁴⁵⁹ naar verkrachtingen in Darfur bevestigt dit beeld. Het merendeel van de slachtoffers in het onderzoek waren ontheemde vrouwen van niet-Arabisch afkomst.⁴⁶⁰ In 2016 documenteerde UNAMID honderd gevallen van conflict gerelateerd seksueel geweld met 222 slachtoffers.⁴⁶¹

In 2015 werden in Darfur slechts 45 zaken van seksueel geweld met 69 slachtoffers bij de politie aangegeven. In negentien zaken werd een onderzoek ingesteld, waarvan uiteindelijk acht zaken bij de rechtbank terecht kwamen.⁴⁶² Veel zaken worden niet aangegeven vanwege stigmatisering, druk vanuit de gemeenschap, angst voor vergelding en gebrek aan vertrouwen in het rechtssysteem.⁴⁶³

Om de bescherming van vrouwen te verhogen, voerde UNAMID patrouilles uit rondom kampen (ten behoeve van marktbezoek en het verzamelen van voedsel en brandhout). Ook steunden UNAMID en UNDP het opzetten van een getuige- en beschermingsprogramma. In de strijd tegen (seksueel) geweld tegen vrouwen hebben de Sudanese autoriteiten in Darfur het aantal vrouwelijke opsporingsambtenaren uitgebreid, extra openbare aanklagers geplaatst en in Noord-Darfur een Speciale Aanklager voor geweld tegen vrouwen aangesteld. De *Unit for Combating Violence against Women* opende in Darfur een viertal *sub-units*. Ook namen de gouverneurs in Darfur extra veiligheidsmaatregelen en werd het aantal politiefunctionarissen in Darfur uitgebreid. Ondanks deze maatregelen is er nog steeds veel (seksueel) geweld in Darfur en kunnen daders in veel gevallen ongestraft hun gang gaan.⁴⁶⁴

Zuid-Kordofan en Blue Nile

⁴⁵⁶ Human Rights Watch, 'Men With No Mercy'. *Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan*, september 2015; *Waging Peace, Rape in Darfur. A history of predation*, november 2015; Human Rights Watch, *Sudan: Rape as Weapon of War*, 27 januari 2016; UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; Amnesty International, *Scorched earth, poisoned air. Sudanese government forces ravage Jebel Marra, Darfur*, september 2016.

⁴⁵⁷ UNAMID erkent dat het werkelijke aantal gevallen van seksueel geweld in Darfur veel hoger is. Veel gevallen van verkrachting worden niet gemeld. Ook krijgt UNAMID vaak geen toegang tot conflictgebieden in Darfur om berichten van verkrachtingen te verifiëren. Onderzoek naar de berichten over massaverkrachtingen in Tabit in Noord-Darfur in oktober 2014 door UNAMID, de *Special Prosecutor for Crimes in Darfur* en de VN *Special Rapporteur on violence against women* (in mei 2015) werd zodanig tegengewerkt door de autoriteiten dat van een onafhankelijk onderzoek geen sprake was. Ook naar de berichten van massaverkrachtingen in Tawila (Noord-Darfur) en Golo (West-Darfur) werd geen onafhankelijk onderzoek ingesteld. UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015; UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; UNSC, S/2016/361, 20 april 2016; Human Rights Watch, *World Report 2016 – Sudan*, 27 januari 2016.

⁴⁵⁸ Vooral ontheemde vrouwen liepen het risico slachtoffer te worden van seksueel geweld wanneer zij de kampen verlaten om bijvoorbeeld brandhout of voedsel te verzamelen. UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015; UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; UNSC, S/2016/361, 20 april 2016. UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

⁴⁵⁹ Zie <https://wagingpeace.info/>.

⁴⁶⁰ *Waging Peace, Rape in Darfur. A history of predation*, november 2015.

⁴⁶¹ UNSC, S/2017/249, 15 april 2017.

⁴⁶² Van de 63 gevallen waarin in 2014 aangifte bij de politie werd gedaan, werd in twintig gevallen onderzoek gepleegd dat leidde tot 14 arrestaties en, in twee gevallen, tot rechtszaken waarin de daders werden veroordeeld.

⁴⁶³ UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015; UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; UNSC, S/2016/361, 20 april 2016.

⁴⁶⁴ UNGA, A/HRC/30/60, 24 augustus 2015; UNGA, A/HRC/WG.6/25/SDN/1, 15 februari 2016; UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; UNSC, S/2016/361, 20 april 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

Ook in Zuid-Kordofan en Blue Nile heeft het Sudanese leger zich op grote schaal schuldig gemaakt aan seksueel geweld. Hierover is echter minder gerapporteerd dan over het seksuele geweld in Darfur. Onafhankelijke ngo's hebben geen toegang tot het gebied en slachtoffers durven vaak geen aangifte te doen vanwege de onveilige situatie en angst te worden gestigmatiseerd.⁴⁶⁵

2.4.3 Minderjarigen

Op grond van de *Child Act* van 2010 kan seksueel misbruik en verkrachting van minderjarigen worden bestraft. In de *Child Act* zijn geen bepalingen met betrekking tot het strafbaar stellen van genitale verminking of vroege huwelijken opgenomen (zie ook paragraaf 2.4.2). De politie beschikt over tientallen *family and child protection units* die juridische, medische en psychosociale steun bieden.⁴⁶⁶

Seksueel geweld tegen kinderen komt in Sudan veel voor. In het merendeel van de gevallen in Khartoum komen de daders uit de directe omgeving van het kind.⁴⁶⁷ Misbruik van kinderen, seksuele uitbuiting van kinderen en ontvoering van kinderen voor losgeld komt volgens het *US State Department* in de conflictgebieden vaker voor dan in de niet-conflictgebieden. De autoriteiten zijn actief in het handhaven van de wetgeving op het gebied van seksueel misbruik van kinderen maar vanwege schaamte en sociale stigmatisering doen families vaak geen aangifte. Als wel aangifte wordt gedaan, dan geldt dit veelal alleen voor jonge slachtoffers. Ook zoeken kinderen zelf vaak geen hulp.⁴⁶⁸

Er zijn in Sudan speciale jeugdrechtbanken.⁴⁶⁹ Kinderen die veroordeeld zijn tot gevangenisstraf, kunnen behalve in reguliere detentiecentra ook in (overheids-) heropvoedingskampen (*juvenile reformatories*) terecht komen.⁴⁷⁰ Kinderen kunnen in deze kampen voor onbepaalde tijd worden vastgehouden. De behandeling en voorzieningen zijn er minimaal.⁴⁷¹ Ook dakloze kinderen die een misdrijf hebben gepleegd zouden door de politie naar deze heropvoedingskampen worden gestuurd.⁴⁷²

Straatkinderen

Voorals in de grote steden leeft een groot aantal kinderen op straat. Veel straatkinderen zijn weeskinderen of kinderen van ontheemden. Straatkinderen kunnen noodgedwongen *de facto* als financieel zelfredzaam worden beschouwd. Zij werken vaak als verkoper, schoenpoetser, autowasser en huishoudelijke hulp.⁴⁷³ Volgens lokale ngo's is het aantal straatkinderen toegenomen vanwege de verslechterde sociaaleconomische situatie. Schattingen van het aantal straatkinderen in Khartoum lopen op tot enkele tienduizenden. Straatkinderen zijn

⁴⁶⁵ HRW, *Sudan: Joint Civil Society Statement regarding Sexual Violence in Conflict*, 20 juni 2016.

⁴⁶⁶ Deze *family and child protection units* zouden vrijwel uitsluitend in de stedelijke gebieden operationeel zijn. UNGA, *A/HRC/WG.6/25/SDN/1*, 15 februari 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Chr. Michelsen Institute, *Women and girls caught between rape and adultery in Sudan. Criminal law reform 2005-2015*, November 2015.

⁴⁶⁷ Volgens een bron behandelen rechters maandelijks driehonderd gevallen van seksueel geweld tegen kinderen. Chr. Michelsen Institute, *Women and girls caught between rape and adultery in Sudan. Criminal law reform 2005-2015*, November 2015.

⁴⁶⁸ Chr. Michelsen Institute, *Women and girls caught between rape and adultery in Sudan. Criminal law reform 2005-2015*, November 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴⁶⁹ Rechters hebben de bevoegdheid om ook *ad hoc* een jeugdrechtbank in te stellen. UNGA, *A/HRC/WG.6/25/SDN/1*, 15 februari 2016.

⁴⁷⁰ Vertrouwelijke bron.

⁴⁷¹ Volgens een bron zijn deze *reformatories* in feite een gewone kindergevangenis. Voorheen kregen kinderen daar een opleiding, maar nu niet meer. Vertrouwelijke bron.

⁴⁷² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴⁷³ Ook onder de ontheemden werken minderjarigen. Bijna zestig procent van de schoolkinderen onder de ontheemden in Zuid-Kordofan neemt welk baantje dan ook aan: schoonmaken, hulp in de huishouding, seizoensarbeid op boerderijen, brandhout sprokkelen en water halen. Vertrouwelijke bron.

geregeld het slachtoffer van seksueel misbruik, afpersing en geweld.⁴⁷⁴ De politie treedt vaak hard op tegen straatkinderen. Geregeld worden straatkinderen door de politie naar een opvanghuis, heropvoedingskamp of detentiecentrum gestuurd nadat zij tijdens 'schoonmaakacties' zijn opgepakt.⁴⁷⁵

Opvang en voogdij

De zorg voor kinderen wordt in Sudan over het algemeen beschouwd als een taak van de familie en niet van de overheid. Minderjarigen die niet langer opvang hebben bij hun ouders, worden in de regel door de familie in brede zin (*extended family*) opgevangen. Mocht er geen familie zijn, dan zal iemand van dezelfde stam, die bevriend was met de familie van de minderjarige, veelal voor opvang zorgen. Toch komt het voor dat wezen geen opvang krijgen, of dat pasgeborenen te vondeling worden gelegd.

Er zijn in Sudan in totaal vijf overheidsweeshuizen voor kinderen van nul tot vier jaar, waarvan zich een drietal in Khartoum bevindt. De capaciteit van het grootste weeshuis, Maygoma, is 160 kinderen. Daarnaast zijn er twee overheidsjeugdhuisen in *Khartoum State* voor door familie verlaten kinderen in de leeftijd van vier tot achttien jaar. Ook voor straatkinderen is er een drietal overheidsopvanghuizen: Tybah, Al-Rashad en Bashaeer.⁴⁷⁶ Tenslotte is er in Sudan een onbekend aantal particuliere instellingen voor de opvang van (wees-)kinderen.⁴⁷⁷

De capaciteit en kwaliteit van overheidsinstellingen voor (wees-)kinderen is in Sudan ontoereikend. Huisvesting en voeding zijn slecht. Medische en andere voorzieningen ontbreken veelal. In de tehuizen wordt vrijwel geen onderwijs gegeven. Soms worden uitsluitend koranlessen gegeven.⁴⁷⁸ Het komt voor dat kinderen in tehuizen worden verwaarloosd of mishandeld. De leefomstandigheden van kinderen in overheidsinstellingen zijn slechter dan de leefomstandigheden van kinderen die binnen een *extended family* opgroeien.⁴⁷⁹

Kindsoldaten

De *Child Act* van 2010 verbiedt expliciet het rekruteren van kinderen voor de gewapende strijd. In 2014 legde de Sudanese regering in wetgeving vast dat de minimum leeftijd voor rekrutering voor zowel de nationale (reserve) dienstplicht als de *Popular Defence Forces* (PDF) achttien jaar is. Het Sudanese leger ontkent kinderen te rekruteren en/of in dienst te hebben.⁴⁸⁰

In de conflictgebieden in Sudan worden echter vrijwel alle strijdende partijen nog altijd geassocieerd met kindsoldaten. Onder de kindsoldaten bevinden zich kinderen die vrijwillig zijn toegetreden en kinderen die onder dwang zijn gerekruteerd. Vooral rebellengroepen en milities worden geassocieerd met gedwongen rekrutering, soms

⁴⁷⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 – Sudan*, 30 juni 2016; SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of December 2015*.

⁴⁷⁵ US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 – Sudan*, 30 juni 2016 Vertrouwelijke bron.

⁴⁷⁶ Het Bashaeer opvangcentrum biedt ruimte aan meer dan honderd straatkinderen. UNICEF, *Child Notice Sudan 2016*. Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁷⁷ Vertrouwelijke bron.

⁴⁷⁸ In dat geval moeten alle kinderen, ook niet-moslims, de koran bestuderen; er wordt druk uitgeoefend op niet-moslims om zich tot de islam te bekeren. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2013 – Sudan*, 27 februari 2014.

⁴⁷⁹ Vertrouwelijke bron.

⁴⁸⁰ In november 2015 verklaarde een vertegenwoordiger van de Sudanese *Disarmament, Demobilization and Reintegration Commission* (DDR) dat zowel het Sudanese leger (SAF) als de PDF geen kinderen rekruteert of in dienst heeft. Ook vaardigden de rebellenbewegingen geregeld instructies uit waarin de rekrutering van kinderen expliciet werd verboden. UNSC, *A/69/926-S/2015/409*, 5 juni 2015; UN News Service, *African Union-UN mission in Darfur welcomes rebel group order to ban recruitment of child soldiers*, 12 oktober 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, *A/71/205*, 25 juli 2016.

door middel van ontvoering.⁴⁸¹ Veel kinderen beschikken niet over documenten om hun juiste leeftijd vast te stellen. Kinderrechtenorganisaties geloven dat alle gewapende groepen gebruik maken van deze ommissie.⁴⁸² Naar aanleiding van het VN-rapport van juni 2015 tekende de Sudanese regering in maart 2016 een actieplan voor de bescherming van kinderen tegen geweld in gewapende conflicten, onder meer gericht op beëindiging en voorkoming van de rekrutering van kindsoldaten.⁴⁸³ In november 2016 tekende SPLM/N samen met de VN een actieplan om de rekrutering van kindsoldaten te beëindigen en te voorkomen.⁴⁸⁴ Ook UNAMID zette zich actief in voor het beëindigen van de rekrutering van kindsoldaten.⁴⁸⁵

2.4.4 LHBT

Homoseksuele geaardheid is op zichzelf geen strafbaar delict maar op grond van artikel 148 van de *1991 Criminal Law Act* is seks tussen mensen van hetzelfde geslacht wel strafbaar. De volgende strafmaat is voorgeschreven:

- honderd zweepslagen en mogelijk een gevangenisstraf van maximaal vijf jaar bij de eerste veroordeling;
- honderd zweepslagen en een gevangenisstraf van maximaal vijf jaar bij de tweede veroordeling;
- de doodstraf of levenslange gevangenisstraf bij de derde veroordeling.⁴⁸⁶

Strafvervolgning kan worden ingezet indien is aangetoond dat iemand seks heeft gehad met iemand van hetzelfde geslacht. Er zijn geen gevallen bekend van vervolging op grond van artikel 148.⁴⁸⁷ De autoriteiten voeren geen actief vervolgingsbeleid tegen LHBT's.⁴⁸⁸

Homoseksuelen kunnen ook op grond van artikel 152 ('*indecent' or 'immoral' acts*) en 154 (*prostitution*) van de *1991 Criminal Law Act* en de *Public Order Act* worden opgepakt en worden veroordeeld tot gevangenisstraffen, zweepslagen en/of boetes.⁴⁸⁹ Dit is in het verleden enkele malen voorgekomen, maar er zijn in de verslagperiode geen berichten bekend over strafrechtelijke vervolging van LHBT's.⁴⁹⁰

In de (voornamelijk islamitische) Sudanese cultuur wordt homoseksuele geaardheid gezien als een schande, een ziekte of abnormaal psychologisch gedrag.⁴⁹¹

⁴⁸¹ UNSC, *A/69/926-S/2015/409*, 5 juni 2015; Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Freedom House, *Freedom in the World, Sudan 2016*. Vertrouwelijke bron.

⁴⁸² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁴⁸³ UN News Service, *UN envoy welcomes Sudan's signing of action plan to end use of child soldiers*, 28 maart 2016; UNGA, *A/71/205*, 25 juli 2016.

⁴⁸⁴ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 21 – 27 november 2016.

⁴⁸⁵ UNSC, *A/69/926-S/2015/409*, 5 juni 2015; UN News Service, *African Union-UN mission launches campaign in west Darfur against use of child soldiers*, 10 mei 2016.

⁴⁸⁶ LGBTQ Policy Journal, *Homosexuality in Sudan and Egypt: Stories of the Struggle for Survival*, 23 januari 2015; Equal Rights Trust, *Shadow Report submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights at its 56th Session in relation to the combined in relation to the second and third periodic reports submitted by: Sudan*, augustus 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bron.

⁴⁸⁷ Vertrouwelijke bron.

⁴⁸⁸ Ibid.

⁴⁸⁹ De interpretatie van de wet op de openbare orde wordt overgelaten aan de handhavers daarvan, *in casu* de politie. Een agent kan een man die zich vrouwelijk gedraagt meenemen naar het politiebureau. Op grond van de getuigenis van de agent kan de persoon in kwestie worden veroordeeld tot veertig of tachtig zweepslagen. Volgens een bron zijn de regering en de rechtbanken echter gevoelig voor (negatieve) publiciteit en zullen rechtbanken niet snel boetes opleggen. Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁹⁰ Equal Rights Trust, *Shadow Report submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights at its 56th Session in relation to the combined in relation to the second and third periodic reports submitted by: Sudan*, augustus 2015. Zie ook <https://rainbowsudan.wordpress.com/tag/transgender/>.

⁴⁹¹ De bekendste verwijzing naar homoseksualiteit in de koran is het verhaal van de profeet Lut (Lot in het Oude Testament), afkomstig uit Sodom. Niet alle moslims interpreteren de koran op deze manier. Veel homoseksuele

Homoseksuelen worden, indien hun geaardheid openlijk bekend is, maatschappelijk gediscrimineerd en gestigmatiseerd, en lopen het risico op ontslag en sociale uitsluiting. Veel homoseksuelen houden hun geaardheid dan ook verborgen, ook voor familie en vrienden, en leiden een dubbelleven.⁴⁹²

De afgelopen jaren zijn leden van de LHBT gemeenschap dankzij de sociale media meer in staat om netwerken te vormen met verwante groepen en individuen in andere landen als Libanon en Egypte.⁴⁹³ Veel discriminatie en geweld vindt plaats in gemeenschappen met lage inkomens. In steden is de tolerantie groter dan op het platteland en ook de etnische achtergrond is van invloed. Homoseksualiteit wordt bijvoorbeeld in Darfur en in Zuid-Sudan niet geaccepteerd. homoseksuelen uit welvarende families genieten meer vrijheid. In de *upper class* van Khartoum wordt de *gay scene* doorgaans geaccepteerd⁴⁹⁴ en rijke homoseksuelen maken reizen naar Libanon, het Midden-Oosten en andere landen in Afrika, waarbij ze gebruik maken van LHBT-netwerken.⁴⁹⁵

Er is in Sudan een klein aantal LHBT-belangenorganisaties (zoals *Freedom Sudan*, *Bedayaa*, *Rainbow Sudan* en *Mesahat*) actief.⁴⁹⁶ Zij geven onder meer seksuele voorlichting en bieden psychologische- en emotionele steun aan LHBT's.⁴⁹⁷ LHBT-belangenorganisaties voelen zich steeds meer onder druk gezet om hun activiteiten te wijzigen of op te schorten. Er zijn in Sudan geen maatschappelijke organisaties die openlijk de belangen van LHBT's behartigen.⁴⁹⁸

2.4.5

Personen van Zuid-Sudanese afkomst

In 2015 verbleven naar schatting 350.000 personen van Zuid-Sudanese afkomst in Sudan. Zij waren na de onafhankelijkheid van Zuid-Sudan in 2011 in Sudan achtergebleven. Ongeveer 200.000 van hen leven in Khartoum. Hoewel de meeste

moslims proberen hun geloof in overeenstemming te brengen met hun seksuele identiteit en de meesten van hen zien geen tegenstelling tussen hun geloof en hun seksuele oriëntatie. LGBTQ Policy Journal, *Homosexuality in Sudan and Egypt: Stories of the Struggle for Survival*, 23 januari 2015.

⁴⁹² Sommige homoseksuelen – met name buiten Darfur en het zuiden van Sudan – komen volgens bronnen openlijk voor hun geaardheid uit. homoseksuelen vindt men volgens een bron onder meer bij koks, interieurontwerpers, kunstenaars, verpleegkundigen, zangers en voetballers. Zowel in de hogere als de lagere klasse komt het voor dat homoseksuelen uit de kast komen, maar voor de middenklasse ligt dit erg gecompliceerd. De islamisten accepteren (slechts) verborgen homoseksualiteit. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁹³ Homoseksualiteit is geen onderwerp voor praatprogramma's, maar er kan wel over worden gediscussieerd in de sociale media. Vertrouwelijke bron.

⁴⁹⁴ Homoseksuele mannen komen bijvoorbeeld bijeen in *Jad*, een Egyptisch café. Normaal gesproken valt de regering hen daar niet lastig, maar als een imam oproept tot actie tegen homoseksuelen kan de regering daar toch toe besluiten om 'daadkracht' te tonen. Vertrouwelijke bron.

⁴⁹⁵ Veel Sudanese beschouwen de handeling van de ene man die de andere man penetreert niet als een homoseksuele daad; doorgaans wordt alleen de man die wordt gepenetreerd beschouwd als deelnemer aan een homoseksuele handeling. LGBTQ Policy Journal, *Homosexuality in Sudan and Egypt: Stories of the Struggle for Survival*, 23 januari 2015.

⁴⁹⁶ Freedom Sudan werd opgericht in 2006, Bedayaa werd opgericht in 2010, Mesahat werd opgericht in 2015. LGBTQ Policy Journal, *Homosexuality in Sudan and Egypt: Stories of the Struggle for Survival*, 23 januari 2015. http://www.alturi.org/azza_sultan_nile_valley. In maart 2016 lanceerden onder meer Bedayaa en Mesahat de campagne *Queer Women Voices from North Africa*. Zie <https://www.docdroid.net/iqDPp9s/queer-women-voices-from-north-africa.pdf.html>. Zie ook <https://www.facebook.com/Together-Our-Voice-is-Louder-idahot-2016-1546485945654274> en <https://www.docdroid.net/Sid4am9/stories-about-homophobia-and-transphobia-from-north-africa.pdf.html>.

⁴⁹⁷ Concurrerende ngo's beschuldigen elkaar in sommige gevallen van winstbejag: de ander zou slechts uit zijn op het geld van de donoren – veelal westerse ambassades – en misbruik willen maken van de *gay community*. Vertrouwelijke bron.

⁴⁹⁸ Er was in 2015 minimaal een bevestigd geval van een individu die vanwege vermeende banden met LHBT-belangenorganisaties door de autoriteiten werd gedetineerd en mishandeld. LGBTQ Policy Journal, *Homosexuality in Sudan and Egypt: Stories of the Struggle for Survival*, 23 januari 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bron. Zie ook <http://www.equalrightstrust.org/country/sudan>.

zijn geïntegreerd in de stedelijke bevolking, wonen naar schatting 40.000 van hen in krottenwijken, informele nederzettingen bekend als 'open gebieden'.⁴⁹⁹

In veel 'open gebieden' ontbreken water, elektriciteit en riolering. Ook beperkt de Sudanese regering de toegang voor humanitaire organisaties de toegang tot deze 'open gebieden'.⁵⁰⁰

Registratie en rechten

In december 2014 sloten UNHCR, de *Commission of Refugees* (COR) en de *Directorate General of Pasports and Immigration* (DPI) van het Sudanese ministerie van Binnenlandse zaken een *Memorandum of Understanding* (MoU) betreffende registratie en documentatie van alle in Sudan verblijvende Zuid-Sudanezen (inclusief de in Sudan verblijvende personen van Zuid-Sudanese afkomst).⁵⁰¹ In mei 2016 waren ongeveer 240.000 Zuid-Sudanezen geregistreerd (met vingerafdrukken en foto). Ook kregen zij identiteitskaarten uitgereikt. Door registratie krijgen Zuid-Sudanezen (en personen van Zuid-Sudanese afkomst) dezelfde rechten als Sudanese op het gebied van werk, scholing en toegang tot basisvoorzieningen.⁵⁰²

Vluchtelingen uit Zuid-Sudan

Na het uitbreken van gevechten in Zuid-Sudan in december 2013 weken veel Zuid-Sudanezen uit naar Sudan. Volgens UNHCR zijn sinds december 2013 meer dan 375.000 Zuid-Sudanezen naar Sudan gevlucht (in de periode januari – oktober 2016 ruim 96.000).⁵⁰³ In september 2016 verbleven naar schatting in totaal bijna 600.000 Zuid-Sudanezen en Sudanese van Zuid-Sudanese afkomst in Sudan (toen Sudan en Zuid-Sudan nog één land vormden).⁵⁰⁴ Begin 2017 zijn er tienduizenden Zuid-Sudanezen de grens over gestoken nadat in het noorden van Zuid-Sudan gevechten uitbraken tussen de verschillende partijen.⁵⁰⁵

De Sudanese regering weigerde de gevluchte Zuid-Sudanezen in eerste instantie te beschouwen als vluchtelingen, maar was wel bereid om 'in hun behoeften te voorzien'. Het waren immers 'broeders en zusters'. President Al-Bashir wilde geen nieuwe vluchtelingenkampen oprichten maar Zuid-Sudanezen moesten zich zonder beperkingen in Sudan kunnen vestigen.⁵⁰⁶ Op 1 september 2016 kwamen de Sudanese Commissioner for Refugees (COR), UNHCR en de Sudanese regering in een *Memorandum of Understanding* (MoU) overeen dat alle Zuid-Sudanezen in Sudan zouden worden beschouwd als vluchtelingen. Op 20 september 2016

⁴⁹⁹ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 7 mei 2017.

⁵⁰⁰ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁵⁰¹ Na de onafhankelijkheid van Zuid-Sudan trokken veel Sudanese, die afkomstig waren uit de voormalige provincie Zuid-Sudan maar zich elders in Sudan hadden gevestigd, naar het nieuwe land Zuid-Sudan en namen daar de Zuid-Sudanese nationaliteit aan. Andere Sudanese van Zuid-Sudanese afkomst bleven in Sudan wonen en behielden hun Sudanese nationaliteit.

⁵⁰² Ook kunnen ze land en huizen kopen en zich in het hele land vrij bewegen en vestigen. In de praktijk ondervinden Zuid-Sudanezen problemen om gebruik te maken van basisvoorzieningen (zo zijn scholen en gezondheidszorg onvoldoende toegankelijk) en zijn de mogelijkheden om te werken beperkt. UNHCR, *UNHCR welcomes the registration of South Sudanese citizens in Khartoum*, 4 februari 2015; UNHCR, *Sudan begins issuing ID cards for South Sudanese*, 3 maart 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 12 – 18 september 2016. Vertrouwelijke bron.

⁵⁰³ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 7 mei 2017.

⁵⁰⁴ De meeste Zuid-Sudanese vluchtelingen (102.961) bevinden zich in White Nile. Grote aantallen Zuid-Sudanese vluchtelingen bevinden zich ook in Khartoum (35.707), West-Kordofan (24.757) en Zuid-Kordofan (21.425). In 2016 vluchtten Zuid-Sudanezen door de voortdurende crisis in Zuid-Sudan ook massaal naar Oost-Darfur (55.700). UNHCR, *Sudan: Arrivals from South Sudan/1-15 September 2016*; OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016.

⁵⁰⁵ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 7 mei 2017; Sudan Tribune, *20,000 refugees flee South Sudan violence to Sudan in one week*, 12 mei 2017.

⁵⁰⁶ Een beperkt aantal nationale en internationale hulporganisaties kreeg toestemming om hulp te bieden aan Zuid-Sudanese vluchtelingen. Radio Dabanga, *20,000 South Sudanese 'not refugees'*, 23 januari 2014; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

verklaarde de Sudanese minister van Binnenlandse Zaken echter dat de MoU alleen gold voor Zuid-Sudanese vluchtelingen die na 1 juli 2016 zijn aangekomen in Sudan. In januari 2017 kondigde de regering aan dat de Zuid-Sudanese vluchtelingen die zich hadden gevestigd in 'open gebieden' in Khartoum dienden te worden overgeplaatst naar kampen buiten *Khartoum State*. Aan het einde van de verslagperiode werd over de uitvoering van dit plan nog overleg met onder meer de UNHCR gepleegd.⁵⁰⁷

Veel uit Zuid-Sudan naar Sudan teruggekeerde Zuid-Sudanezen konden re-integreren in hun oude Sudanese gemeenschap. Recent gevluchte Zuid-Sudanezen zochten hun toevlucht vooral in Oost-Darfur waar het merendeel werd opgevangen in het ontheemdenkamp Khor Omer.⁵⁰⁸ In de conflictgebieden ondervonden personen van Zuid-Sudanese afkomst echter maatschappelijke discriminatie. Ook verdachten veiligheidsdiensten personen van Zuid-Sudanese afkomst vaak van steun aan rebellen in conflictgebieden.⁵⁰⁹

Verandering van toon

In maart 2016 beschuldigden Sudan en Zuid-Sudan elkaar van steun aan rebellen en het niet nakomen van de onderlinge afspraken. Het officiële Sudanese persbureau berichtte op 17 maart 2016 dat de Sudanese regering besloten had om in Sudan verblijvende Zuid-Sudanezen voortaan te behandelen als buitenlanders, waardoor hun rechten zouden vervallen. Ook zou tegen elke Zuid-Sudanees die niet in het bezit was van een geldig paspoort van Zuid-Sudan en Sudanese visum, maatregelen worden genomen.⁵¹⁰ In maart 2016 verklaarde president Al-Bashir dat Zuid-Sudanezen als illegalen zouden worden beschouwd als zij zich niet binnen een week na aankomst formeel hadden laten registreren.⁵¹¹ In juni 2016 leidde overleg tussen Sudan en Zuid-Sudan in het kader van de *Joint Political and Security Mechanism* (JPSM) tot een vermindering van de onderlinge spanningen.⁵¹² Op 28 augustus 2016 berichtte de UNHCR dat de Sudanese regering de gevluchte Zuid-Sudanezen alsnog als vluchtelingen zou erkennen.⁵¹³

2.4.6

Minderheden

De Sudanese bevolking is een multi-etnische mix van meer dan vijfhonderd etnische groepen. De meerderheid (zeventig procent) ziet zichzelf als Arabisch en beschouwt de Afrikaanse stammen in het algemeen als (min of meer) inferieur. Moslims uit het Noorden van het land domineren traditioneel de regering. Volgens het *US Department of State* discrimineren de moslimmeerderheid en de regering etnische minderheden in vrijwel alle aspecten van het maatschappelijk leven. Ook hebben niet-Arabisch sprekende burgers te maken met discriminatie op het gebied van onder meer werk, onderwijs en wetgeving.⁵¹⁴

⁵⁰⁷ Sudan Tribune, *Sudan agrees to give refugee status to South Sudanese*, 1 september 2016. Reliefweb, *South Sudanese Influx into East Darfur Fact Sheet Issue 6*, 1 november 2016. Vertrouwelijke bron.

⁵⁰⁸ In augustus 2016 bevonden zich ruim 30.000 Zuid-Sudanezen in het overvolle ontheemdenkamp Khor Omer onder moeilijke leefomstandigheden. Er zijn plannen om een deel van hen over te brengen naar twee nieuwe kampen in Oost-Darfur, Kario en Al Nimir. UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016. Eind september 2016 waren meer dan 3.700 Zuid-Sudanese vluchtelingen overgebracht van Khor Omer naar Kario, OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 3 – 9 oktober 2016.

⁵⁰⁹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁵¹⁰ UNSC, S/2016/353, 15 april 2016.

⁵¹¹ Volgens de SUDO ondervonden Zuid-Sudanese vluchtelingen direct de negatieve gevolgen hiervan doordat de toegang tot hulpverlening werd ingeperkt. US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 – Sudan*, 30 juni 2016. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of April 2016*.

⁵¹² Onder meer werd afgesproken om de tien grensovergangen gefaseerd te heropenen UNSC, S/2016/864, 12 oktober 2016.

⁵¹³ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 22 – 28 augustus 2016.

⁵¹⁴ Equal Rights Trust, *Shadow Report submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights at its 56th Session in relation to the combined in relation to the second and third periodic reports submitted by: Sudan*,

In de Nationale Dialoog is één van de onderwerpen van discussie de nationale identiteit. Dit is geen eenvoudige discussie, er is immers geen eenduidige definitie van identiteit. Voor veel Sudanezen is hun identiteit een overlap van etniciteit, religie, geslacht en afkomst. Etnische/religieuze affiliatie is voor veel stammen een bindende factor. Etniciteit is een van de belangrijkste redenen van geweld in de conflictgebieden.⁵¹⁵

De verdeling centrum-periferie is een scheidslijn van sociaaleconomische ongelijkheid. Personen uit de periferie (Darfur, Abyei, Zuid-Kordofan, Blue Nile en Oost-Sudan) worden zowel binnen als buiten hun woongebied achtergesteld op grond van hun etnische en/of tribale afkomst. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld toegang tot werk, onderwijs⁵¹⁶ of socioculturele autonomie.⁵¹⁷

De Speciale Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen bericht in haar rapport over beschuldigingen van doelbewust geweld tegen vrouwen van etnische minderheidsgroepen, waaronder Darfurezen en Nuba. Dit geweld (afknippen van haar, seksueel geweld en verkrachting) was nadrukkelijk verbonden met hun vermeende raciale, niet-Arabische, identiteit. Ook waren er berichten dat Nuba minder mogelijkheden hadden voor een baan, meer kans hadden slachtoffer te worden van bedreigingen en geweld en slachtoffer werden van een discriminatoire toepassing van de wet.⁵¹⁸

Minderheden in Khartoum

In Khartoum en omgeving wonen volgens een bron ongeveer één miljoen Fur uit Darfur. De meeste Darfurezen⁵¹⁹ wonen in arme wijken in Noord-Khartoum, zoals Al Haj Yousef, Halfaya, Shambat en Dar Al-Salam, in het gebied tussen de Blauwe en de Witte Nijl (Mayo, Giref, Abu Adam en Shaqqara) en in Omdurman (Ombada, Abu Serit en Saliha).⁵²⁰ Soms worden delen van krottenwijken ontruimd en zijn de inwoners gedwongen om verder buiten Khartoum te gaan wonen. Darfurezen en personen afkomstig uit de Twee Gebieden die het zich financieel kunnen veroorloven wonen in de betere wijken van de stad, waaronder in het centrum.⁵²¹

De verbeterde economische omstandigheden in Khartoum, waaronder de verbeterde werkgelegenheid, is een van de *pull* factoren van de migratie vanuit Darfur en de Twee Gebieden naar Khartoum. Velen vinden werk in de informele sector, bijvoorbeeld als bewakers en in de bouw en in de landbouw.

Veel Darfurezen werken in kledingwasserijen in heel Khartoum. Ook werken Darfurezen als docent op universiteiten.⁵²² Doordat het moeilijk is voor Darfurezen en personen afkomstig uit de Twee Gebieden om werk te vinden in de formele

augustus 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bron.

⁵¹⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bron.

⁵¹⁶ Zo hebben Darfurese studenten te maken met uitsluiting van eindexamens en slaapzalen (*dormitories*) op de universiteiten. Vertrouwelijke bron.

⁵¹⁷ Equal Rights Trust, *Shadow Report submitted to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights at its 56th Session in relation to the combined in relation to the second and third periodic reports submitted by: Sudan*, augustus 2015; Vertrouwelijke bronnen.

⁵¹⁸ UNGA, *A/HRC/32/42/Add.1*, 18 april 2016.

⁵¹⁹ Met Darfurezen worden hier alle inwoners die afkomstig zijn uit Darfur bedoeld. Zowel de leden van de niet-Arabische stammen (onder meer de Fur, Zaghawa en Masalit) als de leden van Arabische stammen.

⁵²⁰ Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016.

⁵²¹ Ibid.

⁵²² Ibid.

sector, zoeken degenen met een academische opleiding werk in het buitenland, bijvoorbeeld in de Golfstaten of Europa.⁵²³

Darfurezen en personen afkomstig uit de Twee Gebieden worden door leden van Arabische stammen nog veelal aangeduid als 'slaaf'. Echter, ondanks systematische discriminatie kunnen Darfurezen en personen afkomstig uit de Twee Gebieden zich in Khartoum redelijk handhaven in het dagelijkse leven. Zij worden niet zozeer gediscrimineerd door andere burgers als wel door de openbare ordepolitie die hen afperst en door sommige autoriteiten.⁵²⁴ Er wordt volgens bronnen in Khartoum niet op Darfurezen neergekeken vanwege hun etniciteit, maar vanwege hun slechte financiële omstandigheden.⁵²⁵

⁵²³ Ibid.

⁵²⁴ Ibid.

⁵²⁵ Ibid.

3 Migratie

Sudan is partij bij het Vluchtelingenverdrag uit 1951 en het bijbehorende Protocol uit 1967.⁵²⁶ Ook is Sudan partij bij het Verdrag van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) betreffende de Specifieke Aspecten van Vluchtelingenproblemen in Afrika uit 1969 en heeft Sudan het Grote Meren Protocol inzake ontheemden getekend. Ook heeft Sudan zich aangesloten bij het 2000 Palermo Protocol. Sudan is geen partij bij het Verdrag met betrekking tot de Status van Staatlozen uit 1954 en het Verdrag inzake de Beperking van Staatloosheid uit 1961. Ook is Sudan geen partij bij het OAU Verdrag voor de Bescherming en Assistentie van Ontheemden in Afrika (het 'Kampala' Verdrag).⁵²⁷

3.1 Binnenlandse ontheemden

In heel Sudan zijn begin 2017 naar schatting ongeveer drie miljoen personen ontheemd. In Darfur bevinden zich naar schatting 2.6 miljoen ontheemden en vluchtelingen.⁵²⁸ In Zuid-Kordofan en Blue Nile bevinden zich naar schatting ongeveer 400.000 ontheemden en vluchtelingen.⁵²⁹ Daarnaast bevinden zich in Khartoum en Oost-Sudan kleinere aantallen (vaak langdurig) ontheemden.⁵³⁰ Volgens gegevens van het *Internal Displacement Monitoring Centre* (IDMC) zijn in de eerste acht maanden van 2016 in totaal 192.000 Sudanezen ontheemd geraakt als gevolg van voortdurende conflicten.⁵³¹ Daarnaast zijn tijdens de verslagperiode tienduizenden ontheemden, vooral uit Darfur, naar hun oorspronkelijke gebied teruggekeerd.⁵³²

3.1.1 Darfur

Het conflict in Darfur gaat in 2017 zijn veertiende jaar in. Er is steeds minder militair geweld, bestendigd door een eenzijdig staakt-het-vuren door alle partijen behalve SLA/AW (dat militair gezien op sterven na dood is). Darfur komt hiermee in politiek rustiger vaarwater, maar de bevolking blijft lijden onder aanhoudende onderontwikkeling, marginalisatie, criminaliteit, intertribale conflicten en gebrek aan een goed werkend rechtssysteem.⁵³³ In Darfur zijn naar schatting 2.6 miljoen ontheemden: 760.000 in Zuid-Darfur, 700.000 in Noord-Darfur, 450.000 in Centraal-Darfur, 380.000 in Oost-Darfur en 320.000 in West-Darfur. Van deze 2.6 miljoen ontheemden verblijven ongeveer 1.6 miljoen in zestig kampen in de regio Darfur. De overige één miljoen verblijven buiten de kampen en bij gastgemeenschappen. Daarnaast zijn ongeveer 310.000 inwoners van Darfur naar Tsjaad gevlucht (zie paragraaf 3.3. Sudanese vluchtelingen in de regio).

In 2015 raakten 247.000 personen ontheemd in Darfur. In de eerste acht maanden van 2016 werden ruim 80.000 nieuwe ontheemden geregistreerd in Noord-Darfur

⁵²⁶ Sudan heeft wel een voorbehoud gemaakt ten aanzien van het recht van vluchtelingen op vrijheid van beweging en vestiging.

⁵²⁷ Zie Algemeen ambtsbericht Sudan van oktober 2013.

⁵²⁸ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 12 – 18 september 2016. Reliefweb, *Sudan 2017 humanitarian needs overview*, 31 december 2017.

⁵²⁹ UNHCR, *Sudan: refugees, asylum-seekers, IDP's and others of concern to UNHCR by State*, 30 juni 2016.

⁵³⁰ The Sudan Consortium, *Humanitarian Crisis in Sudan's Two Areas and Darfur*, maart 2015. OCHA, *Humanitarian Bulletin*, 19 maart 2015.

⁵³¹ IDMC/NRC, *Africa Report on Internal Displacement 2016*.

⁵³² OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁵³³ Vertrouwelijke bron.

(53.000), Zuid-Darfur (22.000) en Centraal-Darfur (5.000). Daarnaast zouden nog eens 110.000 inwoners ontheemd zijn geraakt, voornamelijk in Centraal-Darfur, die nog niet konden worden geregistreerd (naast 59.000 die inmiddels zouden zijn teruggekeerd). Het merendeel van de nieuwe ontheemding had zijn oorzaak in de strijd in Jebel Marra maar ook toegenomen tribale gevechten leidden tot nieuwe ontheemding.⁵³⁴

In vergelijking met andere deelstaten had West-Darfur de afgelopen jaren aanzienlijk lagere cijfers qua ontheemding (1.220 nieuwe ontheemden in 2015). In 2016 steeg echter ook in West-Darfur het aantal nieuwe ontheemden als gevolg van toegenomen tribaal geweld.⁵³⁵

In de verslagperiode waren er berichten van terugkeer naar en binnen Darfur. Naar schatting zijn 70.000 ontheemden sinds begin 2015 naar hun woongebieden in Darfur teruggekeerd. Daarnaast zijn naar schatting meer dan 60.000 vluchtelingen vanuit Tsjaad teruggekeerd naar West-Darfur, Noord-Darfur en Centraal-Darfur. Sommige keerden terug naar hun oorspronkelijke woongebied. Anderen moesten elders worden gevestigd omdat hun oorspronkelijke dorp was verwoest of omdat hun oorspronkelijke woongebied nog onveilig was. Volgens het IOM waren eind 2015 ruim 115.000 terugkeerders geregistreerd in West-Darfur, waarvan het merendeel uit Tsjaad was teruggekeerd. Hiermee zou West-Darfur het merendeel van de terugkeer in Darfur (146.626 terugkeerders) voor zijn rekening nemen.⁵³⁶

Hoewel de afgelopen jaren ontheemden zijn teruggekeerd naar hun woongebieden, bleven de meeste ontheemden in de kampen, bij gastgemeenschappen of in stedelijke gebieden wonen. Soms gingen ontheemden wel (tijdelijk) terug naar hun dorp om landbouw te bedrijven, maar zij voelden zich niet veilig genoeg om daar voor langere tijd te blijven. Vaak gingen ontheemden overdag terug naar hun dorp om te werken, maar keerden 's avonds terug naar het kamp waar stromend water, elektriciteit en andere voorzieningen zijn.⁵³⁷ In december 2015 kondigde de tweede vicepresident van Sudan, Hassabo Mohamed Abdelrahman, tijdens een bezoek aan Darfur regeringsplannen aan om voor 2017 een einde te maken aan de ontheemding in Darfur. Ontheemden zouden moeten kiezen tussen terugkeer naar hun gebieden van herkomst of vestiging in gebouwde modeldorpen. Volgens Abdelrahman waren deze plannen een logische stap in de volledige implementatie van *Doha Document for Peace in Darfur* (DDPD).⁵³⁸ Veel ontheemden wijzen de plannen voor sluiting van de kampen echter af. In hun ogen is vrijwillige terugkeer alleen mogelijk na een allesomvattend vredesakkoord dat onder meer voorziet in

⁵³⁴ Burgers uit de Jebel Marra vluchtten naar Kabkabeyia, Tawila, Nertiti en verder de bergen in waar zij geen toegang hadden tot humanitaire hulpverlening. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016. OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016. SUDO, *SUDO statement on January Government Offensive in Jebel Marra*, 31 januari 2016.

⁵³⁵ UNSC, 2015/2016; OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 27 juni – 3 juli 2016; OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 30 mei – 5 juni 2016.

⁵³⁶ OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁵³⁷ Permanente vrijwillige terugkeer werd belemmerd door onveiligheid en een gebrek aan bestaansmiddelen in de dorpen van herkomst alsmede door een algehele afkeer bij de ontheemden om hun status van ontheemde en de bijbehorende maandelijkse voedselpakketten, onderwijsvoorzieningen en gezondheidszorg op te geven. UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁵³⁸ Zie ook Radio Dabanga, *Sudan: Displaced refuse to obey Darfur Authority and leave camps*, 31 juli 2015 en Radio Dabanga, *Sudan: New return committee to move South Darfur displaced*, 22 september 2015. In december 2015 opende de Sudanese regering twee modeldorpen voor terugkeerders in Noord-Darfur. In 2016 zouden er nog tien volgen, in elke deelstaat in Darfur twee. UNSC, S/2015/1027, 24 december 2015. Volgens de Sudanese regering had een overheidscommissie voor vrijwillige repatriëring en hervestiging 291 vrijwillige terugkeerdorpen opgezet voor 650.000 terugkeerders. UNGA, A/HRC/WG.6/25/SDN/1, 15 februari 2016.

veiligheid, stabiliteit, toegang tot basisvoorzieningen, compensatie en landeigendom.⁵³⁹

Situatie in kampen

In de meeste kampen in Darfur is de situatie naar plaatselijke maatstaven redelijk te noemen. De kampen zien er niet meer uit als een kamp, maar zijn net zo ingedeeld als de dorpen –of zelfs als steden - in de omgeving. De huizen zijn meestal gebouwd van *mud bricks* (in de zon gedroogde kleistenen of adobe). Er zijn winkels en er is recreatie⁵⁴⁰; veel bewoners beschikken over radio en televisie.⁵⁴¹ De aanwezigheid van UNAMID in Darfur heeft ook werkgelegenheid gecreëerd.⁵⁴² Sinds 2009 beperkt de Sudanese regering in toenemende mate de werkzaamheden van internationale hulpverleners. Tussen augustus 2015 en april 2016 moesten opnieuw vijf internationale organisaties noodgedwongen Darfur verlaten, hetzij op last van de autoriteiten hetzij door financiële of operationele problemen.⁵⁴³ Hierdoor en door minder beschikbare fondsen is de hulpverlening in Darfur de afgelopen jaren kwalitatief en kwantitatief achteruit gegaan.⁵⁴⁴ Toch groeit ook binnen de internationale gemeenschap het besef dat in Darfur niet langer sprake is van een acute humanitaire crisis, terwijl de aard van de hulpverlening daarop nog altijd hierop is gebaseerd.⁵⁴⁵ Ontheemden wijzen op voedseltekorten, gebrek aan medicijnen en geweld binnen en buiten de kampen.⁵⁴⁶

Zuid-Kordofan

Volgens de UNHCR bevonden zich medio 2016 ongeveer 422.000 ontheemden in Zuid-Kordofan.⁵⁴⁷ De ontheemden zouden zich grotendeels in SPLM/N gecontroleerd gebied bevinden.⁵⁴⁸ De gevechten in 2016 leidden volgens Amnesty International tot

⁵³⁹ Zij wijzen op de voortdurende strijd in Jebel Marra, inclusief luchtbombardementen, aanvallen door Arabische milities en de bezetting van hun gebieden van herkomst. Voor veel ontheemden is het moeilijk om terug te keren, omdat hun land door anderen is ingenomen. In dat geval moeten ze een percentage van de oogst afstaan of geld betalen aan groepen die hun land bezetten. Ook zijn veel ontheemden gewend geraakt aan een stedelijke omgeving en verwachten zij dezelfde levensstandaard in de gebieden van herkomst. UNSC, S/2016/268, 22 maart 2016, S/2016/587, 1 juli 2016 en UNSC, S/2016/812, 27 september 2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of September 2015*. Volgens SUDO voerden de autoriteiten een doelbewust beleid om vrijgekomen land aan 'nieuwkomers' toe te wijzen. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of December 2015*.

⁵⁴⁰ Iedereen in de kampen probeert wat te doen: een winkeltje beginnen, een graanmolen, een bakkerijtje. Aan de kant van de weg verkopen mensen tomaten. Sommigen hebben een kleine generator die werkt op zonnecellen, er is ook irrigatie die draait op zonne-energie. Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁴¹ Veel kampbewoners worden financieel gesteund door familieleden die buiten Darfur, bijvoorbeeld in Khartoum, wonen. Vanwege de sociale contacten prefereren sommige kampbewoners het leven in de kampen boven het leven in de stad. Vertrouwelijke bron.

⁵⁴² Tegenover het UNAMID-kamp in El Fasher is bijvoorbeeld een grote markt ontstaan, waar veel ontheemden handeldrijven. Daar is wél werkgelegenheid en niet in de dorpen waar ze vandaan komen. Daar is alleen water in het regenseizoen van juli tot november. Sommige dorpen die vlak naast kampen liggen, raken in verval omdat ze niet meer onderhouden worden. Vertrouwelijke bron. Zie verder het Algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

⁵⁴³ Waaronder Tearfund, HelpAge, IRW en INTERSOS. OCHA, *Humanitarian Bulletins Sudan*. ICRC die in 2014 noodgedwongen haar werkzaamheden moest opschorten heeft daarentegen haar activiteiten (deels) weer hervat. OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 24 – 30 augustus 2015; Vertrouwelijke bron.

⁵⁴⁴ UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016. Waren er begin 2009 nog ruim 17.000 nationale en internationale hulpverleners in Darfur, eind 2014 waren er nog maar 5.500 over. Ook durven ngo's in Darfur geen 'riskante' activiteiten (*gender, advocacy*) meer uit te voeren. Vertrouwelijke bron.

⁵⁴⁵ Vertrouwelijke bron.

⁵⁴⁶ Ondanks patrouilles van UNAMID werden in de verslagperiode vele honderden gevallen van geweld tegen ontheemden, waaronder moord, verkrachting, beroving en ontvoering, gerapporteerd aan UNAMID. De daders waren naar verluidt opportunistische criminelen of etnische milities. In sommige gevallen was moord en verkrachting onderdeel van een strategie van intimidatie om ontheemden te beletten hun land te verbouwen in de gebieden van herkomst. UNGA, A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016. UNSC, 2015/2016; UNSC, S/2016/510, 8 juni 2016.

⁵⁴⁷ Meer recente cijfers zijn dezerzijds niet bekend. UNHCR, *Sudan: refugees, asylum-seekers, IDP's and others of concern to UNHCR by State*, 30 juni 2016.

⁵⁴⁸ Eind december 2015 bevonden zich volgens de VN 52.000 ontheemden in regerings-gecontroleerd gebied. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016

75.000 nieuwe ontheemden, vooral afkomstig uit Al Azarak en omgeving.⁵⁴⁹ Volgens de *2016 Humanitarian Needs Overview* (HNO) hebben naar schatting 184.000 ontheemden in Zuid-Kordofan humanitaire hulp nodig.⁵⁵⁰ Minimaal 173.000 ontheemden in SPLM/N gecontroleerde gebieden in Zuid-Kordofan en Blue Nile zouden begin 2016 in ernstige voedselonzeekerheid verkeren en nog eens 210.000 ontheemden zouden risico lopen op voedselonzeekerheid.⁵⁵¹ Ontheemden worden in Zuid-Kordofan in de gemeenschap opgevangen.⁵⁵² De regering geeft in Zuid-Kordofan geen toestemming voor het opzetten van ontheemdenkampen.⁵⁵³ Wel zijn er spontane nederzettingen (*settlements*) van ontheemden aan de randen van steden als Kadugli, Delling, Al Abassiya, Rashad, Abu Jubaiha en Talodi. Ze zijn meer geïntegreerd in hun omgeving, dan de 'kampen' in Darfur.⁵⁵⁴ In Zuid-Kordofan is de bewegingsvrijheid van ontheemden niet beperkt.⁵⁵⁵ Het merendeel van hen is van oorsprong landbouwer, maar de animo om het land te verbouwen is door de conflictsituatie beperkt.⁵⁵⁶

Door verschillende factoren is de humanitaire situatie in Zuid-Kordofan in SPLM/N-gecontroleerd gebied slecht. De voortdurende (lucht)aanvallen, onveiligheid en ontheemding hebben de voedselzekerheid ernstig aangetast.⁵⁵⁷ Ook de kwaliteit van de gezondheidszorg⁵⁵⁸ en het onderwijs⁵⁵⁹ is sterk achteruitgegaan. Daarnaast weigert de Sudanese regering sinds 2012 hulporganisaties toegang tot SPLM/N-gebieden. Als gevolg hiervan is de humanitaire hulpverlening in SPLM/N-gecontroleerd gebied vrijwel afwezig, slechts enkele lokale organisaties zijn beperkt actief. Ook in door de regering gecontroleerd gebied hebben humanitaire organisaties te maken met obstakels en beperkingen. Desondanks zou in door de regering gecontroleerd gebied de humanitaire toegang voor hulpverleners de afgelopen jaren verbeterd zijn.⁵⁶⁰

Blue Nile

Volgens UNHCR bevonden zich medio 2016 in Blue Nile naar schatting 188.000 ontheemden.⁵⁶¹ Deze ontheemden verblijven op verschillende locaties, zowel in door de regering gecontroleerd gebied als in SPLM/N-gecontroleerd gebied. Naar verluidt is in SPLM/N-gecontroleerd gebied het merendeel van de bewoners ontheemd geraakt. Volgens de *Sudan Relief and Rehabilitation Agency*, de humanitaire vleugel

⁵⁴⁹ Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016.

⁵⁵⁰ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 17 – 23 oktober 2016.

⁵⁵¹ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 18 – 24 april 2016.

⁵⁵² Over het algemeen leven de ontheemden vreedzaam samen met de gastgemeenschap, zolang het om dezelfde etnische groep gaat. Vertrouwelijke bron.

⁵⁵³ De regering wilde geen herhaling van Darfur in Zuid-Kordofan.

⁵⁵⁴ De huizen van ontheemden zijn opgebouwd uit stenen van klei (*mud*) met cement erdoor. De structuur is dezelfde als van lokale huizen. Zie het Algemeen ambtsbericht Sudan van juli 2015.

⁵⁵⁵ Wel is vanwege de noodtoestand de bewegingsvrijheid van alle inwoners (plaatselijk) ingeperkt.

⁵⁵⁶ Ontheemden zijn in beginsel bereid om het land waarop ze zich hebben gevestigd te verbouwen, maar hebben daarvoor wel een akte van eigendom nodig. Voor sommigen was de toezegging van de regering om voor eigendomspapieren te zorgen voldoende om te beginnen, anderen keken de kat uit de boom. Vertrouwelijke bron.

⁵⁵⁷ Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016.

⁵⁵⁸ Sinds 2011 heeft het Sudanese leger 26 gezondheidscentra gebombardeerd in Zuid-Kordofan waardoor er nog maar twee ziekenhuizen operationeel zijn. Amnesty International, *Don't we matter? Four years of unrelenting attacks against civilians in Sudan's South Kordofan State*, juli 2015.

⁵⁵⁹ In SPLM/N-gecontroleerd gebied zijn sinds 2011 dertig basisscholen (van de 255) en drie middelbare scholen (van de zes) gesloten. Amnesty International, *Don't we matter? Four years of unrelenting attacks against civilians in Sudan's South Kordofan State*, juli 2015.

⁵⁶⁰ Amnesty International, *Don't we matter? Four years of unrelenting attacks against civilians in Sudan's South Kordofan State*, juli 2015; US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016.

⁵⁶¹ UNHCR, *Sudan: refugees, asylum-seekers, IDPs and others of concern to UNHCR by State*, 30 juni 2016.

van de SPLM/N, waren er medio 2015 in door SPLM/N gecontroleerd gebied van de in totaal bijna 100.000 bewoners bijna 80.000 ontheemd. In de conflictgebieden zijn sommige dorpen vrijwel verlaten, andere dorpen bieden een nieuw thuis aan terugkeerders of ontheemden.⁵⁶² Volgens berichten verblijven er 47.000 tot 60.000 ontheemden in het door de regering gecontroleerde deel van Blue Nile.⁵⁶³ De *Humanitarian Aid Commission* (HAC) in Blue Nile berichtte dat in april 2016 ongeveer 2.380 personen waren aangekomen in Damazine vanuit Kurmuk.⁵⁶⁴ Volgens berichten zouden leden van de Ingessana stam (verdacht van steun aan SPLM/N) bij de hulpverlening in door de regering gecontroleerd gebied worden achtergesteld.⁵⁶⁵

Ook in Blue Nile is de humanitaire situatie slecht, vooral in SPLM/N-gecontroleerd gebied. Door de voortdurende (lucht)aanvallen, onveiligheid en ontheemding is evenals in Zuid-Kordofan de voedselzekerheid ernstig aangetast. Ook is de toegang tot gezondheidszorg en onderwijs⁵⁶⁶ ernstig onder de maat. Daarnaast weigert de Sudanese regering sinds 2012 hulporganisaties de humanitaire toegang tot SPLM/N-gebieden. Als gevolg hiervan is de humanitaire hulpverlening in SPLM/N-gecontroleerd gebied vrijwel afwezig, slechts enkele lokale organisaties zijn beperkt actief. Ook in door de regering gecontroleerd gebied hebben humanitaire organisaties te maken met obstakels en beperkingen.⁵⁶⁷

Khartoum

In Khartoum bestaan niet-officiële nederzettingen van ontheemden.⁵⁶⁸ Een voorbeeld hiervan is het Mandela 'kamp' in Mayo, een wijk in Khartoum. Deze nederzetting is geen door de autoriteiten erkend ontheemdenkamp, maar de meeste bewoners, ongeveer 20.000 personen, komen uit Zuid-Kordofan en het Nuba gebergte.⁵⁶⁹ De omstandigheden in het kamp zijn slecht. Er is geen schoon drinkwater en geen elektriciteit. Sommige lokale ngo's bieden voorzieningen aan zoals medische bijstand en het bestrijden van FGM. Onderwijsvoorzieningen ontbreken. Er staan enkele kerken vanwege het hoge aantal christenen. De meeste (merendeels ongeschoolde) mannen werken als manusje-van-alles in de bouw. De vrouwen werken als hulp in de huishouding of stoken alcohol. Dat is illegaal, maar wordt tot op zekere hoge gedoogd. Jongens werken op straat als verkopers, veel meisjes werken in de prostitutie. Er zijn drie à vier ontheemdenkampen in Zuid-Omdurman en Zuid-Khartoum waar personen uit Darfur, Blue Nile en de Nuba Mountains verblijven. De aantallen mensen in die kampen zijn vergelijkbaar met die in het Mandela kamp.⁵⁷⁰ Er zijn zo nu en dan berichten van gedwongen uitzettingen ('evictions') van ontheemden in Khartoum.⁵⁷¹

3.2 Opvang vluchtelingen

⁵⁶² IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

⁵⁶³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

⁵⁶⁴ UNGA, A/HRC/33/65, 28 juli 2016.

⁵⁶⁵ Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015.

⁵⁶⁶ In de door SPLM/N-gecontroleerde gebieden bevinden zich slechts vijf basisscholen en geen enkele middelbare school. IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

⁵⁶⁷ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016; IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

⁵⁶⁸ Ibid.

⁵⁶⁹ Degenen die gevlucht zijn uit het Nuba-gebergte hebben soms familie in Khartoum.

⁵⁷⁰ Vertrouwelijke bron. Zie ook ARC, *Situation in Khartoum and Omdurman*, 9 september 2015.

⁵⁷¹ UN ESC, *Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Concluding observations on the second periodic report of the Sudan, E/C.12/SDN/CO/2*, 27 oktober 2015 Sudan Tribune, *Sudanese authorities to control foreign presence in Khartoum*, 3 mei 2017.

In maart 2014 nam Sudan een nieuwe Asielwet aan, de *Asylum Regulation Act*.⁵⁷² De nieuwe wet stipuleert dat asielzoekers niet mogen worden bestraft wegens het illegaal binnenkomen of verblijven in Sudan, op voorwaarde dat ze zich binnen één maand aanmelden bij het dichtstbijzijnde kantoor van de *Sudan Commissioner for Refugees* (COR) of een andere autoriteit.⁵⁷³ Volgens ngo's wordt deze wet in de praktijk echter niet consequent toegepast en lopen met name Eritrese vluchtelingen het risico van detentie en *refoulement*.⁵⁷⁴

In Sudan stonden op 31 oktober 2016 401.380 vluchtelingen en asielzoekers bij de UNHCR geregistreerd. Deze vluchtelingen waren voornamelijk afkomstig uit Zuid-Sudan, Eritrea, Ethiopië, Tsjaad, CAR, Jemen en Syrië.⁵⁷⁵

Vluchtelingen uit Zuid-Sudan vormen de grootste groep (297.168 per 31 december 2016). De meeste Zuid-Sudanese vluchtelingen bevinden zich in White Nile (116.035), Oost-Darfur (63.193), Khartoum (35.707), West-Kordofan (27.334) en Zuid-Kordofan (28.750).⁵⁷⁶ Zie voor nadere informatie paragraaf 2.4.5. Personen van Zuid-Sudanese afkomst.

Vluchtelingen uit Eritrea vormen de op een na grootste groep (naar schatting 100.000 à 125.000⁵⁷⁷). Zij verblijven voornamelijk in kampen in Oost-Sudan. Ook vluchtelingen uit Ethiopië staan geregistreerd (ongeveer 10.000 à 15.000⁵⁷⁸). Veel Ethiopische vluchtelingen laten zich echter niet registreren omdat de Sudanese overheid hen beschouwd als arbeidsmigranten en als zodanig teruggestuurd naar Ethiopië.⁵⁷⁹

In Centraal-Darfur verblijven ongeveer 8.300 geregistreerde vluchtelingen uit Tsjaad in een tweetal vluchtelingenkampen (Um Shalaya en Mukjar). Ongeveer 30.000 vluchtelingen uit Tsjaad in Darfur zijn nog niet geregistreerd.⁵⁸⁰

In een vluchtelingenkamp in Zuid-Darfur verblijven ongeveer 1.300 vluchtelingen uit de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR).⁵⁸¹

Sinds 2011 zijn naar schatting meer dan 100.000 Syriërs naar Sudan gevlucht.⁵⁸² Zij verblijven voornamelijk in Khartoum en omgeving (*greater Khartoum area*). Eind augustus 2016 hadden 5.515 Syrische vluchtelingen zich laten registreren.⁵⁸³ Ook een groeiend aantal Jemenieten heeft zijn toevlucht gezocht in Sudan, van wie 1.334 personen zich in augustus 2016 hadden laten registreren. De Sudanese regering beschouwt Syriërs en Jemenieten niet als vluchtelingen maar als 'broeders en zusters' die zonder visum Sudan mogen inreizen. Zij mogen werken en hebben in

⁵⁷² Deze wet verving de *Regulation of Asylum Act of 1974*.

⁵⁷³ Artikel 7, lid 1, schrijft voor dat elke Sudanese ambtenaar die in contact komt met iemand die een beroep doet op internationale bescherming deze onmiddellijk doorverwijst naar het dichtstbijzijnde kantoor van de COR waar deze persoon asiel kan aanvragen. <http://www.acjps.org/author/katherineacjps-org/>

⁵⁷⁴ *Refoulement* is het terugsturen van personen naar landen waar zij te vrezen hebben voor vervolging. ACJPS, FIDH en IRRI, *Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016*, april 2016.

⁵⁷⁵ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 6 november 2016.

⁵⁷⁶ UNHCR, *SUDAN: Refugees from South Sudan*, 31 december 2016. In februari 2017 werd de grens van 300.000 Zuid-Sudanese vluchtelingen in Sudan gepasseerd. OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 12 februari 2016.

⁵⁷⁷ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. Vertrouwelijke bron.

⁵⁷⁸ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁵⁷⁹ Zij reizen veelal meteen door naar Khartoum. Vertrouwelijke bron.

⁵⁸⁰ OCHA, *Sudan bulletin* 26, 2 juli 2016.

⁵⁸¹ Ibid.

⁵⁸² OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 2 oktober 2016.

⁵⁸³ Volgens het US State Department stonden echter eind 2015 25.000 Syriërs geregistreerd bij UNHCR. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

principe toegang tot basisvoorzieningen. In de praktijk zijn deze mogelijkheden echter beperkt.⁵⁸⁴

Sudan hanteert een *encampment policy* voor vluchtelingen uit Eritrea, Ethiopië, Tsjaad en de CAR.⁵⁸⁵ Deze vluchtelingen moeten zich na binnenkomst in Sudan registreren in het dichtstbijzijnde vluchtelingenkamp. Vervolgens moeten zij verplicht in een door de overheid toegewezen kamp verblijven. Zij mogen alleen met speciale toestemming, bijvoorbeeld om medische redenen, de kampen verlaten. In totaal zijn er twaalf vluchtelingenkampen in Sudan: drie in Darfur, acht in Oost-Sudan (Kassala en Gedaref) en één in de staat Jazeera, waar in de basisbehoeften wordt voorzien door de Sudanese *Commissioner for Refugees* (COR), UNHCR en partners. Het aantal vluchtelingen in de kampen bedraagt bijna 90.000. Echter in de praktijk verblijven er ook veel ongeregistreerde vluchtelingen in Khartoum. In april 2016 verbleven volgens de UNHCR 64.085 vluchtelingen en asielzoekers uit Eritrea, Ethiopië, Tsjaad en CAR in Khartoum. Samen met de UNHCR hebben de Sudanese autoriteiten de registratie van vluchtelingen in Khartoum hervat om hen een betere bescherming te bieden.⁵⁸⁶

In Oost-Sudan verblijven ongeveer 93.000 vluchtelingen, van wie bijna 80.000 in een negental vluchtelingenkampen. Het overgrote merendeel van de vluchtelingen in Oost-Sudan is afkomstig uit Eritrea.⁵⁸⁷ Er zijn twee groepen Eritrese vluchtelingen te onderscheiden: de langdurige vluchtelingen (*protracted refugees*) en de nieuwkomers.

De oude generatie Eritrese vluchtelingen (ongeveer 90.000) vestigde zich decennia terug in Sudan op de vlucht voor oorlog en hongersnood. Zij kregen ofwel een reguliere verblijfstitel of werden in een van de vluchtelingenkampen (met name Wad Sharifay, Girba en Kilo 26 in Kassala, Um Gargour, Abuda en Fau 5 in Gedaref) ondergebracht. Hoewel het merendeel van hen in acceptabele omstandigheden leeft – de kampen zien er veelal uit als reguliere dorpen waarin de belangrijkste voorzieningen (water, gezondheid, onderwijs) voorhanden zijn, veelal beter dan in de omliggende dorpen – blijft het merendeel van hen afhankelijk van (internationale) steun. Een aanzienlijk deel van deze vluchtelingen is in Oost-Sudan geboren. Ook zou naar verluidt een groot deel van hen inmiddels over de Sudanese nationaliteit beschikken.⁵⁸⁸

Sinds 2003 is sprake van instroom van nieuwkomers uit Eritrea in Oost-Sudan. Ongeveer dertig procent van de nieuwkomers was tijdens de verslagperiode minderjarig.⁵⁸⁹ In 2016 kwamen maandelijks ruim zevenhonderd Eritreeërs binnen – de meesten in Kassala en Gergef – van wie 75-80% zonder te zijn geregistreerd doorreisde naar Khartoum, Egypte, Israël en Europa.⁵⁹⁰

⁵⁸⁴ OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016. Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁸⁵ Dit geldt niet voor Syrische en Jemenitische vluchtelingen ("Arabische broeders"), maar de situatie van Zuid-Sudanese vluchtelingen is tot op heden onduidelijk. Zie paragraaf 2.4.5. Vertrouwelijke bron.

⁵⁸⁶ UNHCR, *SUDAN Refugees, asylum-seekers, IDPs and others of concern to UNHCR by State*, 30 april 2016. OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016. Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁸⁷ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 20 – 26 juni 2016.

⁵⁸⁸ De belangrijkste reden hiervoor is dat ze dan bij verkiezingen op president Al-Bashir kunnen stemmen. Vertrouwelijke bron.

⁵⁸⁹ Het gaat hierbij niet alleen om zestien- of zeventienjarige kinderen maar ook (soms hele) jonge kinderen, die naar verluidt veelal door hun ouders (met familie en burens) op migratiepad zijn gestuurd. Minderjarigen worden ondergebracht in een speciaal centrum (capaciteit: 273) maar ook daar geldt dat het merendeel (negentig procent) binnen korte tijd verdwijnt. UNHCR probeert hun families te traceren om hen te laten terugkeren, maar er is intussen sprake van de nodige 'recyclers' (minderjarigen die zich opnieuw melden). Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁰ De meeste Eritreeërs zijn jong (18-25 jaar) en komen uit steden of het hoogland. De meerderheid is christen. Van hen is 66% Tigrinya. 24% heeft geen opleiding gehad. 38% heeft enige jaren middelbaar onderwijs gehad. Daarmee voorkomen ze registratie in een database en kunnen ze desgewenst op een later moment een voor hen gunstige identiteit (bijvoorbeeld in procedures van gezinshereniging) aannemen. In Sudan hoeven Eritreeërs

De Eritreeërs worden door de Sudanese over het algemeen niet meer als vluchtelingen beschouwd, maar als economische migranten.⁵⁹¹ Veelal nemen de Eritreeërs na aankomst in Sudan een smokkelaar in de arm om door te reizen.⁵⁹² Was de lucratieve mensensmokkel jarenlang een voorrecht van de Rashaida-stam, tijdens de verslagperiode eisten ook anderen – waaronder Eritreeërs en de Beni Amr – hun aandeel op.⁵⁹³ Eritreeërs die zich niet direct na binnenkomst in Sudan laten registreren zijn ongedocumenteerde vluchtelingen en migranten omdat de Sudanese autoriteiten niet toestaan dat deze Eritreeërs zich in Khartoum als vluchteling laten registreren. Incidenteel vinden er *round-ups* plaats in Khartoum waarbij Eritreeërs worden opgepakt. Zie verder onder *Razzia's*.⁵⁹⁴

Registratie en statusbepaling

Het grootste aantal Eritreeërs steekt de grens over bij Ham Daid en Gargef, die plaatsen liggen dicht bij Tissaney in Eritrea.⁵⁹⁵ Vluchtelingen worden vanaf de grens in pick-ups naar een *guesthouse* in Wad Sharifay gebracht.⁵⁹⁶ Daarna worden zij per vrachtwagen naar het vluchtelingenkamp Shagarab gebracht waar zij als vluchteling kunnen worden geregistreerd.⁵⁹⁷

De *Refugee Status Determination* (RSD) wordt uitgevoerd door medewerkers van de COR, terwijl de UNHCR de rol van waarnemer vervult. Er zijn in Shagarab twee soorten RSD-procedures, de korte procedure (*short-track*) en de lange procedure (*long-track*). De korte procedure is bedoeld voor degenen die zijn gedeserteerd of zich hebben onttrokken aan de dienstplicht. Dit formulier – met enkele eenvoudige vragen – is ontworpen in 2007 om het enorme aantal vluchtelingen te kunnen verwerken.⁵⁹⁸ De behandelaar beoordeelt na afloop de asielaanvraag en neemt onmiddellijk een besluit.⁵⁹⁹ Na de RSD krijgt 95 à 98% van de aanvragers de UNHCR-vluchtelingenstatus. Van de 3.128 asielaanvragen in 2016 werden 78

geen Eritrese identiteitsdocumenten te tonen om te worden geregistreerd. Vrijwel alle Eritreeërs die aankomen in Sudan beweren dat ze geen identiteitsdocumenten hebben meegenomen. Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁹¹ Volgens hen hebben zij hun land vooral verlaten vanwege de slechte economische omstandigheden en om zich te voegen bij hun familie in het buitenland. Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁹² De contacten met de smokkelaars worden telefonisch gelegd: soms vanuit Eritrea, soms vanuit het kamp. Pogingen om de smokkelaars te weren hebben weinig uitgehaald. Nadat men een dijk om het kamp Shagarab had gebouwd, klommen de Eritreeërs de dijk over waar de auto van de smokkelaars hen opwachtte. Agenten van de veiligheidsdienst, die om de dijk heen moesten rijden, hadden vervolgens het nakijken. Ook in het kamp zijn smokkelaars aanwezig. Eritreeërs weigeren hen aan te geven, om geen problemen met de eigen gemeenschap te krijgen. Vertrouwelijke bron.

⁵⁹³ Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁴ Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁵ Niet alle Eritreeërs gebruiken mensensmokkelaars om het land te verlaten. Volgens de UNHCR steken Eritreeërs die in het laagland of dichtbij de grens wonen lopend de grens naar Sudan over. Veel Eritreeërs zijn leerlingen die (verplicht) de laatste klas van de middelbare school in het militaire- en opvoedingskamp SAWA doen. SAWA ligt dicht bij de grens. Vandaar kunnen ze eenvoudig ontsnappen en Sudan binnengaan. IRB - Immigration and Refugee Board of Canada, *Eritrea and Sudan: Situation of the border region between the two countries*, 15 mei 2014. Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁶ Een groot aantal Eritrese vluchtelingen steekt vanuit Ethiopië de grens met Sudan over, terwijl ze een vluchtelingenpas hebben. Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁷ In de praktijk wordt vrijwel iedereen naar Shagarab gebracht. Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁸ Bij de intake wordt gevraagd of de redenen van het vertrek uit Eritrea verband houden met de militaire dienst. Wie op het formulier bij *ja* een kruisje zet, moet een paar vragen onder A. (deserteur) of onder B. (ontloper dienstplicht) beantwoorden. Deze vragen worden doorgaans uiterst summier beantwoord. VN-registratiecijfers tonen aan dat in negentig procent van de gevallen de korte procedure wordt gevolgd en in tien procent van de gevallen de lange procedure. De lange procedure geldt voor Eritrese vluchtelingen die om politieke of religieuze redenen zijn gevlucht, voor Eritrese gehuwde vrouwen zonder man, voor Eritrese gezinnen en voor vluchtelingen uit andere landen. Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁹⁹ Formeel kunnen afgewezen asielzoekers in beroep gaan. De behandeling daarvan duurt vijftien dagen tot een maand. Vertrouwelijke bronnen.

aanvragen afgewezen.⁶⁰⁰ Na de *intake* ontvangt de erkende vluchteling een gele vluchtelingenkaart. Tot juni 2016 was de gele vluchtelingenkaart feitelijk een geel papieren document. Vanaf juni 2016 worden gele *hardcover* kaarten afgegeven.⁶⁰¹

Na ontvangst van de vluchtelingenkaart (*Refugee ID card*) wordt de vluchteling ingeschreven bij de burgerlijke stand, krijgt een vreemdelingsnummer en een tweede pas.⁶⁰²

Voorzieningen

In de kampen wordt samengewerkt tussen COR, UNHCR (coördinatie), WFP (voedselvoorziening), HAI (gezondheidszorg) SRC (behuizing en sanitair), *El Sugya Charity organization*, WATSAN/ESCO (drinkwater en sanitair), *Ministry of Social Welfare* (geboorteregistratie en kinderbescherming) en de *Sudan Organization for Research and Development* (juridische bijstand).⁶⁰³ Na aankomst en registratie ontvangen vluchtelingen een onderkomen (een hut in Shagarab), een *Non Food Items* (NFI)-set (dekens, pannen, etc.), voedselbonnen (voor tarwe, sorghum, olie, etc.) en water. Nieuwkomers ontvangen twee jaar lang per persoon per maand 120 SDG (ca. 16 EUR) aan voedselbonnen die ze in winkels in het kamp kunnen gebruiken.⁶⁰⁴ Vluchtelingen die langer dan twee jaar in het kamp zitten en aan bepaalde voorwaarden voldoen, krijgen na de eerste twee jaar 60 SDG (ca. 8 EUR) per persoon per maand aan voedselbonnen.⁶⁰⁵ Ook hebben vluchtelingen toegang tot basisvoorzieningen als gezondheidszorg en onderwijs, waaronder in Tigrinya (één van de talen in Eritrea).⁶⁰⁶ In de vluchtelingenkampen was er sprake van mishandeling, inclusief geweld tegen vrouwen. De regering probeerde samen met UNHCR meer bescherming te bieden aan vluchtelingen.⁶⁰⁷ Deze vluchtelingen bevinden zich vooral in Kassala, Gedaref, Port Sudan en enkele kleinere steden waar zij toegang hebben tot rechtsbijstand en medische zorg. Een verificatieprocedure moet duidelijk maken wie er vluchteling is en wie Sudanese. Een dubbele status is niet mogelijk.⁶⁰⁸

⁶⁰⁰ Onder de afgewezen Eritreeërs bevonden zich minderjarigen onder de vijftien jaar en personen die hebben verklaard om puur economische en/of medische redenen naar Sudan te zijn gekomen. Afgewezen asielzoekers blijven doorgaans in het vluchtelingenkamp en worden niet uitgezet. De meeste Eritreeërs reizen door nadat zij de RSD-procedure hebben doorlopen en een vluchtelingenpas hebben gekregen. Vertrouwelijke bronnen.

⁶⁰¹ Op deze *ID card* staat onder meer op de achterzijde: *The holder of this ID card has no right to departure the area of issuing without permission of the specialised authorities*. De gele vluchtelingenkaart is geen *travel permit*. De vluchtelingenkaart heeft vrijwel geen veiligheidskenmerken; naar verluidt zouden er veel valse vluchtelingenkaarten in omloop zijn. Soms reizen vluchtelingen die Shagarab voortijdig hebben verlaten met frauduleus verkregen vluchtelingenkaarten. Vertrouwelijke bron.

⁶⁰² Volgens de wet moeten asielzoekers zich als vluchteling laten registreren bij de *Commission of Refugees* (COR) en als vreemdeling bij de *Civil Registry*. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016. De tweede *ID card* (pasje – bovenzijde crèmekleurig, onderzijde donkerblauw) wordt afgegeven door de burgerlijke stand na afloop van de hele procedure die ongeveer vijftien à dertig dagen duurt. De pas van de burgerlijke stand bevat een pasfoto en is twee jaar geldig. Op de voorzijde staan vermeld: Republic of Sudan, Ministry of Interior, General Administration of Immigration and passport police (IPP), Foreign ID (statement), Foreign ID Number (11 digits), Name card holder, Nationality, Date of Birth, Permanent Address, Place of work, Issuance date, Expire date, Photo, Bar-code, Police Logo. De registratie door de burgerlijke stand in Shagarab is begonnen in augustus 2014. Per dag worden ongeveer dertig personen geregistreerd. In afwachting van registratie krijgen minderjarigen een *token* met een referentienummer. Vertrouwelijke bronnen.

⁶⁰³ Vertrouwelijke bron.

⁶⁰⁴ Ibid.

⁶⁰⁵ Twintig procent van hen krijgt voedselbonnen. De criteria zijn vastgesteld door UNHCR en COR. Een van de criteria is dat een gezin met vijf kinderen waarvan drie jonger zijn dan vijf jaar voedselbonnen krijgt. Kwetsbare personen maken ongeveer een vijfde van de populatie uit. Wie normaal gezond is, krijgt geen geld of voedselbonnen. Veel kampbewoners gingen in het verleden na twee jaar naar de grens, keerden terug naar het kamp en lieten zich opnieuw inschrijven. Sinds begin 2015 is dit door het afnemen van vingerafdrukken niet langer mogelijk. De zogenaamde *recyclers* worden eruit gehaald en krijgen geen voedselbonnen meer. Wel mogen ze in het kamp blijven. Vertrouwelijke bron.

⁶⁰⁶ Vertrouwelijke bron.

⁶⁰⁷ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁶⁰⁸ Veel vluchtelingen die al heel lang in Sudan zijn, de zogenaamde *protracted refugees*, hebben inmiddels Sudanese identiteitsdocumenten, hoewel dit door de regering wordt ontkend. Daarmee hebben ze de facto een dubbele status. Vertrouwelijke bronnen.

Mensensmokkel/mensenhandel

De regering van Sudan, UNHCR en IOM ontwikkelden een gezamenlijke strategie om mensensmokkel in de Hoorn van Afrika en Oost Afrika aan te pakken.⁶⁰⁹ Het project concentreert zich op het verminderen van het aantal ontvoeringen door mensensmokkelaars, het verbeteren van de veiligheid in de vluchtelingenkampen in Oost Sudan, psychosociale hulp aan slachtoffers en voorlichting over de risico's van mensensmokkel binnen de vluchtelingengemeenschap. In Sudan is de mensensmokkel de laatste jaren sterk afgenomen. In 2016 werden 163 gevallen van mensensmokkel in Kassala geregistreerd.⁶¹⁰ In Kassala is begin 2015 een speciale openbare aanklager voor mensenhandel geïnstalleerd, maar deze komt alleen in actie als er aangifte wordt gedaan.⁶¹¹ De overeenkomst tussen de mensensmokkelaar en de vluchteling wordt soms al in Eritrea, soms in Shagarab gesloten.⁶¹² De *Red Crescent* (Rode Halve Maan) beschikt over een *safe house* (een onderduikadres) in Kassala voor slachtoffers van mensensmokkel.⁶¹³ Zie voor bijzonderheden over mensensmokkel en het migratietraject van Sudan naar Europa het Algemeen ambtsbericht Eritrea van februari 2017, met name de paragraaf 4.2 en hoofdstuk 5.

Registratie Khartoum

Er zijn geen exacte cijfers bekend over het aantal economische migranten c.q. vluchtelingen en asielzoekers in Khartoum. Schattingen lopen uiteen van 60.000 tot 150.000 of nog meer. In april 2013 is een begin gemaakt met de *joint registration* (de registratie van *urban refugees* door UNHCR en COR - *Commissioner for Refugees*).⁶¹⁴ Op 10 januari 2016 opende de COR in Khartoum een faciliteit voor *Refugee Status Determination* (RDS).⁶¹⁵ Eritreeërs en Ethiopiërs worden in de regel niet in Khartoum geregistreerd en als ze bij uitzondering wel geregistreerd worden is dit alleen als asielzoeker.⁶¹⁶ De database van COR verschilt van die van de UNHCR (proGres), maar data uit beide systemen kunnen 'technisch' met elkaar worden vergeleken. Het proGres bestand van de UNHCR wordt nog altijd gebruikt.⁶¹⁷

De volgende pasjes worden in Khartoum afgegeven:

1. Een *asylum seeker ID card*; dit is een roze of bruine kaart die drie maanden geldig is en telkens moet worden verlengd; daarvoor moet men elke drie maanden 30 SDG (ca. 4 EUR) betalen.⁶¹⁸

⁶⁰⁹ *Joint Strategy to Address Human Trafficking, Kidnappings and Smuggling of Persons in Sudan.*

⁶¹⁰ UNHCR/IOM, *Strategy to Address Human Trafficking, Kidnappings and Smuggling of Persons in Sudan - Strengthening Alternatives to Onward Movements 2015-2017*. US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2016 - Sudan*, 30 juni 2016; Vertrouwelijke bron.

⁶¹¹ Voor veel Eritreeërs in Shagarab is dat moeilijk omdat het dichtstbijzijnde OM, in Wad Al Ghaleb, op zestig à zeventig kilometer van het kamp ligt.

⁶¹² Er wordt ook bemiddeld door actoren buiten het kamp; soms zijn het Eritrese migranten die niet naar het kamp gaan of wel het kamp binnen gaan, maar zich niet laten registreren als vluchteling. Het is een groot netwerk.

⁶¹³ Vertrouwelijke bron.

⁶¹⁴ Deze gezamenlijke registratie van vluchtelingen en asielzoekers in Khartoum beoogde de populatie van stadsvluchtelingen en asielzoekers in kaart in kaart te brengen en de betrokken personen toegang te verschaffen tot (verblijfs-)documenten en het aanvragen van een asielstatus. Veel vluchtelingen en migranten zijn echter bang om zich te laten registreren, omdat ze illegaal in Sudan verblijven. Het is niet bekend hoeveel vreemdelingen aan het eind van de verslagperiode waren geregistreerd. UNGA, A/69/339, 21 augustus 2014. UNHCR, Sudan: Global Appeal 2015 – update, februari 2015. Vertrouwelijke bronnen.

⁶¹⁵ OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 4 – 10 januari 2016.

⁶¹⁶ Vertrouwelijke bron.

⁶¹⁷ Ibid.

⁶¹⁸ De *Asylum Regulation Act 2014* bepaalt dat de COR binnen drie maanden na een asielaanvraag deze afwijst dan wel inwilligt. Bij inwilliging krijgt de asielzoeker een vluchtelingenstatus en wordt hij of zij inschreven in het bevolkingsregister. (Sudan 2014, Ch. Two, Sec. 9). In de praktijk is sprake van een tijdelijke verblijfsvergunning die in sommige gevallen tientallen jaren kan duren. Zie <http://irb-cisr.gc.ca/Eng/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=456678>.

2. Een *refugee ID card*; dit is een groene of blauwe kaart die wordt afgegeven in Khartoum; de kaart is één jaar geldig en moet daarna verlengd worden.⁶¹⁹

Wie één van deze pasjes heeft, komt in aanmerking voor *community service counseling*, waardoor een beroep kan worden gedaan op onder meer medische en juridische bijstand. De UNHCR verleent daarnaast bijstand aan vluchtelingen die nog geen status hebben en heeft een *child protection unit*.

Onbegeleide minderjarigen worden bij gastgezinnen ondergebracht. Daarnaast verleent de UNHCR juridische bijstand en doet zij aan *detention monitoring*.⁶²⁰

Overigens worden ook zogenaamde *alien ID cards* afgegeven door de vreemdelingenpolitie. Zie voor bijzonderheden paragraaf 1.3. Begin 2017 werden de tarieven voor het afgeven van *alien ID cards* verhoogd van SDG 300 (44 EUR) tot SDG 2.000 (296 EUR).⁶²¹

Migrantengemeenschappen

In Sudan zijn grote gemeenschappen van (vooral) Eritreeërs en Ethiopiërs.⁶²² Volgens de Eritrese ambassade in Sudan verblijven er tussen de 80.000 en 100.000 Eritreeërs in Sudan.⁶²³ Sommigen verblijven al jaren in vluchtelingenkampen (*protracted refugees*), anderen wonen in steden zoals Kassala en Khartoum. Eritreeërs worden in Sudan behandeld als tweederangsburgers maar kunnen wel veel meer geld verdienen dan in Eritrea.⁶²⁴ Rond de kampen werken veel vluchtelingen als seizoenarbeider in de landbouw. In stedelijke gebieden werkt het merendeel van de vluchtelingen in de informele sector als bijvoorbeeld tuk-tuk chauffeur, manusje-van-alles in de bouw, schoonmaker, kok, theeverkoopster en huishoudelijke hulp. Doordat zij geen werkvergunning hebben lopen zij een verhoogd risico op arrestatie, uitbuiting en mishandeling bij arrestatie.⁶²⁵

Scholen

Zowel in Khartoum als in Kassala zijn privéscholen voor migrantengemeenschappen. De Ethiopiërs en de Eritreeërs hebben een eigen lesprogramma. De klassen lopen van *grade 1* tot *grade 12*, maar in de loop van de tijd is er veel uitval van kinderen vanaf dertien jaar, omdat ze gaan werken of migreren.⁶²⁶

⁶¹⁹ Deze *ID card* wordt afgegeven aan twee groepen: de eerste groep betreft vluchtelingen die vanuit het oosten met toestemming van de overheid wegens studie, medische redenen of andere redenen (zoals extreem kwetsbare groepen) naar Khartoum zijn gekomen. De tweede groep betreft Syriërs of inwoners van de Centraal Afrikaanse Republiek die via Khartoum zijn binnen gekomen vanwege een dringende crisis en bij uitzondering worden geaccepteerd, omdat er geen RSD in Khartoum plaatsvindt. Vertrouwelijke bron.

⁶²⁰ Gevangenen worden bezocht om te controleren of daar vluchtelingen verblijven. In dat geval krijgen zij juridische bijstand. Vertrouwelijke bron.

⁶²¹ De *Alien ID card* is niet gelijk aan de nationale identiteitskaart. De eerste kaart is zes maanden geldig en kan niet worden verlengd, terwijl de nationale identiteitskaart, die 50 SDG kost, vijf jaar geldig is. Als de kaart verloopt, kan de houder een nieuwe kaart aanvragen. De kosten van een *Alien ID card* bedragen vanaf januari 2017 2.000 SDG (tot december 2016 was dit 300 SDG). Bij een demonstratie tegen deze verhoging trad de politie hard op. Meer dan vijfhonderd demonstranten werden opgepakt. Vervolgens werden 65 demonstranten door de rechtbank veroordeeld tot veertig zweepslagen en een boete van SDG 5.000 (741 EUR) of twee maanden gevangenisstraf. Radio Dabanga, *Sudan Court Sentences 65 Ethiopian Protesters to Lashes*, 20 februari 2017.

⁶²² Precieze aantallen zijn niet bekend. Schattingen over het aantal buitenlanders in Sudan lopen sterk uiteen, mede doordat een groot aantal van hen zich niet laat registreren en derhalve illegaal in het land verblijft. In een rapport van 2013 raamde het United Nations Population Fund (UNFPA) het aantal buitenlanders op ongeveer 750.000. Ongeveer negentig procent daarvan zou volgens het UNFPA bestaan uit vluchtelingen en asielzoekers uit naburige landen, merendeels jonge mannen. Zie de website http://countryoffice.unfpa.org/filemanager/files/sudan/facts/population_fact_sheet_final1.pdf.

⁶²³ Vertrouwelijke bron.

⁶²⁴ Ibid.

⁶²⁵ Een hulp in de huishouding verdient ongeveer zeshonderd SDG (negentig EUR) per maand, een bouwvakker 1.000 à 1.500 SDG per maand. US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁶²⁶ Vertrouwelijke bron.

In Khartoum zijn Eritrese scholen met respectievelijk 1200, 720 en 450 leerlingen. De Eritrese school in Kassala heeft ongeveer 250 leerlingen. De Ethiopische school in Khartoum heeft 720 leerlingen. De Eritrese leerlingen krijgen les in het Tigrinya (één van de talen in Eritrea). Arabisch wordt gegeven als vak. Het curriculum is hetzelfde als bij de katholieke Sudanese scholen, maar daar wordt les gegeven in het Engels.⁶²⁷ In 2012 vertrokken de eerste veertig leerlingen van de Eritrese middelbare school naar Libië en Europa toen ze zagen dat Eritreeërs uit Eritrea dat ook deden. In 2015 vertrokken vierhonderd leerlingen, ofwel om naar Libië te gaan ofwel in het kader van gezinshereniging naar Europa, de VS of Australië te reizen.⁶²⁸

Hervestiging en gezinshereniging

Veel Eritreeërs in Khartoum hebben familie, vrienden en kennissen in de diaspora en grijpen deze banden aan om in aanmerking te komen voor hervestiging en gezinshereniging. Waar in Sudan de gewone asielaanvragen worden behandeld door de COR, wordt in geval van hervestiging de *Refugee Status Determination* (RSD) verricht door de UNHCR.⁶²⁹ Doordat de reis naar Europa gevaarlijk en duur is, vindt er volgens bronnen een levendige handel in schijnhuwelijken – waar ook hoge bedragen voor worden betaald – plaats.⁶³⁰ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht Eritrea van februari 2017, met name paragraaf 4.2.

Razzia's

Buitenlanders die zich niet hebben laten registreren kunnen worden opgepakt bij razzia's van de politie in Khartoum. Eenmaal opgepakt moeten zij betalen om vrij te komen.⁶³¹ Elke maand worden tussen de 150 en 200 ongeregistreerde vluchtelingen, asielzoekers en migranten in Khartoum opgepakt. Zij krijgen rechtshulp van een gezamenlijk UNHCR/COR team.⁶³²

Uitzetting Eritreeërs

Volgens US State Department rapport uit 2015 respecteert Sudan in de regel het principe van *non refoulement* op enkele uitzonderingen na. Volgens de UNHCR daalden in 2015 het aantal gevallen van *refoulement* aanzienlijk. Alleen in januari 2015 waren er twee situaties waarbij telkens een groep Eritreeërs gedwongen werd teruggestuurd naar Eritrea. Het betrof hier in totaal 79 personen. In Oost-Sudan sturen de Sudanese autoriteiten 'recyclers' – Eritreeërs die zich eerder hadden laten registreren als vluchteling in Ethiopië – terug.⁶³³ Op 6 mei 2016 arresteerde de Sudanese autoriteiten in de grensplaats Dongala een groep van 377 personen (313 Eritreeërs, waaronder zes geregistreerde vluchtelingen, en 64 Ethiopiërs) toen zij de grens met Libië wilden oversteken. De Eritreeërs werden berecht, veroordeeld voor het illegaal binnenkomen van Sudan en op 22 mei 2016 gedwongen uitgezet naar Eritrea. De 64 Ethiopiërs bleven gedetineerd in Sudan. Een paar dagen eerder was een groep van 129 Eritreeërs in Sudan opgepakt. Zij werden op 17 mei 2016

⁶²⁷ Vertrouwelijke bronnen.

⁶²⁸ Vertrouwelijke bron.

⁶²⁹ Vertrouwelijke bronnen.

⁶³⁰ Vertrouwelijke bron.

⁶³¹ Het buitenlandernummer (*foreign ID number*) is vooral een controlemechanisme voor de autoriteiten om te weten hoeveel buitenlanders zich in Sudan bevinden, ongeacht hun immigratiestatus. Wie geen buitenlandernummer heeft kan nog steeds worden gearresteerd. Waar het gaat om vluchtelingen, interveniëren advocaten en medewerkers van de UNHCR. De gearresteerde personen dienen in dat geval een buitenlandernummers aan te vragen en worden vrijgelaten. Er is geen verschil in behandeling gebaseerd op nationaliteit. Eritrese vluchtelingen of degenen die onderweg zijn in het kader van '*mixed migration*' vallen op omdat zij veruit in de meerderheid zijn. Vertrouwelijke bron.

⁶³² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan*, 13 april 2016.

⁶³³ Ibid.

gedwongen uitgezet naar Eritrea.⁶³⁴ De Sudanese regering brengt Eritreeërs in principe terug naar Shagarab.⁶³⁵

Europese Unie

In november 2014 werd een *EU-Horn of Africa Migration Route Initiative (Khartoum Process)* gelanceerd. Het is een platform voor dialoog en samenwerking inzake de migratieroute vanuit de Hoorn van Afrika naar Europa met de landen op die route. Het initiatief werd gevolgd door de Valletta bijeenkomst over migratie in november 2015 in Malta. De uitkomst van Valletta was een actieplan met vijf prioritaire aandachtgebieden, waaronder migratie en het bestrijden van de grondoorzaken van non-reguliere immigratie. Ook werd in Valletta een *EU Emergency Trust Fund for stability and addressing root causes of non-regular migration and displaced persons in Africa* ingesteld. In april 2016 kondigde de *EU Commissioner for International Cooperation and Development*, Neven Mimica, een hulppakket van 15 miljoen EUR in het kader van het *Regional Development and Protection Programme (RDPP)* gericht op het verbeteren van de leefomstandigheden (*protection, integrated services and socioeconomic development*) voor vluchtelingen en gastgemeenschappen in Khartoum en Oost-Sudan⁶³⁶, 40 miljoen EUR gericht op *Better Migration Management* (regionaal) ter ondersteuning van het *Khartoum Process* in de Hoorn van Afrika, en 100 miljoen EUR ter bestrijding van de grondoorzaken van instabiliteit, non-reguliere migratie en ontheemding in Darfur, Zuid-Kordofan, Blue Nile en Oost-Sudan. Dit project wordt in negen landen in de Hoorn van Afrika uitgevoerd. De fondsen – slechts een klein deel daarvan zal in Sudan worden besteed – lopen via non-profit en private partnerorganisaties. Amnesty International maakt zich zorgen over met name de rol van de *Rapid Support Forces* (RSF) in dit verband. Ook in het parlement van het Verenigd Koninkrijk werd dit aan de orde gesteld.⁶³⁷

3.3 Sudanese vluchtelingen in de regio

In de omringende landen van Sudan bevindt zich een groot aantal Sudanese vluchtelingen. De grootste aantallen Sudanese vluchtelingen bevinden zich in Tsjaad (307.000⁶³⁸), Zuid-Sudan (240.000⁶³⁹) en Ethiopië (39.000⁶⁴⁰).

In Tsjaad heeft UNHCR kampen ingericht waar vluchtelingen uit Darfur en de Centraal Afrikaanse Republiek verblijven.⁶⁴¹ Sinds 2015 zijn naar schatting meer

⁶³⁴ Human Rights Watch, *Sudan: Hundreds Deported to Likely Abuse*, 30 mei 2016; UNHCR, *UNHCR concerned by expulsions from Sudan*, 2 juni 2016.

⁶³⁵ Migranten van andere nationaliteiten worden zolang de vluchtelingenstatus nog niet is vastgesteld in bewaring gesteld; nadat ze hun straf voor illegale binnenkomst hebben uitgezeten, wordt contact opgenomen met de ambassades van betrokkenen, opdat hun documenten kunnen worden afgegeven. Ethiopiërs worden in Galabat de grens overgezet en personen die vanuit CAR of West-Afrika komen, worden in Darfur bij Geneina de grens overgezet. Vertrouwelijke bron.

⁶³⁶ Vertrouwelijke bron.

⁶³⁷ In mei 2016 waren er volgens Amnesty International berichten dat 1.300 Eritreeërs in Sudan op weg naar Libië waren opgepakt en gearresteerd door veiligheidspersoneel en naar Eritrea gedeporteerd. Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016. The Guardian, *EU urged to end cooperation with Sudan after refugees whipped and deported*, 27 februari 2017. Zie ook Sudan Tribune, *Sudan's RSF militia arrests 1500 illegal migrants near Libyan border*, 9 januari 2017. Sudan Tribune, *Sudan's RSF arrests 64 illegal migrants near Libyan border*, 24 januari 2017.

⁶³⁸ UNHCR, *Chad Factsheet*, 5 augustus 2016. Verreweg de meeste Sudanese vluchtelingen in Tsjaad zijn afkomstig uit Darfur en verblijven al jaren in de kampen.

⁶³⁹ UNHCR, *South Sudan Factsheet*, 30 november 2016.

⁶⁴⁰ UNHCR, *Ethiopia Factsheet*, 31 juli 2016.

⁶⁴¹ De humanitaire situatie in de kampen is kwetsbaar (43% voedselonzeekerheid). Door afnemende fondsen is de hulpverlening aan vluchtelingen verminderd. In 2015 sloot de regering van Tsjaad het Abu Gadam vluchtelingenkamp en legde Sudanese vluchtelingen reisbeperkingen op.

dan 60.000 Sudanese vluchtelingen uit Tsjaad teruggekeerd naar West-Darfur, Noord-Darfur en Centraal-Darfur.⁶⁴²

In Zuid-Sudan (in Unity State en Upper Nile State) bevinden zich de Sudanese vluchtelingen uit Zuid-Kordofan en Blue Nile.⁶⁴³ In Unity State bevinden zich voornamelijk Nuba die het geweld in Zuid-Kordofan de afgelopen jaren zijn ontvlucht. Zij verblijven in een tweetal kampen, Yida (70.000) en Ajuong Thok (46.000).⁶⁴⁴

In Upper Nile (Maban County) verbleven medio 2016 meer dan 132.000 vluchtelingen uit Blue Nile in een viertal vluchtelingenkampen (Doro, Gendrassa, Yusuf Batil en Kaya).⁶⁴⁵ Sinds het uitbreken van het conflict in Zuid-Sudan in december 2013 is de situatie in de vluchtelingenkampen aanmerkelijk verslechterd.⁶⁴⁶ Ook waren er berichten van bombardementen in Maban County (Upper Nile) door de Sudanese regering.⁶⁴⁷ Hoewel in de verslagperiode opnieuw bewoners van Blue Nile hun toevlucht zochten in Upper Nile, vond er ook (beperkte) terugkeer plaats naar Blue Nile, zowel naar regerings- als SPLM-gecontroleerd gebied.⁶⁴⁸ Ook naar Zuid-Kordofan vond vanuit Zuid-Sudan terugkeer plaats.⁶⁴⁹

In Ethiopië verblijven Sudanese vluchtelingen uit Oost-Sudan al jaren in een kamp in Ethiopië (Fugnido).⁶⁵⁰ Sudanese vluchtelingen uit Blue Nile verbleven in januari 2016 in Ethiopische vluchtelingenkampen (Sherkole, Tongo en Bambasi) in de Benishangul-Gumuz regio.⁶⁵¹ Hoewel in de verslagperiode opnieuw bewoners van Blue Nile hun toevlucht zochten in Ethiopië, vond er ook (beperkte) terugkeer plaats naar Blue Nile, zowel naar regerings- als SPLM-gecontroleerd gebied.⁶⁵²

⁶⁴² Redenen voor terugkeer waren enerzijds de verslechterde leefomstandigheden in Tsjaad en anderzijds de toegenomen veiligheid in bepaalde gebieden in Darfur. Er waren ook berichten van terugkeer ondanks voortdurende onveiligheid in gebieden van herkomst. OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016. IRIN, *Sudanese refugees in Chad must adapt or starve*, 9 juni 2016; Radio Dabanga, *Sudan: Thousands return to Central Darfur despite insecurity*, 4 december 2015; Radio Dabanga, *Chad: Sudan's refugees unable to travel in Chad without permits*, 20 november 2015; WFP, *Signal d'alarme des agences des Nations Unies, les réfugiés au Tchad ne doivent pas être oubliés*, 25 november 2016.

⁶⁴³ Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016.

⁶⁴⁴ Vanwege gebrek aan fondsen en een toenemend aantal vluchtelingen is er een tekort aan eerste levensbehoeften en basisvoorzieningen. Ook zijn er geregeld spanningen met de lokale bevolking. In 2016 ontvluchtten ongeveer 7.500 mensen het geweld in Zuid-Kordofan (Heiban County, Um Doreein County en Al Boram County). UNHCR, *5 years into South Kordofan conflict, refugees are still fleeing*, 3 juni 2016.

⁶⁴⁵ UNHCR, *South Sudan Statistics: Population by Country of Origin, Sex and Age Group*, september 2016.

⁶⁴⁶ Er is een tekort aan voedsel en water, beperkte scholingsmogelijkheden, onveiligheid (aanwezigheid van gewapende groepen in de kampen, gedwongen rekrutering en seksueel geweld) en er zijn geregeld spanningen met lokale gemeenschappen. UNSC, S/RES/2223 (2015), 28 mei 2015. OCHA, *Humanitarian Bulletin South Sudan*, 29 mei 2015. Zie ook <http://www.unhcr.org/5461e6016.html>. Benedetta de Alessi, *Two Fronts, One War: Evolution of the Two Areas Conflict, 2014-2015*, augustus 2015; IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

⁶⁴⁷ Radio Tamazuj, *Sudan accused of bombing S Sudan's Maban County*, 14 januari 2016.

⁶⁴⁸ Sommige vluchtelingen keerden terug naar hun eigen gebied, anderen zochten hun toevlucht in andere woongebieden. IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

⁶⁴⁹ FEWS NET bericht over de terugkeer van 27.500 Sudanese vluchtelingen van Zuid-Sudan (voornamelijk uit Yida) naar Zuid-Kordofan. De reden was de verslechterende omstandigheden in Zuid-Sudan. De terugkeer vond voornamelijk plaats naar SPLM/N-gecontroleerde gebieden in het westelijk, centraal en oostelijk Nuba-gebergte. Volgens de UNHCR nam het aantal geregistreerde Sudanese vluchtelingen in Unity State tussen 1 juni en 31 oktober 2016 met 15.000 af. OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 7 – 13 november 2016.

⁶⁵⁰ UNHCR, *Ethiopia Factsheet*, februari 2015. Zie ook OCHA, *Ethiopia Weekly Humanitarian Bulletin*, 8 juni 2015.

⁶⁵¹ UNHCR, *Ethiopia: Factsheet*, januari 2016.

⁶⁵² Sommige vluchtelingen keerden terug naar hun eigen gebied, anderen zochten hun toevlucht in andere woongebieden. IRRI en NHRMO, *A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State*, september 2016.

3.3.1 Terugkeer

In het algemeen kan worden gesteld dat personen die door de Sudanese autoriteiten als een bedreiging worden beschouwd, bij terugkeer het risico lopen slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen, waaronder detentie en marteling. Hierbij kan gedacht worden aan mensenrechtenverdedigers die zich kritisch hebben geprofileerd. Volgens diverse bronnen zou het slechts een klein aantal Sudanese asielzoekers betreffen. Aangenomen wordt dat de Sudanese regering activiteiten van opposanten in het buitenland in de gaten houdt, maar dezerzijds is niet bekend in welke mate en wat hiervan de gevolgen zijn. Volgens verscheidene bronnen zijn er geen aanwijzingen dat afgewezen asielzoekers uit Darfur of de Twee Gebieden na gedwongen terugkeer bij aankomst in Khartoum problemen ondervinden.⁶⁵³ Enkele afgewezen asielzoekers zijn tijdens de verslagperiode uitgezet door Zwitserland en Noorwegen. Geen van hen is bij terugkeer gearresteerd.⁶⁵⁴

Volgens de Israëlische autoriteiten hebben in de periode januari 2013 tot medio 2015 in totaal 5.316 Sudanezen vrijwillig Israël verlaten, 4.608 zijn teruggekeerd naar Sudan en 708 zijn vertrokken naar andere (veilige) landen.⁶⁵⁵ In december 2015 werden 600 tot 800 protesterende Sudanese vluchtelingen in Jordanië opgepakt en uitgezet naar Sudan.⁶⁵⁶ Volgens SUDO werden tientallen Sudanese vluchtelingen bij aankomst in Khartoum gearresteerd en naar veelal onbekende bestemmingen overgebracht.⁶⁵⁷ Egypte werd ervan beschuldigd Sudanezen gedwongen te repatriëren naar Sudan.⁶⁵⁸

Op 4 augustus 2016 tekenden Italië en Sudan een *Memorandum of Understanding* (MoU) met onder meer afspraken op het gebied van repatriëring en politiesamenwerking. De tekst van het MoU is niet openbaar. Volgens berichten werden op 24 augustus 2016 in totaal 48 Sudanezen gerepatriëerd van Italië naar Sudan.⁶⁵⁹

⁶⁵³ Volgens deze bronnen zouden verreweg de meeste asielzoekers Sudan verlaten vanwege de slechte economische situatie. Volgens bronnen worden personen met een (hoog) politiek profiel uit Darfur en de Twee Gebieden niet altijd gearresteerd bij aankomst op het vliegveld. Sommigen, onder wie politieke activisten die in het buitenland asiel hadden gekregen, waren teruggekeerd naar Sudan en werkten daarna bij de regering. Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016. Vertrouwelijke bron.

⁶⁵⁴ Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016.

⁶⁵⁵ Mensenrechtenorganisaties zetten echter vraagtekens bij het vrijwillige karakter van deze terugkeer, met name naar de zogenaamde veilige derde landen als Oeganda en Rwanda. In Israël verblijven naar schatting achtduizend Sudanezen. De Israëlische regering beschouwt Sudanese vluchtelingen als infiltranten en illegale arbeidsmigranten die naar hun land dienen terug te keren. Human Rights Watch, *Israel: Drop City Ban on Released Eritreans, Sudanese*, 31 augustus 2015; IPS, *The tragedy of Darfuri asylum-seekers in Uganda*, 16 februari 2016; Haaretz, *Israeli Court Orders State to Grant Work Visas to Three Sudanese Asylum Seekers*, 28 juni 2016; Haaretz, *Asylum Seekers From Darfur No Longer Being Sent to Israeli Detention Facility*, 30 oktober 2016.

⁶⁵⁶ Volgens de Jordaanse autoriteiten zouden deze vluchtelingen niet in aanmerking komen voor asiel omdat zij onder valse voorwendselen (medische behandeling) het land zouden zijn binnengekomen. De meeste vluchtelingen zouden echter als vluchteling of asielzoeker zijn geregistreerd. Een groot aantal vluchtelingen zou afkomstig zijn uit de Sudanese conflictgebieden. Human Rights Watch, *Jordan: Deporting Sudanese Asylum Seekers*, 16 december 2015; AFP, *Sudan: Sudan human rights situation 'deteriorating': top lawyer*, 22 december 2015; IRIN, *Jordan cracks (down) under refugee pressure*, 6 januari 2016.

⁶⁵⁷ Uit Israël gedeporteerde Sudanezen (en sommige uit Jordanië gedeporteerde Sudanezen) werden bij aankomst in Khartoum gedetineerd. Niet uitgesloten wordt dat enkelen langdurig hebben vastgezet of zijn mishandeld. Hierover is evenwel geen accurate informatie beschikbaar. SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of December 2015*. Joint DIS/UK report, *Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum*, augustus 2016.

⁶⁵⁸ RMMS/DRC, *Mixed Migration in the Horn of Africa & Yemen Region*, augustus 2016.

⁶⁵⁹ Amnesty International is bezorgd dat niet de juiste procedures zijn gevolgd en Italië zich derhalve schuldig zou hebben gemaakt aan *refoulement*. Volgens een ooggetuige zouden de migranten bij aankomst in Khartoum zijn ondervraagd en mishandeld. Volgens een andere bron mocht slechts één van de teruggekeerde migranten met de pers praten, op voorwaarde dat hij zou verklaren spijt te hebben van zijn vertrek uit Sudan. Alle teruggekeerde Sudanezen mochten vervolgens naar huis gaan op voorwaarde dat zij zich de volgende dag

Volgens het IOM arriveerden tussen 1 januari en 17 november 2016 in totaal 167.276 vluchtelingen in Italië via de Middellandse Zee. Ongeveer vijf procent (8.066) was afkomstig uit Sudan.⁶⁶⁰ Ter vergelijking: in de eerste tien maanden van 2015 kwamen in totaal 140.987 vluchtelingen aan in Italië, van wie 7.131 uit Sudan afkomstig waren.⁶⁶¹

IOM Sudan voert in samenwerking met IOM Nederland een programma uit om tijdelijk, voor een periode van drie tot zes maanden, Sudanese met vakkennis, die met behulp van IOM uit Nederland zijn teruggekeerd naar Sudan, in te zetten in Sudan. Ze worden onder andere ingezet bij waterprojecten en gezondheidszorg.⁶⁶²

3.4 Activiteiten van internationale organisaties

In Sudan is een groot aantal internationale organisaties actief.⁶⁶³ Zij hebben de afgelopen jaren steeds meer te maken gekregen met beperkingen door de Sudanese overheid.⁶⁶⁴ De Sudanese autoriteiten zijn bezig een beleid van 'Sudanisering' uit te voeren, waarbij humanitaire hulp vooral via lokale overheden en lokale ngo's gekanaliseerd wordt en de uitvoering uitsluitend via deze organisaties verloopt. Begrippen als *peace building*, *community development*, mensenrechten en vrouwenemancipatie worden beschouwd als westerse creaties waar de hogere autoriteiten volstrekt tegen zijn.⁶⁶⁵ Als gevolg van deze beperkingen hebben tijdens de verslagperiode opnieuw enkele internationale organisaties hun activiteiten in Sudan al dan niet gedwongen beëindigd. Aan het einde van de verslagperiode verbeterde onder druk van de VS de toegang van internationale ngo's tot conflictgebieden.⁶⁶⁶

zouden melden bij de NISS. Hier werden zij ondervraagd over hun reis en route.

<http://www.express.co.uk/news/world/703923/Italy-breaking-point-migrants-send-back-Sudan-chartered-plane>. Amnesty International, *Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State*, september 2016; SUDO, *Human rights abuses in Sudan over the month of August 2016*.

⁶⁶⁰ Op 31 augustus 2016 was 28% van de vluchtelingen die via de centrale Middellandse Zee route Italië bereikten afkomstig uit de Hoorn van Afrika. RMMS/DRC, *Mixed Migration in the Horn of Africa & Yemen Region*, augustus 2016.

⁶⁶¹ UNHCR, *Regional Bureau Europe Weekly Report*, 13 oktober 2016.

⁶⁶² Begin 2015 deden ongeveer vijftien Sudanese uit Nederland hieraan mee. Vertrouwelijke bron.

⁶⁶³ African Union, FAO, ICRC, IOM, OCHA, UN-Habitat, UNHAS, UNAMID, UNDP, UNFPA, UNICEF, UNIDO, UNV, WFP, WHO, World Bank. Daarnaast zijn onder meer de volgende (internationale) ngo's in Sudan actief: *Africa Humanitarian Action*, *Al Fanar Psychosocial Rehabilitation Centre*, *Al Manar Voluntary Organization*, *Cooperazione Internazionale*, *Danish Refugee Council*, *El Sugya Charity Organization*, *Global Health Foundation*, *Help Age International*, *Human Appeal International*, *Labena Organization for Women's Development*, *Organization for Voluntary Humanitarian Assistance Programme*, *People Legal Aid Centre*, *Save the Children Sweden*, *Sudan Organization for Development*, *Sudanese Red Crescent Society*, *Triangle Génération Humanitaire*, *Windle Trust International*, *World Vision Germany*, *World Vision International*. UNHCR, *Sudan Factsheet*, september 2014.

⁶⁶⁴ Zie paragraaf 2.2. Toezicht en 3.1. Binnenlandse ontheemden. Hulpverleners moeten verplicht samenwerken met de *Humanitarian Aid Commission* (HAC), maar alle besluiten worden genomen door de nationale veiligheidsdienst, de NISS. Vertrouwelijke bron.

⁶⁶⁵ Op lagere niveaus werkt het Sudanese bestuur in de praktijk vaak wel mee aan projecten van internationale organisaties op het gebied van WASH (*water, sanitation and hygiene*) en veiligheid, omdat men daar in het veld de voordelen van ervaart. Sommige organisaties werken met *Community Based Organisations* (CBO's), die bijvoorbeeld een waterput kunnen onderhouden. Doordat de overheid deze CBO's niet wil registreren, komen zij niet in aanmerking voor het openen van een bankrekening. Daardoor kunnen zij niet sparen of een kleine geldlening opnemen. Vertrouwelijke bron.

⁶⁶⁶ Waaronder Tearfund, HelpAge, IRW en INTERSOS. OCHA, *Weekly Humanitarian Bulletins Sudan*, 2015/2016. ICRC die in 2014 noodgedwongen haar werkzaamheden moest opschorten heeft daarentegen haar activiteiten (deels) weer hervat. OCHA, *Humanitarian Bulletin Sudan*, 24 – 30 augustus 2015; Vertrouwelijke bron.

Qatar en Saudi-Arabië steunen Sudan via hun Rode Halve Maan, maar bieden geen hulp aan ontheemden. De *Sudanese Red Crescent Society* (SRCS) valt sinds begin 2015 onder supervisie van de president.⁶⁶⁷

3.5 **Positie UNHCR**

In 2006 heeft UNHCR een '*position paper*' betreffende Sudanese asielzoekers uit Darfur uitgebracht.⁶⁶⁸ Sindsdien heeft UNHCR geen nieuw officieel standpunt ingenomen ten aanzien van de terugkeer van Sudanese asielzoekers.

⁶⁶⁷ Volgens een bron bouwen Qatar en Saudi-Arabië moskeeën, modeldorpen en ziekenhuizen in door de regering gecontroleerde gebieden waar de *Sudanese Red Crescent Society* (SRCS) actief is. Vertrouwelijke bron.

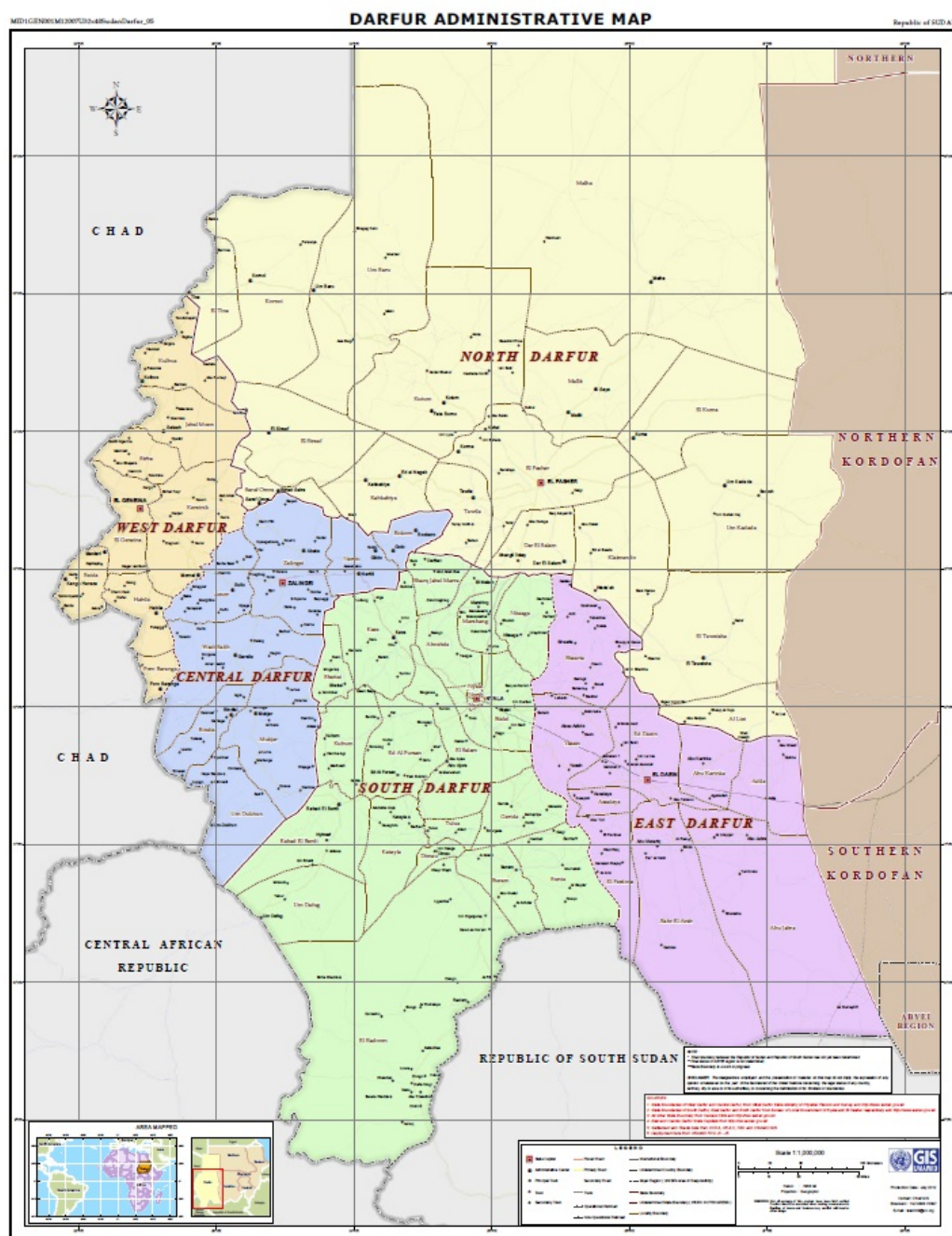
⁶⁶⁸ UNHCR, *UNHCR's position on Sudanese asylum-seekers from Darfur*, februari 2006.

4

Bijlage(n)

4.1

Kaart van Darfur

4.2 Literatuurlijst

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Rapporten

ACLED:

- Sudan, Third Quarter, Update on incidents according to the Armed Conflict Location & Event Data Project, 2016.
- Sudan, Quarterly updates on incidents according to the Armed Conflict Location & Event Data Project, 2016.
- Conflict Trends (No. 49). Real-time analysis of African political violence, juni 2016.

African Centre for Justice and Peace Studies:

- Submission to the Universal Periodic Review of Sudan 2016, september 2015.
- Key Concerns and Recommendations for the Universal Periodic Review of Sudan 2016, april 2016.

Amnesty international

- Sudan: Dire human rights situation continues, september 2015.
- International Report 2015/2016, 24 februari 2016.
- Five years and counting. Intensified aerial bombardment, ground offensive and humanitarian crisis in Sudan's South Kordofan State, september 2016.

Asylum Research Consultancy:

- West and South COI Query Response, 20 september 2016.

Benedetta de Alessi:

- Two fronts, One war: evolution of the Two Areas conflict, 2014-15, augustus 2015.

Chr. Michelsen Institute:

- Women and girls caught between rape and adultery in Sudan. Criminal law reform 2005-2015, november 2015.

Enough:

- Kleptocracy in Khartoum: Self-Enrichment by the National Islamic Front/National Congress Party, december 2015.
- Modernized Sanctions for Sudan, april 2016.

Freedom House:

- Freedom in the World 2015 – Sudan.
- Freedom in the World 2016 – Sudan.
- Freedom of the Press 2016 – Sudan, 14 november 2016.
- Freedom on the Net 2016, 23 november 2016.

Human Security Baseline Assessment for Sudan and South Sudan:

- Conflict in the Two Areas. Security and political dynamics at the beginning of the fifth season of fighting. Description events through 24 January 2016, updated on 9 February 2016.

Human Rights Watch:

- 'Men With No Mercy'. Rapid Support Forces against Civilians in Darfur, Sudan, September 2015.
- World Report 2016 – Sudan, 27 January 2016.
- Sudan: Rape as Weapon of War, 27 January 2016.
- "Good Girls Don't Protest". Repression and Abuse of Women Human Rights Defenders, Activists, and Protesters in Sudan, March 2016.

International Center for Not-for-Profit Law:

- NGO Law Monitor: Sudan, 19 August 2016.

International Crisis Group:

- Crisis Watch Database Sudan, 1 March 2016.
- Sudan's Islamists: From Salvation to Survival, 21 March 2016.

Internal Displacement Monitoring Centre:

- Africa Report on Internal Displacement 2016.

International Refugee Rights Initiative:

- 'No one on the earth cares if we survive except God and sometimes UNAMID'. The challenges of peacekeeping in Darfur, June 2016.
- A Crisis Normalised: Civilian perspectives on the conflict in Sudan's Blue Nile State, September 2016.

Joint DIS/UK report:

- Sudan: Situation of Persons from Darfur, Southern Kordofan and Blue Nile in Khartoum, August 2016.

Lifos:

- Sudan: Marriage for the Eritrean and Ethiopian Diaspora in Khartoum, 15 February 2016.

National Human Rights Monitoring Organisation:

- Human Rights Violations in Southern Kordofan and Blue Nile: 2015 in Review, 20 April 2016.
- Attacks on civilians in Southern Kordofan, Sudan 2011 – 2016, June 2016.

OCHA:

- Weekly Humanitarian Bulletins Sudan, 2015/2016.

Rift Valley Institute:

- This year in Sudan (Part 1), 25 May 2016.

Regional Mixed Migration Secretariat:

- Mixed Migration in the Horn of Africa & Yemen Region, augustus 2016.

Safeguarding Health In Conflict:

- No Protection, No Respect. Health workers and health facilities under attack 2015 and early 2016, 23 mei 2016.

SAHAN:

- Human Trafficking and Smuggling on the Horn of Africa-Central Mediterranean Route, februari 2016.

Strategic Initiative for women in the Horn of Africa:

- The Strategic Initiative for women in the Horn of Africa (SIHA) and ACJPS present statement to the 57th session of the African Commission on Human and Peoples Rights, november 2015.

Sudan Social Development Organization:

- Monthly human rights abuses in Sudan in 2015 and 2016.

UK Foreign and Commonwealth Office:

- Sudan - Country of Concern, 15 juli 2015.
- Sudan - Country of Concern, 21 april 2016.
- Sudan - Country of Concern, 21 juli 2016.

UN Human Rights Council:

- A/HRC/30/60, 24 augustus 2015.
- A/HRC/WG.6/25/SDN/1, 15 februari 2016.
- A/HRC/32/42/Add.1, 18 april 2016.
- A/71/205, 25 juli 2016.
- A/HRC/33/65, 28 juli 2016.
- A/HRC/33/48/Add.1, 4 augustus 2016.

UNHCR:

- Sudan: refugees, asylum-seekers, IDP's and others of concern to UNHCR by State, 30 juni 2016.
- Strategy to Address Human Trafficking, Kidnappings and Smuggling of Persons in Sudan - Strengthening Alternatives to Onward Movements 2015-2017.
- Ethiopia Factsheet, 31 juli 2016.
- Chad Factsheet, 5 augustus 2016.
- South Sudan Factsheet, 30 november 2016.

UNICEF:

- Child Notice Sudan 2016.

UN Security Council:

- S/2015/700, 11 september 2015.
- S/2015/729, 25 september 2015.

- S/2015/870, 13 november 2015.
- S/2015/1027, 24 december 2015.
- S/2016/268, 22 maart 2016.
- S/2016/353, 15 april 2016.
- S/2016/361, 20 april 2016.
- S/2016/510, 8 juni 2016.
- S/2016/587, 1 juli 2016.
- S/2016/812, 27 september 2016.
- S/2016/864, 12 oktober 2016.
- S/2017/22, 9 januari 2017.

United States Commission on International Religious Freedom

- Annual Report 2016 – Sudan, 2 mei 2016.

US Department of State:

- Country Report on Human Rights Practices 2015 – Sudan, 13 april 2016.
- Trafficking in Persons Report 2016 - Sudan, 30 juni 2016.
- Country Report on Human Rights Practices 2016 – Sudan, 3 maart 2017.

Waging Peace:

- Rape in Darfur: A history of predation, november 2015.

Nieuwsberichten

ACJPS

AFP

CPJ

CSW

FIDH

Global Citizen

Guardian

Haaretz

HRW

IPS

IRIN

Radio Dabanga

Radio Tamazuj

RSF

Saleema

Sudanese Tribune

SUDO

UNHCR

UN News Service

WFP

4.3

Afkortingen

ACHR Advisory Council for Human Rights

ACJPS African Centre for Justice and Peace Studies

ACTED Agence d'Aide à la Coopération Technique et au Développement

AI Amnesty International

AJOC Abyei Joint Oversight Committee

AU	African Union
AUHIP	African Union High Level Implementation Panel
CAR	Centraal Afrikaanse Republiek
COR	Sudan Commissioner for Refugees
CPA	Comprehensive Peace Agreement
CRPF	Central Reserve Police Forces
DDPD	Doha Document for Peace in Darfur
DPA	Darfur Peace Agreement
DRA	Darfur Regional Authority
DRC	Democratische Republiek Congo
DUP	Democratic Unionist Party
ESPA	Eastern Sudan Peace Agreement
EU	European Union
FGM	Female Genital Mutilation
FIDH	Federation International des ligues des Droits de l'Homme
HAC	Humanitarian Aid Commission
HAI	Human Appeal International
HRC	Human Rights Council
HRW	Human Rights Watch
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IOM	International Organization of Migration
IUA	International University of Africa
JAHR	Journalists for Human Rights
JBVMM	Joint Border Verification and Monitoring Mechanism
JEM	Justice and Equality Movement
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender
LJM	Liberation and Justice Movement
MSF	Médecins Sans Frontières
MoU	Memorandum of Understanding
NCF	National Consensus Forces
NCCP	National Council for Press and Publications
NCP	National Congress Party
NEC	National Election Commission
NFI	Non Food Items
NGO	Non-Governmental Organisation
NHRC	National Human Rights Commission
NISS	National Intelligence and Security Service
NTC	National Telecommunications Corporation
NUP	National Umma Party
NWOI	No to Women's Oppression Initiative
OAU	Organization of African Union
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OHCHR	Office of the United Nation's High Commissioner of Human Rights
PCP	Popular Congress Party
PDF	People's Defence Forces
RSD	Refugee Status Determination
RSF	Rapid Support Forces
SAF	Sudanese Armed Forces
SCP	Sudanese Communist Party
SDBZ	Safe Demilitarized Border Zone
SDG	Sudanese Pound
SHRM	Sudanese Human Rights Monitor
SLA/AW	Sudanese Liberation Army/Abdel Wahid al Nur
SLA/MM	Sudanese Liberation Army/Minni Minawi

SLM/A	Sudan Liberation Movement/Army
SPLM/A	Sudan People's Liberation Movement/Army
SPLA-IO	Sudan People's Liberation Army – In Opposition
SPLM/North	Sudan People's Liberation Movement/North
SRCS	Sudanese Red Crescent Society
SRRA	Sudan Relief and Rehabilitation Agency
SRF	Sudan Revolutionary Front
UNAMID	United Nations/African Union Hybrid Operation in Darfur
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNISFA	United Nations Interim Security Force for Abyei
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNGA	United Nations General Assembly
UNSC	United Nations Security Council
UN	United Nations
VN	Verenigde Naties
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organization